

Projekt SPACE4US - Model blended-experiential
learning dla wzmocnienia pozycji młodych kobiet

**"Historie kruchości":
jakościowe i porównawcze badanie
społeczne dotyczące ryzyka
wykluczenia, na jakie narażone są
dorastające dziewczęta w Europie**

"Historie niestabilności": jakościowe i porównawcze badanie społeczne na temat ryzyko wykluczenia, na jakie narażone są dorastające dziewczęta w Europie

Autorzy

Sandra Mateus, Daniela Santa-Marta, Raquel Lindner, Ângela Rodrigues, Sandra Palma Saleiro & Teresa Seabra

Współtwórcy

Glocal Factory

L'Albero Cooperativa Sociale

Breza

GEInnova - Gestión Estratégica e Innovación SL

Asociación NOESSO

Centrum edukacji i badań Synthesis Mano Europa

CZ-ART

Luty 2024 r.

Jak cytować tę publikację

Mateus, S., D. Santa-Marta, R. Lindner, Â. Rodrigues, S. P. Saleiro i T. Seabra (2024). *"Stories of fragilities": jakościowe i porównawcze badanie społeczne dotyczące ryzyka wykluczenia, na jakie narażone są dorastające dziewczęta w Europie*. Lizbona: Iscte - Instituto Universitário de Lisboa.

Zdjęcie na okładce: Raquel Lindner

Niniejszy raport jest wynikiem projektu SPACE4US. Został on opracowany przez Iscte przy wsparciu wszystkich partnerów projektu na potrzeby projektu SPACE4US.

iscte
UNIVERSITY
INSTITUTE
OF LISBON

GLOCAL
FACTORY

noesso

Co-funded by
the European Union

Finansowane przez Unię Europejską. Poglądy i opinie wyrażone przez autorów nie muszą odzwierciedlać poglądów i opinii Unii Europejskiej ani Europejskiej Agencji Wykonawczej ds. Edukacji i Kultury (EACEA). Ani Unia Europejska, ani EACEA nie mogą być pociągnięte do odpowiedzialności dla nich. Projekt nr 2021-1-IT03-KA220-YOU-000028810

Streszczenie

Niniejszy dokument jest wynikiem SPACE4US, europejskiego projektu poświęconego wzmocnieniu pozycji młodych kobiet w trudnej sytuacji poprzez mieszany model uczenia się przez doświadczenie. Przedstawia badanie jakościowe mające na celu rozwikłanie skomplikowanych okoliczności, wartości i doświadczeń kształtujących życie dziewcząt w trudnej sytuacji w całej Europie. Jego głównym celem jest zbadanie dynamiki płci, młodzieży i władzy nieodłącznie związanej z codziennymi sytuacjami w szkołach, instytucjach opiekuńczych i społecznościach. Raport skierowany jest do różnych odbiorców, w tym profesjonalistów bezpośrednio zaangażowanych w pracę z dziewczętami i młodzieżą w trudnej sytuacji, organów publicznych, instytucji edukacyjnych, usług socjalnych i organizacji pozarządowych.

W badaniu zastosowano podejście jakościowe mające na celu zbadanie doświadczeń, słabości i zasobów uczestniczących dziewcząt w siedmiu krajach europejskich. Metodologia obejmowała nieformalne wywiady, metody wizualne, techniki partycypacyjne, grupy fokusowe i ankiety, pozwalając na zniuansowany wgląd w subiektywne doświadczenia. Działania badawcze miały miejsce w różnych środowiskach, w tym w ośrodkach opieki i ośrodkach edukacyjnych, zapewniając zróżnicowaną perspektywę społeczno-kulturową. Priorytetem były zabezpieczenia etyczne, a gromadzenie danych trwało 21 miesięcy i objęło 112 młodych dziewcząt.

Raport podsumowuje istniejącą wiedzę w tej dziedzinie. Bada wieloaspektowe aspekty bycia wrażliwą dziewczynką, w tym analizy dotyczące postrzegania siebie i doświadczeń związanych z płcią, prezentacji, potrzeb, oczekiwań, a także sposobu, w jaki dziewczęta poruszają się po różnych przestrzeniach i radzą sobie z tożsamością płciową i wyzwaniem związanymi z płcią w różnych środowiskach. Podkreśla ich trudności w dostępie do podstawowych praw, możliwości i zasobów. Wyzwania te obejmują różne formy dyskryminacji i niekorzystnej sytuacji, takie jak trauma i nadużycia.

Narracje dziewcząt wykazują ogólną świadomość nierówności płci i dyskryminacji w społeczeństwie, odzwierciedlając doświadczenia w kontekście publicznym i prywatnym. Epizody dyskryminacji obejmują dyskryminację ze względu na płeć, stygmatyzację związaną ze zdrowiem, ocenę opartą na ubóstwie oraz uprzedzenia w rodzinie, szkole i systemie opieki.

Rodzina i środowisko edukacyjne stanowią zarówno źródła wsparcia, jak i potencjalne przeszkody w życiu dziewcząt znajdujących się w trudnej sytuacji. Wzorce nieregularnego uczęszczania do szkoły, powolne postępy w nauce i częste zmiany szkoły zakłócają ich doświadczenia edukacyjne. Szkoły zarówno chronią, jak i promują przemoc i stygmatyzację. Doświadczenia związane z opieką w miejscu zamieszkania są w większości pozytywne, potwierdzając wsparcie, wskazówki i naukę.

Na koniec przedstawiono wnioski i zalecenia, syntetyzując kluczowe spostrzeżenia dotyczące doświadczeń, potrzeb i zasobów wrażliwych dziewcząt. Zalecenia te mają na celu informowanie o przyszłych interwencjach i praktykach, podkreślając znaczenie:

- Edukacja wrażliwa na płeć
- Rozwój zawodowy dla nauczycieli
- Polityki, praktyki i mechanizmy uczestnictwa dziewcząt
- Przeciwdziałanie uprzedzeniom i stereotypom związanym z płcią
- Tworzenie sieci na rzecz zmian

- Usługi wsparcia oparte na traumie
- Tworzenie bezpiecznych przestrzeni i mechanizmów raportowania
- Wsparcie edukacyjne i stabilność
- Budowanie i regulacja relacji rówieśniczych
- Zapewnienie kompetentnego kulturowo wsparcia
- Oferta programów wzmacniających pozycję
- Wspieranie polityki na rzecz zmian systemowych
- Doradztwo i edukacja w zakresie korzystania z mediów społecznościowych
- Angażowanie chłopców i praca w grupach mieszanych
- Zaangażowanie interesariuszy i liderów

Badanie rzuca światło na wieloaspektowe wyzwania, przed którymi stają dziewczęta w trudnej sytuacji w całej Europie i podkreśla znaczenie zrozumienia ich różnorodnego pochodzenia i podróży dla skutecznego wsparcia i interwencji oraz tworzenia wspierających środowisk, w których dziewczęta czują się wysłuchane, docenione, wzmocnione i zdolne do rozwoju pomimo nierówności płci i wyzwań interseksjonalnych.

Spis treści

Streszczenie.....	1
1. Wprowadzenie i kontekst	5
Przegląd projektu SPACE4US	6
Metodologia badania	7
2. Płeć, młódzież i podatność na zagrożenia.....	11
Płeć, młódzież i wrażliwość społeczna.....	12
Równość, uczestnictwo i wzmocnienie pozycji dziewcząt i młódzych kobiet.....	14
3. Bycie dziewczyną w trudnej sytuacji w Europie	17
3.1 Profil społecznościowy dziewczyny	17
3.2 Doświadczanie życia jako dziewczyna.....	21
Dążenie do odpowiedniej i pożądaney kobiecości	21
Podejmowanie działań: inne kobiecości	24
3.3 Dziewczęta postrzegające i przedstawiające siebie.....	26
Obraz ciała, poczucie własnej wartości i wpływ mediów społecznościowych	26
Potrzeby dziewcząt: zrozumienie, wiedza i bezpieczeństwo	28
Marzenia, aspiracje i obawy.....	29
3.4 Wartości i przekonania związane z dziewczętami	31
Przekonania i idealizacje związane z kategoriami płci i stereotypami dotyczącymi płci.....	31
Role społeczne i cechy osobiste	37
"Supermoce" i konstrukcje płciowe	44
3.5 Konteksty i relacje.....	46
Bezpieczeństwo i dostęp do przestrzeni i usług publicznych	46
Doświadczanie i zarządzanie bezpieczeństwem i przemocą w miejscach publicznych.....	47
Doświadczenia dziewcząt w szkołach i społeczności.....	48
Doświadczenia dziewcząt w rodzinie	50
Doświadczenia dziewcząt w domach opieki (RC).....	52
Doświadczenia dziewcząt w mediach społecznościowych.....	53
4. Historie o kruchości i sile.....	57
Wnioski i zalecenia	67
Zalecenia dotyczące przyszłych interwencji z udziałem dziewcząt.....	68
Odniesienia	72
Załącznik A. Profil socjodemograficzny uczestniczek	75
Załącznik B. Zbiór historii z życia wziętych	77

Lista tabel

Tabela 1. Działania badawcze prowadzone w poszczególnych krajach	9
Tabela 2. Uczestnicy działań badawczych według krajów	10

Lista rysunków

Rysunek 1. Uczestniczki według kraju i profilu	17
Rysunek 2. Uczestniczki z podziałem na grupy wiekowe	18
Rysunek 3. Uczestniczki według poziomu wykształcenia	18
Rysunek 4. Uczestniczki według statusu zamieszkania	19
Rysunek 5. Uczestniczki według profilu.....	20
Rysunek 6. Główne różnice między dziewczętami i chłopcami w opinii dziewcząt	36
Rysunek 7. Oryginalny wiersz Teresy Horty zaproponowany w ramach badania poetyckiego, z zaznaczonymi najczęściej wybieranymi słowami i najczęściej używanymi 25 słowami przez uczestniczące dziewczęta	39
Rysunek 8. Przykłady ćwiczeń Poetry Inquiry	40
Rysunek 9. Chmura 4261 słów wybranych i napisanych przez uczestniczące dziewczęta	40
Rysunek 10. Wspólne doświadczenia i główne wymiary historii życia.....	57

1. Wprowadzenie i kontekst

Niniejszy dokument jest wynikiem projektu SPACE4US, który koncentruje się na mieszanym modelu uczenia się przez doświadczenie, mającym na celu wzmocnienie pozycji młodych kobiet znajdujących się w trudnej sytuacji. Obejmuje on badanie poświęcone jakościowemu badaniu okoliczności, wartości i doświadczeń związanych z życiem dziewcząt znajdujących się w trudnej sytuacji w kontekście europejskim.

Głównym celem badania jest zbadanie dynamiki płci, młodzieży i władzy przejawiającej się w codziennych zdarzeniach w szkołach, instytucjach i społecznościach. Badanie ma na celu podniesienie świadomości na temat problemów i wyzwań stojących przed dziewczętami zagrożonymi wykluczeniem, dając im "głos" w celu nakreślenia aktualnego obrazu ich sytuacji. Podejście to ma na celu odkrycie istotnych czynników przyczyniających się do podatności na zagrożenia i wykluczenia, przy jednoczesnym zidentyfikowaniu i zbadaniu przypadków dyskryminacji i napiętnowania związanych z ich tożsamością płciową, ekspresją płciową, orientacją seksualną, klasą społeczną, przeszłością, pochodzeniem rasowym lub etnicznym, warunkami zdrowotnymi lub statusem mieszkaniowym. Raport jest przeznaczony dla szerokiego grona odbiorców, począwszy od profesjonalistów bezpośrednio zaangażowanych w pracę z dziewczętami w trudnej sytuacji, po organy publiczne, instytucje edukacyjne, służby socjalne i organizacje pozarządowe. Jest on skierowany do osób, które często mają do czynienia z takimi okolicznościami i szukają głębszego wglądu w przecięcia płci, młodzieży i podatności na zagrożenia, jednocześnie badając innowacyjne podejścia do rozwiązywania tych kwestii.

Raport rozpoczyna się od kompleksowego wprowadzenia i tła, przedstawiając cel dokumentu, oferując krótki przegląd projektu SPACE4US i szczegółowo opisując zastosowaną metodologię badania. Kolejna sekcja analizuje skrzyżowanie młodzieży, płci i podatności na zagrożenia. Podsumowuje aktualną wiedzę w tej dziedzinie, kontekstualizując wyzwania stojące przed narażonymi dziewczętami w Europie.

Sekcja 3 koncentruje się na wieloaspektowych aspektach bycia wrażliwą dziewczynką w Europie. Sekcja ta jest podzielona na różne wymiary, takie jak profil społeczny dziewcząt, ich codzienne doświadczenia, postrzeganie siebie, wartości, przekonania, wpływy kontekstowe i relacje. Odnosi się do kwestii związanych z potrzebami, oczekiwaniami, autoprezentacją i wartościami związanymi z kobiecą tożsamością. Ponadto bada, w jaki sposób dziewczęta poruszają się w różnych przestrzeniach i zarządzają tożsamościami płciowymi w różnych środowiskach.

Sekcja 4 przedstawia narracje w formie przykładowych przypadków, prezentując pięć wybranych paradygmatycznych biografii. Ostatnia sekcja, Sekcja 5, zawiera wnioski i zalecenia. Syntetyzuje ona kluczowe spostrzeżenia dotyczące doświadczeń, potrzeb i

zasobów wrażliwych dziewcząt. Ponadto nakreślono kluczowe pomysły na przyszłe interwencje z dziewczętami i przedstawiono praktyczne zalecenia dotyczące rozwoju praktyk edukacyjnych i systemów wsparcia w tej dziedzinie.

Przegląd projektu SPACE4US

SPACE4US to europejski projekt mający na celu opracowanie i przetestowanie innowacyjnego i zintegrowanego modelu wzmacniania pozycji młodych kobiet. Model ten, oparty na tworzeniu mieszanych działań edukacyjnych, ma na celu wspieranie integracji społecznej dziewcząt zagrożonych marginalizacją. Działania zorganizowane w tym celu obejmowały szkolenie osób pracujących z młodzieżą oraz opracowanie i przetestowanie modelu mieszanego uczenia się (cyfrowego i empirycznego), specjalnie dostosowanego do zainteresowań i potrzeb dziewcząt.

Ponadto projekt miał na celu wyposażenie osób pracujących z młodzieżą w wysokiej jakości narzędzia i kreatywne metodologie, aby skutecznie projektować i wdrażać te działania. Ponadto projekt koncentrował się na doskonaleniu umiejętności osobistych i zawodowych osób pracujących z młodzieżą, eliminując luki w wiedzy pedagogicznej i metodologii skutecznego rozwiązywania problemów młodzieży, zwłaszcza dziewcząt.

W projekcie uczestniczyło 9 organizacji z 7 krajów europejskich: Glocal Factory - Włochy; L'Albero - Włochy; NOESSO - Hiszpania; GEINNOVA - Hiszpania; MANO Europa - Litwa; Iscte - Portugalia; Synthesis - Cypr; CZ-ART - Polska; Breza - Chorwacja.

Podstawą projektu było stworzenie modelu zdolnego do przyciągnięcia dziewcząt, które zazwyczaj nie uczestniczą w tradycyjnych kontekstach społecznych, wykorzystując innowacyjne i stymulujące warsztaty i działania w celu zwiększenia zaufania i zainteresowania. SPACE4US służył również jako platforma wymiany dobrych praktyk, szkoleń i nawiązywania współpracy z osobami pracującymi z młodzieżą z różnych krajów europejskich.

Innym ważnym celem SPACE4US było zaoferowanie aktualnych ram określających różne konteksty przyczyniające się do nierówności i marginalizacji społecznej doświadczanej przez dziewczęta, szczególnie z perspektywy płci. Cel ten został osiągnięty dzięki badaniu przedstawionemu w niniejszym raporcie. Działając na poziomie międzynarodowym, działania badawcze opracowane w ramach projektu SPACE4US przeplatają się z wynikami projektu. Ostatecznie projekt ma służyć jako katalizator dalszych badań i tworzenia pozytywnych powiązań z instytucjami zaangażowanymi w kształtowanie polityki społecznej i młodzieżowej w całej Europie.

Metodologia badania

Celem tego badania przeprowadzonego w ramach projektu SPACE4US było zbadanie:

- a) doświadczenia, potrzeby i zasoby dziewcząt uczestniczących w projekcie.
- b) główne predyktory podatności na zagrożenia i wykluczenia społecznego poprzez analizę dziewcząt osobiste doświadczenia, wartości, działania i reakcje.
- c) dyskryminacji i stygmatyzacji doświadczanej przez dziewczęta z powodu ich płci, przeszłości, pochodzenia, warunków zdrowotnych lub statusu mieszkaniowego, między innymi.
- d) płci i relacji władzy w codziennych doświadczeniach w szkołach, instytucjach i społecznościach.

Wreszcie, badanie miało na celu stworzenie podstaw do opracowania ukierunkowanych i zintegrowanych odpowiedzi na dobrostan dziewcząt poprzez dostarczenie dowodów na ich potrzeby, a tym samym ułatwienie przyszłego kształtowania polityki i praktyki. W badaniu zastosowano podejście jakościowe, które obejmowało gromadzenie i analizę danych związanych z reprezentacjami płci i doświadczeniami. Dane dostarczyły zniuansowanego spojrzenia na wielowymiarowe życie społeczne i jego aspekty związane z płcią oraz pozwoliły na bardziej kompleksowe zrozumienie typowo zawiętego i wielowymiarowego świata społecznego.

Skupiono się na zbieraniu i analizowaniu danych związanych z subiektywnymi reprezentacjami i doświadczeniami. Zastosowano różne metody angażujące dziewczęta poprzez różnorodne działania "skoncentrowane na zadaniu", w tym fotografię, kreatywne pisanie i techniki opowiadania historii. Metody te zapewniły zniuansowaną perspektywę wielowymiarowego życia społecznego i aspektów związanych z płcią, co zaowocowało bardziej kompleksowym zrozumieniem złożonych i wielowymiarowych światów społecznych. Wykorzystano następujące metody¹:

- nieformalne wywiady (profilowanie);
- metody wizualne i metodologia oparta na sztuce (badanie poezji krytycznej, dzienniki fotograficzne, narzędzie do mapowania);
- Metody partycypacyjne (world café);
- grupy fokusowe;
- ankieta (quiz online).

Critical Poetry Inquiry, forma krytycznych badań jakościowych wykorzystująca poezję jako narzędzie nadawania sensu, polega na tworzeniu poezji w celu krytycznej analizy subiektywnych doświadczeń, służąc jako narzędzie badawcze, które zachęca do aktywnego obserwowania i wyrażania przekonań i doświadczeń poprzez dobór słów, fraz i pomysłów, z danymi przedstawionymi w formie poetyckiej do późniejszego kodowania i interpretacji. **"World Café"** to ustrukturyzowany proces konwersacyjny służący dzieleniu się wiedzą, w

którym grupy ludzi omawiają dany temat przy kilku małych stolikach, takich jak

---

¹ Szczegółowy opis metod i technik znajduje się w Mateus, S., Santa-Marta, D., Saleiro, S. & Seabra, T. (2022). Zestaw narzędzi badawczych "Historie niestabilności": jakościowe i porównawcze badanie społeczne dotyczące ryzyka z jakimi borykają się dorastające dziewczęta w Europie. Dokument. Projekt Space4Us.

te w kawiarni. Choć pytania są z góry określone, dyskusja i pomysły nie są. **Dziennik fotograficzny** to metoda wizualna i artystyczna, w której uczestnicy przedstawiają codzienne życie; opowiadają historie o swoich związkach i ludziach, którzy są dla nich ważni. W kontekście tego badania były one ustrukturyzowane i oparte na zdjęciach z Internetu i czasopiśmie. **Narzędzie do mapowania** jest metodą zbiorowego mapowania w celu zidentyfikowania niewidocznych barier i zasobów, w ten sposób ucząc się o społecznym wykorzystaniu i znaczeniu przestrzeni. Mapy tworzone przez uczestników przywołują usytuowaną wiedzę.

Nacisk położono na podmiotowość, koncentrując się na perspektywach poszczególnych osób i wykorzystując procesy twórcze w celu wzmocnienia głosu dziewcząt w subtelny i nieinwazyjny sposób. Metody te pozwoliły na wysłuchanie poszczególnych osób, nawet w kwestiach, które są problematyczne i uciążliwe. Dane zostały zebrane przez personel projektu zgodnie ze wspólnym protokołem wcześniej omówionym i ustanowionym w ramach partnerstwa SPACE4US.

Skład partnerstwa umożliwił prowadzenie badań w różnych środowiskach społeczno-kulturowych, takich jak duże, średnie i małe miasta, a także obszary podmiejskie o silnej obecności migracyjnej. Działania badawcze odbywały się w różnych środowiskach:

- *Opieka domowa* - placówki zaprojektowane w celu zapewnienia stabilnego środowiska życia młodym dziewczętom, które wymagają wsparcia i opieki poza środowiskiem rodzinnym.
- *wychowawczy ośrodek dla nieletnich* - tymczasowe miejsce zamieszkania dla młodzieży, która weszła w konflikt z prawem lub jest pod nadzorem prawnym.
- *ośrodek dzienny dla dzieci i młodzieży* - placówka zapewniająca dzienną opiekę, wsparcie i zajęcia dla dzieci i młodzieży w określonym przedziale wiekowym.
- *szkoły* - interakcje i obserwacje w środowisku szkolnym, z uczniami.
- *ośrodki harcerskie* - interakcje z młodymi dziewczętami uczestniczącymi w zajęciach harcerskich w określonych ośrodkach.
- *parki* - miejsca na świeżym powietrzu, takie jak parki publiczne, w których badania obejmowały działania wśród młodych dziewcząt.
- *wyjazdy warsztatowe* - zajęcia poza ośrodkiem, dające możliwość prowadzenia badań z młodymi dziewczętami w różnych środowiskach.
- *ośrodek przyjmowania i zakwaterowania osób ubiegających się o ochronę międzynarodową* - z udziałem młodych dziewcząt ubiegających się o ochronę międzynarodową.
- *instytucje usług socjalnych* - instytucje, w których młodym dziewczętom świadczone są różne usługi socjalne.
- *ośrodki młodzieżowe* - ośrodki zaprojektowane specjalnie dla młodzieży, zapewniające przestrzeń do zajęć rekreacyjnych i rozwojowych dla młodych dziewcząt.

Ze względu na unikalne cechy każdego kraju, kontekst lokalny i zespół badawczy, działania badawcze były prowadzone elastycznie (tabela 1).² Ustalenia zostały udokumentowane przy użyciu określonych szablonów, tworząc podstawę analizy przedstawionej w niniejszym raporcie.³

Prowadzenie badań z udziałem młodych ludzi wymaga szczególnych zabezpieczeń w zakresie etyki. Aby przestrzegać krajowych i instytucjonalnych wytycznych etycznych, każdy z partnerów zobowiązał się do priorytetowego traktowania dobrostanu, ochrony i bezpieczeństwa uczestników. Badanie zostało przeprowadzone zgodnie z podstawowymi zasadami etycznymi, takimi jak minimalne ryzyko szkody lub dyskomfortu, świadoma zgoda oraz poufność i anonimowość.

Gromadzenie danych odbywało się w sposób ciągły przez cały czas trwania projektu, obejmując okres 21 miesięcy od marca 2022 r. do października 2023 r.

W sumie w badaniach wzięło udział 112 młodych osób, których dalszą charakterystykę przedstawiono w sekcji 3.1 niniejszego raportu (profil społeczny dziewcząt). Ze względu na specyficzny profil grupy docelowej i zaangażowanych instytucji, grupa ta nie była spójna przez cały okres zbierania danych, ponieważ wpływ na nią miała dynamika dziewcząt wchodzących i wychodzących z grup referencyjnych. Ta sama uczestniczka mogła wziąć udział w jednym lub kilku działaniach badawczych.

Tabela 1. Działania badawcze prowadzone w poszczególnych krajach

Działania Kraj	Rejestr profilu dziewc ząt	World café	Poezja krytyc zna	Grup a fokus owa z udział em dziewc zyny 1	Dzienniki fotograficz ne	Narzędzie do mapow ania	Quiz dla dziew cząt 1	Dzie wcę ta z grupy fokus owej 2	Quiz dla dziew cząt 2
Cypr	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✗	✓	✗
Chorwacja	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Włochy	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✗	✓	✓
Litwa	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Polska	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Portugalia	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Hiszpania	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓

² W części krajów uczestniczących w badaniu przeprowadzono grupę fokusową z udziałem specjalistów, nauczycieli i osób pracujących z młodzieżą. Ze względu na szeroki zakres zebranych danych i nacisk na

doświadczenia dziewcząt, zdecydowaliśmy się nie uwzględniać analizy tych danych w niniejszym raporcie. Jednak ich spostrzeżenia są częściowo odzwierciedlone we wnioskach i zaleceniach.

³ Ze względu na różne zastosowane metody badawcze, ich specyficzne cechy i różne sposoby zgłaszania informacji, nie zawsze było możliwe zebranie wieku uczestników. Wiek jest podawany tylko wtedy, gdy informacje są dostępne.

Proces badawczy obejmował około 100 formalnych lub nieformalnych wywiadów indywidualnych z młodymi kobietami, dziewięć sesji world café (z 74 indywidualnymi uczestnikami w siedmiu zaangażowanych krajach), osiem sesji poezji krytycznej (z 75 indywidualnymi uczestnikami), 15 sesji grup fokusowych z dziewczętami (z 116 indywidualnymi uczestnikami), siedem sesji dzienników fotograficznych (z 73 indywidualnymi uczestnikami), siedem sesji wykorzystujących narzędzia mapowania (z 52 indywidualnymi uczestnikami) oraz 11 rund quizów online z 90 odpowiedziami. Analiza obejmuje zatem łącznie 631 indywidualnych uczestników.

Tabela 2. Uczestnicy działań badawczych według kraju

Działania Kraj	Rejestr profilu dziewc ząt	World café	Poezja krytyc zna	Grup a fokus owa z udział em dziewc zyny 1	Dzienniki fotograficz ne	Narzędzie do mapow ania	Quiz dla dziew czą 1	Dzie wcę ta z grupy fokus owej 2	Quiz dla dziew czą 2
Cypr	25	6	4	5	13	13	0	9	0
Chorwacja	22	12	14	14	10	4	8	8	8
Włochy	14	4+8	14	4	3	3	0	3	3
Litwa	10	10	16	16	17	17	17	4	7
Polska	17	15	7	15	12	3	10	8	10
Portugalia	14	8	10	8	4+5	4	6	4	4
Hiszpania	10	6+5	6+4	4+8	9	8	8	6	9

Uwaga: Komórki oznaczone "+" wskazują, że w danym kraju przeprowadzono dwie różne sesje.

W analizie zebranych danych kraje nie były porównywane (nawet jeśli można o nich wspomnieć od czasu do czasu); zamiast tego były traktowane jako pojedyncza próba. Proces analizy obejmował identyfikację i porównanie danych dla każdego tematu, a następnie podsumowanie ich różnorodności w kilku kategoriach (tematy reprezentacji, obawy, wartości, obrazy, słowa itp.). Zastosowano metodologie analizy tematycznej i analizy treści, wykorzystując kodowanie i dodatkowe procedury w celu zidentyfikowania wzorców, tematów, wspólnych cech i rozbieżności w danych. Zarówno dane ilościowe, jak i jakościowe zostały zbadane przy użyciu programów Microsoft Excel i IBM SPSS Statistics 27. SPSS zapewniał różnorodne narzędzia analityczne, w tym statystyki opisowe, które ułatwiały podsumowanie i zrozumienie ilościowych aspektów danych (przedstawionych głównie w sekcji 3.1). Dodatkowo program Excel został wykorzystany do tworzenia reprezentacji graficznych, takich jak wykresy i diagramy, w celu wizualnego zilustrowania rozkładów danych.

Biorąc pod uwagę wrażliwość dziewcząt, które wzięły udział w badaniu, zapewnienie anonimowości było sprawą najwyższej wagi. Z wyjątkiem historii z życia wziętych, w których użyto fikcyjnych nazwisk, a kraj został ukryty, powstrzymaliśmy się od wymieniania jakichkolwiek nazwisk we fragmentach wykorzystanych w raporcie.

2. Płeć, młodzież i podatność na zagrożenia

Projekt SPACE4US jest zakorzeniony w poglądzie, że płeć jest istotnym aspektem zrozumienia wrażliwości społecznej doświadczanej przez dziewczęta stojące w obliczu wielu intersekcyjnych wyzwań i nierówności. W związku z tym podkreśla on znaczenie przyjęcia podejścia wrażliwego na płeć podczas opracowywania interwencji dla dziewcząt znajdujących się w trudnej sytuacji oraz w placówkach opiekuńczo-wychowawczych. Płeć legitymizuje stereotypy, oczekiwania, wybory i ograniczenia tego, co jest dostępne dla każdej kategorii płci, w ciągłym procesie tworzenia i reprodukcji norm i kategorii płci⁴. Relacje władzy i nierówności między płciami zostały naturalizowane jako produkt biologicznych różnic między kobietami i mężczyznami. Ponieważ nierówność płci jest nadal rzeczywistością na całym świecie, równość płci stała się piątym celem zrównoważonego rozwoju Organizacji Narodów Zjednoczonych (ONZ). Organizacja ta szacuje, że potrzeba co najmniej 286 lat, aby osiągnąć równość płci na całym świecie⁵, podczas gdy w UE wskaźnik równości płci⁶ określa średnią równość kobiet i mężczyzn w 27 krajach na 70,2%, na niekorzyść kobiet, w 2023 roku. Jeśli chodzi o kraje partnerskie projektu, liczba ta waha się od 60,7% do 76,4%. Dane te, podobnie jak wiele innych, pokazują znaczenie podejmowania działań w celu zapewnienia rosnącej równości kobiet i mężczyzn. Przed odniesieniem się do wyników, główne koncepcje i problemy leżące u podstaw tego badania zostaną zdefiniowane i skontekstualizowane.

Płeć i seks są często używane zamiennie, ale "płeć" odnosi się do biologicznie zdeterminowanej anatomii reprodukcyjnej i do kategorii prawnej przypisanej przy urodzeniu, podczas gdy "płeć" odnosi się do społecznie skonstruowanych ról, zachowań, działań, cech, oczekiwań i zdolności przypisanych dziewczętom/kobietom i chłopcom/mężczyznom.

Zamiast być właściwością jednostek, płeć jest lepiej rozumiana jako proces, który wymaga ciągłej produkcji i reprodukcji genderowego wymiaru subiektywnych/kulturowych i materialnych egzystencji jednostek, relacji społecznych i instytucji.⁷ Płeć jest produktem długiej zbiorowej pracy socjalizacji tego, co biologiczne i biologizacji tego, co społeczne, dzięki czemu wygląda na znaturalizowaną konstrukcję społeczną⁸.⁸ Ponadto praktyki społeczne są również ustrukturyzowane pod względem płci. W tej perspektywie płeć jest strukturą stosunków społecznych obejmującą społecznie skonstruowany wzorzec w procesach i praktykach społecznych (reżim płci) i otwiera przed praktykami podmiotów społecznych możliwość zakwestionowania i przekształcenia relacji władzy między kobietami i mężczyznami (porządek płci).⁹

⁴ West, C. & Zimmerman, D.H. (1987). Doing gender. *Gender and Society*, 1(2), 125-151

⁵ UNWOMEN - Departament Spraw Gospodarczych i Społecznych Organizacji Narodów Zjednoczonych (2022). Postępy w realizacji celów zrównoważonego rozwoju: The Gender Snapshot 2022. https://www.unwomen.org/sites/default/files/2022-09/Progress-on-the-sustainable-development-goals-the-gender-snapshot-2022-en_0.pdf

- ⁶ EIGE - Europejski Instytut ds. Równości Kobiet i Mężczyzn (2024). Wskaźnik równości płci: Unia Europejska. <https://eige.europa.eu/gender-equality-index/2023>
- ⁷ Wharton, A.S. (2005). *The Sociology of Gender: Wprowadzenie do teorii i badań*. Blackwell Publishing.
- ⁸ Bourdieu, P. (2001). *Masculine Domination*. Stanford University Press
- ⁹ Connell, R. W. (1987). *Gender and Power*. Polity Press

Płeć jest zatem zasadą organizacji społecznej, która reprodukuje się na poziomie indywidualnym (poprzez działania, tożsamości, oczekiwania, przekonania i zachowania jednostek), na poziomie interakcji (relacje z innymi) oraz na poziomie makro, poprzez procesy i praktyki instytucji.¹⁰

Stereotypy związane z płcią są głęboko zakorzenione w instytucjach społecznych i postrzeganiu ludzi, ponieważ są wynikiem historycznie przyjętych wyobrażeń dotyczących każdej płci, które uzasadniają i utrzymują nierówność i relacje władzy między kobietami i mężczyznami. Stereotypy te "mogą ograniczać rozwój naturalnych talentów i zdolności chłopców i dziewcząt, kobiet i mężczyzn, ich doświadczenia edukacyjne i zawodowe, a także ogólne możliwości życiowe".¹¹ Osiągnięcie równości płci wymaga zatem zrozumienia stereotypów i ich różnorodnego wpływu na dyspozycje zarówno dziewcząt/kobiet, jak i chłopców/mężczyzn. Wiąże się to z opracowaniem strategii mających na celu zakwestionowanie tych z góry przyjętych wyobrażeń na temat płci zarówno na poziomie makro, jak i mikro.

Spojrzenie na sytuacje i konteksty społeczne z perspektywy płci oznacza lepsze zrozumienie, w jaki sposób działa system płci i jak utrwała przywileje i nierówności, poprzez dynamikę, która jest niewidoczna, nieświadoma i czasami subtelna. Zrozumienie płci jako procesu powtarzającej się (re)pracy wymagającej regulacji pozwala nam zidentyfikować mechanizmy, za pomocą których jest ona wytwarzana, reprodukowana, ale także kwestionowana i przekształcana na poziomie indywidualnym, interakcyjnym i instytucjonalnym w życiu codziennym.

Płeć, młódzież i wrażliwość społeczna

Pomimo doświadczania podobieństw na każdym etapie życia, kobiety i mężczyźni napotykać różne zestawy wyzwań związanych z płcią na każdym etapie. Młodość jest uznawana za etap strukturalny dla rozwoju dorosłych i przyszłych trajektorii życiowych, podczas którego nastolatki i młodzi ludzie eksperymentują z możliwościami, które postrzegają jako dostępne dla nich, i podczas których dokonywane są ważne wybory życiowe. W związku z tym zwiększenie możliwości dostępnych dla młodych ludzi znajdujących się w trudnej sytuacji może mieć decydujące znaczenie dla ich przyszłego życia.

W 2021 r. 17,8 mln młodych ludzi (w wieku 15-29 lat) było zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym w UE, czyli o 3,3 punktu procentowego więcej niż w całej populacji.¹² Kobiety są jednak bardziej narażone na wykluczenie społeczne ze względu na dynamikę władzy płci, co systematycznie przekłada się na mniej zasobów i możliwości dostępnych dla nich w trakcie ich życia. Młode kobiety częściej nie pracują, nie kształcą się ani nie szkolą (NEET) niż młodzi mężczyźni. W 2022 r. 13,1% młodych kobiet w wieku 15-29 lat w UE było NEET, podczas gdy odpowiadający im odsetek młodych kobiet w wieku 15-29 lat był NEET.

---

¹⁰ Risman B.J. w Risman B. J., Froyum, C.M., Scarborough, & W.J. Editors (2018). Płeć jako struktura społeczna. *Podręcznik socjologii płci*. Wydanie drugie. Springer.

¹¹ EIGE - Europejski Instytut ds. Równości Kobiet i Mężczyzn (2023). Publikacje i zasoby: Glosariusz i tezaurus.

¹² EUROSTAT (2024a). Młodzi ludzie - włączenie społeczne.

https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Young_people_-_social_inclusion

Wśród młodych mężczyzn odsetek ten wynosił 10,5%.¹³ Istnieje szereg czynników, które mogą wyjaśniać różnicę między płciami. Na przykład, społeczne konwencje lub naciski mają tendencję do przywiązywania większej wagi do roli kobiet w rodzinie i roli mężczyzn w utrzymaniu rodziny poprzez pracę. Ponadto istnieje ryzyko wystąpienia problemów na rynku pracy, takich jak: pracodawcy wolący zatrudniać młodych mężczyzn niż młode kobiety; młode kobiety napotykające trudności z asymilacją po powrocie do pracy po urodzeniu dziecka; młode kobiety częściej wykonują niskopłatne prace lub niepewne zatrudnienie itp.

Ponadto w 2020 r. liczba kobiet będących ofiarami przemocy ze względu na płeć, przemocy domowej i seksualnej w UE była nadal wysoka. Od piętnastego roku życia 1 na 3 kobiety doświadczyła przemocy fizycznej lub seksualnej, 1 na 2 doświadczyła molestowania seksualnego, 1 na 10 doświadczyła nękania w Internecie (KE, 2021)¹⁴, 1 na 10 była prześladowana, 1 na 20 została zgwałcona¹⁵, a 94% ofiar handlu ludźmi w celu wykorzystania seksualnego to kobiety.¹⁶ Przemoc we wszystkich swoich formach ma daleko idące konsekwencje dla ofiar, począwszy od obrażeń, przewlekłych problemów ze zdrowiem fizycznym i psychicznym, ubóstwa, wykluczenia z rynku pracy, społeczności lub innych obszarów społeczeństwa, zagrożenia bezpieczeństwa lub utraty życia.¹⁷

Jak uznano w Strategii Równości Płci Rady Europy na lata 2018-2023¹⁸, "niektóre grupy kobiet (zwłaszcza kobiety o niskim poziomie kwalifikacji, samotne matki, migrantki, Romki, kobiety należące do mniejszości etnicznych i kobiety z niepełnosprawnościami) stoją przed szczególnymi wyzwaniami, w tym większymi trudnościami z wejściem na rynek pracy, wyższym poziomem niepewności i związanym z tym ryzykiem ubóstwa i wykluczenia społecznego" (Cel strategiczny 1, pkt 43). Interwencje zaprojektowane z perspektywy płci intersekcyjnej, koncentrujące się na dorastających dziewczętach i młodych kobietach, obejmą różnorodne spektrum doświadczeń związanych z płcią. W ten sposób mogą wskazać konkretne potrzeby i zasoby, zwiększając tym samym szanse wszystkich dziewcząt i młodych kobiet na pokonanie wyzwań strukturalnych

W konkretnym przypadku młodzieży przebywającej w placówkach opiekuńczo-wychowawczych badania pokazują, że dziewczęta są bardziej niezadowolone z placówek opiekuńczo-wychowawczych z powodu niskiego priorytetyzowania ich potrzeb¹⁹ i prezentują wyższy poziom zadowolenia.

---

¹³ EUROSTAT (2024b). Statistics on young people neither in employment nor in education or training [https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Statistics_on_young_people_neither_in_employment_nor_in_education_or_training](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Statistics_on_young_people_neither_in_employment_nor_in_education_or_training#Young_women_are_more_likely_to_neither_be_in_employment_nor_in_education_or_training)#Young_women_are_more_likely_to_neither_be_in_employment_nor_in_education_or_training#Young_women_are_more_likely_to_neither_be_in_employment_nor_in_education_or_training

¹⁴ Europejski Komisja (2021). Wrzućmy umieścić koniec koniec
przemocy Przemoc przeciwko Kobietom.
https://commission.europa.eu/system/files/2021-11/factsheet_let_s_put_an_end_to_violence_against_wom

[e_n_november_2021_en.pdf](#)

¹⁵ FRA - Agencja Praw Podstawowych (2014). Przemoc wobec kobiet: badanie ogólnounijne. Sprawozdanie z głównych wyników

¹⁶ HTC - Human Trafficking Collaborative (2024). <https://humantrafficking.umich.edu/about-human-trafficking/who-are-the-victims/>

¹⁷ Malgesini, G., Sforza, L.C., & Babović, M. (2019). Przemoc ze względu na płeć i ubóstwo w Europie. EAPN Gender and Poverty WG - Briefing # 2. <https://www.eapn.eu/wp-content/uploads/2019/07/EAPN-Gender-violence-andpoverty-Final-web-3696.pdf>

¹⁸ <https://rm.coe.int/ge-strategy-2018-2023/1680791246>

¹⁹ O'Neill, T. (2008). Płeć ma znaczenie w stacjonarnej opiece nad dziećmi. Em Kendrick, A. (red.), Residential Child Care: Perspektywy i wyzwania. Jessica Kingsley Publishers.

Zauważono również, że zachowanie młodych dziewcząt podlega większej kontroli, a typowe zachowania młodych ludzi, które nie odpowiadają oczekiwaniom kobiecości, są łatwo kategoryzowane jako problematyczne. Tak jest w przypadku wybuchów gniewu lub seksualności dziewcząt, które mają tendencję do nadmiernej wizualizacji i problematyzacji.

21

Różne sposoby, w jakie dziewczęta i chłopcy radzą sobie z traumą i ją uzewnętrzniają, są związane z rolami i oczekiwaniami płci. Przykładem jest wysoka częstość występowania niskiej samooceny i poszukiwania zewnętrznego potwierdzenia u dziewcząt, co jest wynikiem socjalizacji płciowej, która przedstawia dziewczęta jako kruche, niezdolne i niedoskonałe, których wartość pochodzi głównie z ich ciał, zgodnie ze standardami urody.²² Wyuczone role płciowe generują różne sposoby radzenia sobie z konfliktami, wyrażania bólu emocjonalnego, umiejscowienia kontroli i walidacji (wewnętrznej lub zewnętrznej), co między innymi wymaga działań skierowanych nie tylko do dziewcząt, ale do wszystkich zaangażowanych, a zwłaszcza do warunków, które spowodowały różnice w zachowaniu płci oraz nierówności materialne i społeczne związane z płcią²³. Brak wiedzy na temat płci wśród pracowników placówek opiekuńczo-wychowawczych sprawia, że dziewczęta są postrzegane jako trudniejsze w pracy niż chłopcy, co potencjalnie pogłębia ich marginalizację. Wysiłki mające na celu złagodzenie negatywnych skutków osobistych narracji i opieki domowej na trajektorie życiowe młodych ludzi muszą uwzględniać płeć jako czynnik, który generuje różne warunki i skutki podatności na zagrożenia wśród dziewcząt i chłopców, uznając ich różnorodne doświadczenia, aby były naprawdę skuteczne.

Równość, uczestnictwo i wzmocnienie pozycji dziewcząt i młodych kobiet

---

Upodmiotowienie ma kluczowe znaczenie dla osiągnięcia równości płci. Równość płci "oznacza równe prawa dla kobiet i mężczyzn, dziewcząt i chłopców, a także taką samą widoczność, upodmiotowienie, odpowiedzialność i uczestnictwo we wszystkich sferach życia publicznego i prywatnego. Oznacza to również równy dostęp do zasobów i ich dystrybucję między kobietami i mężczyznami".²⁴ Upodmiotowienie jest rozumiane jako zdolność kobiety do pełnej kontroli nad swoimi wyborami życiowymi, co można osiągnąć jedynie poprzez strukturalne zapewnienie równego dostępu do praw, zasobów, zdolności i możliwości. Jednak "muszą one również mieć możliwość korzystania z tych praw, możliwości, zasobów i szans".

---

²⁰ Rodrigues, S., Leal, M., Martins, A., Ribeiro, R., Azevedo, S., Campos, J., Barbosa-Ducharme, M., Del Valle, J.F. & Dias, P. (2016). Acolhimento Residencial em Portugal. Atas do 3º Congresso Nacional da Ordem dos Psicólogos Portugueses. <https://repositorio-aberto.up.pt/bitstream/10216/111970/2/265923.pdf>.

²¹ O'Neill, T. (2005). Dziewczęta w tarapatkach w systemie opieki nad dziećmi i wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych. In G. Lloyd (Ed.), *Problem Girls: Understanding and Supporting Troubled and Troublesome Girls and Young Women*. Routledge

²² Zuckerman, M., Li, C., & Hall, J.A. (2016). Kiedy mężczyźni i kobiety różnią się samooceną, a kiedy nie: a metaanaliza. *Journal of Research in Personality*, 64, 34-51. <https://doi.org/10.1016/j.jrp.2016.07.007>

²³ Santa-Marta, D. B. (2023). Edukacja i socjalizacja płciowa młodych ludzi w akademiku: Badanie przypadku w Casa Laranja [Dissertação de mestrado, Iscte - Instituto Universitário de Lisboa]. Repositório Iscte. <http://hdl.handle.net/10071/30258>

²⁴ Rada Europy (2018). Strategia Rady Europy na rzecz równości płci na lata 2018-2023. <https://rm.coe.int/ge-strategy-2018-2023/1680791246>

możliwości podejmowania strategicznych wyborów i decyzji (takich jak możliwości przywództwa i uczestnictwa w instytucjach politycznych). Tak więc wzmocnienie pozycji dziewcząt/kobiet oznacza kwestionowanie, przeformułowanie i ponowne przemyślenie z perspektywy przecięcia płci, praktyk społecznych, w których wszyscy mamy udział. Uprzedzenia ze względu na płeć wśród nauczycieli, pracowników socjalnych, psychologów, operatorów i wolontariuszy stanowią barierę w osiągnięciu równości płci. Bez odpowiedniego szkolenia i świadomości przekonań i zachowań związanych z płcią, profesjonaliści pracujący z młodymi ludźmi mogą nadal stosować metody, które nie uwzględniają specyficznych potrzeb dziewcząt i czerpać z materiałów i praktyk niewrażliwych na płeć, wzmacniając w ten sposób stereotypy dotyczące płci.

Literatura pokazuje, że sposób, w jaki chłopcy i dziewczęta są socjalizowani i edukowani, czy to w rodzinie, w szkole, w społeczności czy w innych instytucjach, takich jak ośrodki opieki i ośrodki resocjalizacyjne, ma tendencję do powielania stereotypów związanych z płcią, choć często nieświadomie. Dlatego konieczne jest działanie w różnych kontekstach, począwszy od edukacji (formalnej, pozaformalnej i nieformalnej). Szkoły i inne instytucje muszą zdawać sobie sprawę z roli płci i tworzyć "kulturę szkolną świadomą płci" oraz "politykę szkolną, która powinna zawierać jasne wytyczne dotyczące edukacji świadomej płci", mające na celu podważenie oczekiwań nauczycieli dotyczących płci i zamiast tego aktywne odkrywanie zainteresowań i talentów każdego dziecka.²⁶ Aby osiągnąć wyżej wymienione cele, kluczowe są zarówno szkolenia wstępne (naukowe i pedagogiczne), jak i szkolenia ^{ustawiczne}²⁷. Szkolenie w zakresie równości płci "powinno nie tylko podsumowywać problemy wynikające ze ślepej edukacji ze względu na płeć, ale także konfrontować nauczycieli ze sposobami, w jakie traktują chłopców i dziewczęta w różny sposób".²⁸ W szczególności ich oczekiwania dotyczące przyszłych ścieżek kariery i obszarów kształcenia zarówno dziewcząt, jak i chłopców. W 2018 r., biorąc pod uwagę szkolnictwo średnie i wyższe, dziewczęta i kobiety były nadal niedostatecznie reprezentowane w dziedzinie technologii informacyjno-komunikacyjnych (ICT), stanowiąc zaledwie 17% wszystkich studentów ICT w UE.²⁹

Badania pokazują również, że programy resocjalizacyjne nie uwzględniają płci i są zakorzenione w męskich doświadczeniach i potrzebach, nie biorąc pod uwagę specyfiki kobiet i młodych dziewcząt,

---

²⁵ Projekt Milenijny ONZ (2005). *Podjęcie działań: Achieving Gender Equality and Empowering Women*. Task Force on Education and Gender Equality, s.33. http://content-ext.undp.org/aplaws_publications/1844034/Taking%20Action-%20Achieving%20Gender%20Equality%20aand%20Empowering%20Women.pdf.

²⁶ De Baerdemaeker, S. (2015). "Programy szkolne i poradnictwo zawodowe" w GEC - Komisja Równości Płci, *Konferencja w sprawie zwalczania stereotypów związanych z płcią w edukacji i poprzez edukację*, Rada Europy, s. 35-39.

²⁷ Alvarez, M. T. (2015). "Zwalczanie stereotypów związanych z płcią w systemie edukacji: historie sukcesu". *Równości Płci, Konferencja na temat zwalczania stereotypów związanych z płcią w edukacji i poprzez*

edukację, Rada Europy, s. 28-34.

²⁸ De Baerdemaeker (2015: 36).

²⁹ EUROSTAT (2020). Dziewczęta i kobiety wśród studentów ICT: co wiemy?
<https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/edn-20200423-1>

zalecając holistyczne podejście, które "odzwierciedla złożoność doświadczeń dziewcząt i młodych kobiet oraz odnosi się do wielu czynników związanych z zachowaniami przestępczymi"³⁰.

Co więcej, "tam, gdzie istnieją usługi lub programy dla dziewcząt, zazwyczaj koncentrują się one na seksualności i zdrowiu seksualnym, co, choć przydatne w rozwiązywaniu jednego aspektu problematycznych zachowań, jest ograniczone w zaspokajaniu szerokiego zakresu złożonych potrzeb".³¹

W skrócie, istnieją trzy przewodnie zasady pracy z dziewczętami i młodymi kobietami: i) Uwzględniać rzeczywistość i różnorodność doświadczeń dziewcząt; ii) Zwracać uwagę na mocne strony dziewcząt - podejście oparte na mocnych stronach, a nie deficytach, zapewni dziewczętom pozytywne modele restrukturyzacji ich życia i rozwiązywania konfliktów; iii) Rozmawiać i słuchać dziewcząt - relacje są kluczem do skutecznej praktyki, a spostrzeżenia dziewcząt powinny być uwzględniane we wszystkich działaniach z nimi.³²

³⁰ CYCJ - Centrum ds. Młodzieży i Wymiaru Sprawiedliwości w Sprawach Karnych (2021), "Vulnerable Girls and Young Women", A Guide to Youth Wymiar sprawiedliwości w Szkocji: polityka, praktyka i prawodawstwo, www.cycj.org.uk

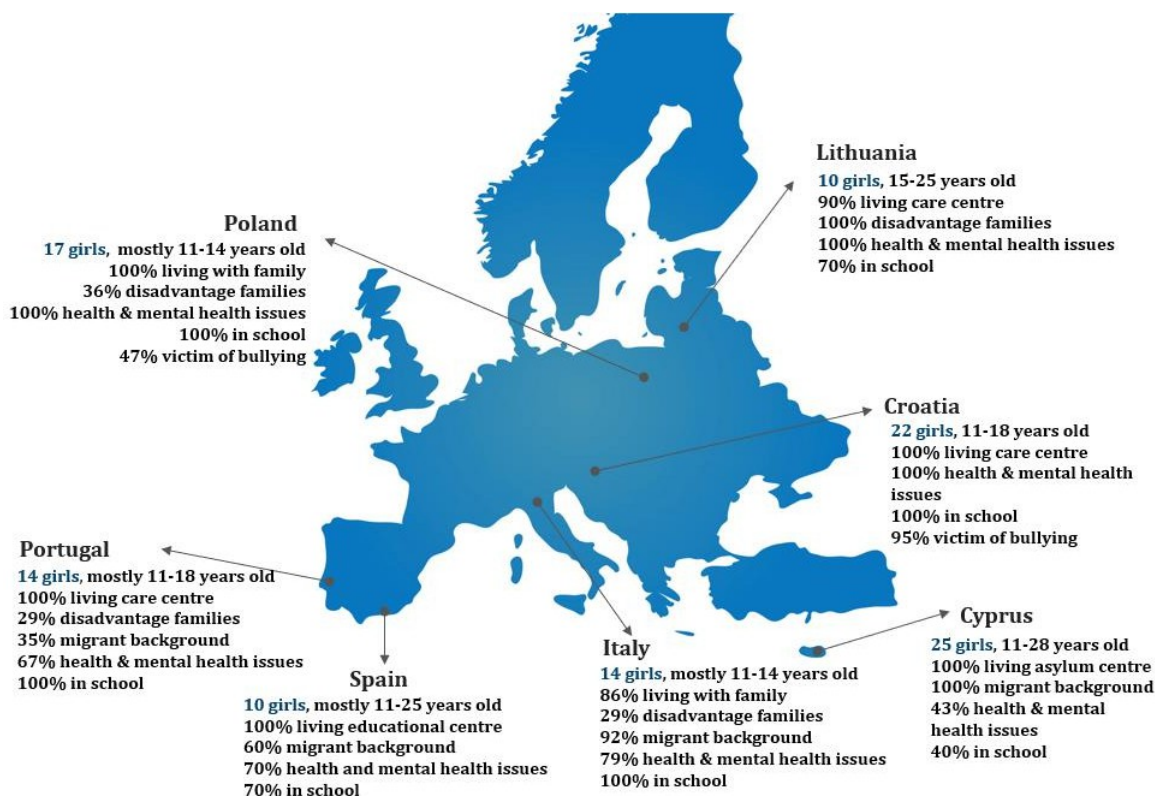
³¹ CYCJ (2021: 6).

³² CYCJ (2021: 16-17).

3. Bycie dziewczyną w trudnej sytuacji w Europie

3.1 Profil społecznościowy dziewcząt

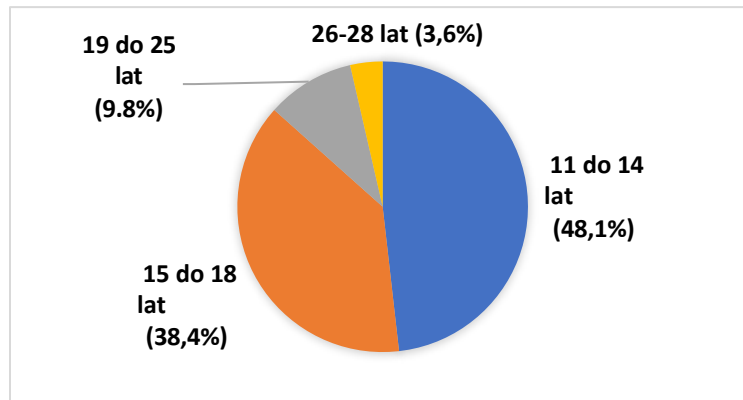
W tej sekcji przeanalizujemy profile dziewcząt uczestniczących w badaniu. Jak przedstawiono w części dotyczącej metodologii, w badaniu wzięło udział 112 dziewcząt, które uczestniczyły w różnych momentach i technikach badawczych, odzwierciedlając różne konteksty krajowe i różnice w wieku, pochodzeniu i profilu społecznym zilustrowane na rysunku 1. Chociaż istnieje znaczna przewaga niekorzystnych profili społecznych charakteryzujących się wrażliwymi cechami, istnieją pewne różnice między krajami. Polska jest godna uwagi ze względu na stosunkowo bardziej uprzywilejowaną populację uczestniczek, podczas gdy Cypr wyróżnia się głównie migracyjnym pochodzeniem i niską częstotliwością uczęszczania do szkoły uczestniczących dziewcząt.

Rysunek 1. Uczestniczki według kraju i profilu

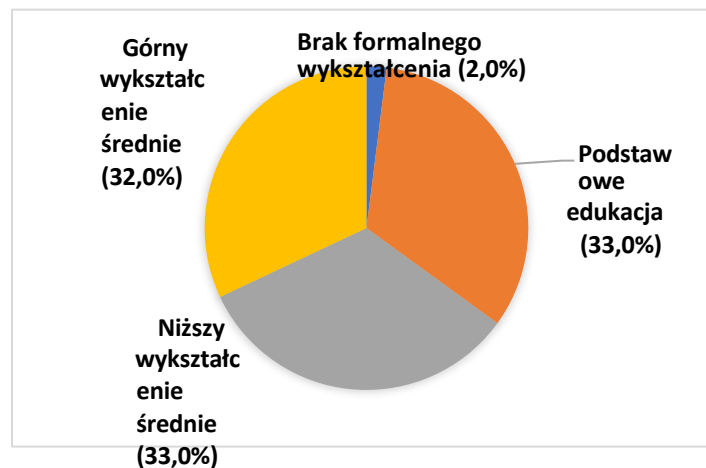
Kompleksowy profil uczestników został opracowany w załączniku 1, zawierającym szczegółowy przegląd wskaźników dotyczących wieku, wykształcenia, statusu zamieszkania, dynamiki rodziny i szczególnych warunków podatności na zagrożenia w różnych krajach. To

Zwięzła prezentacja podkreśla podstawowe cechy wszystkich dziewcząt biorących udział w badaniu.

Rysunek 2. Uczestniczki z podziałem na grupy wiekowe

Wykres 2 ilustruje procentowy rozkład uczestników w różnych grupach wiekowych, od 11 do 28 lat. Najbardziej znaczącą grupą wiekową jest grupa od 11 do 14 lat, obejmująca 48% całej próby (54 dziewczęta). W grupie tej częściej występują młodsze dziewczęta.

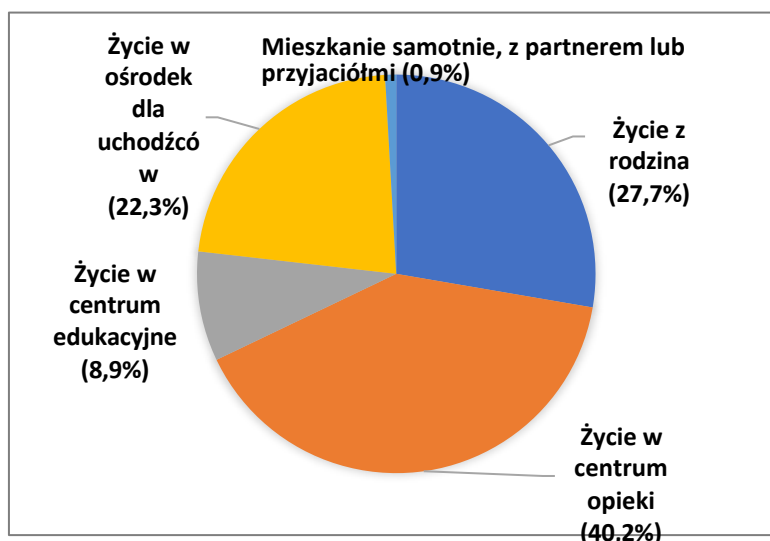
Rysunek 3. Uczestniczki według poziomu wykształcenia

Jeśli chodzi o rozkład uczestników na różnych poziomach wykształcenia (rysunek 3), tylko 2% uczestników zgłosiło brak formalnego wykształcenia (2 dziewczęta). Rozkład na innych poziomach wykształcenia wskazuje na stosunkowo zrównoważoną reprezentację, przy czym znaczna część uczestników ukończyła szkołę podstawową lub średnią.

Wykres 4 przedstawia dane dotyczące statusu mieszkaniowego uczestniczek, co jest istotnym wskaźnikiem, biorąc pod uwagę, że projekt SPACE4US był skierowany w szczególności do młodych dziewcząt mieszkających w placówkach opiekuńczo-wychowawczych, często oddzielonych od swoich rodzin z powodów takich jak środki ochrony, konflikt z prawem, nadużywanie substancji odurzających i kwestie zdrowotne.

Skład uczestników odzwierciedla tę szczególną rzeczywistość.

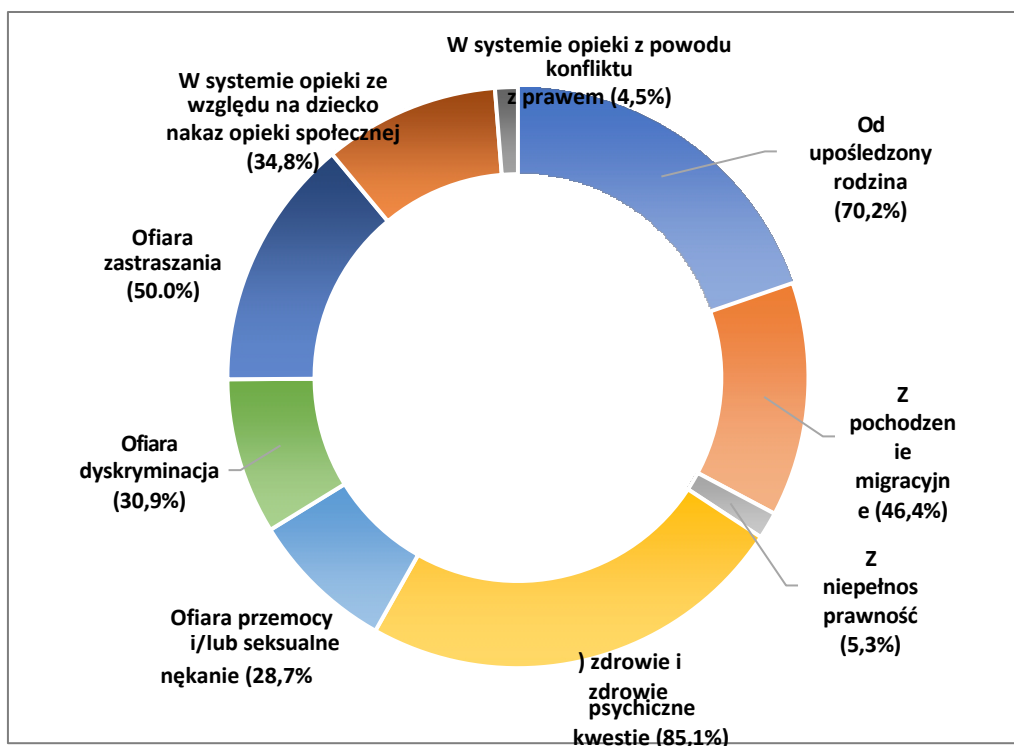

Rysunek 4. Uczestniczki według statusu zamieszkania

Większość uczestniczek, 40% (45 dziewcząt), mieszkała w ośrodkach opieki lub ośrodkach dla uchodźców (22%, 25 dziewcząt). Mniejszy odsetek mieszkał z rodziną (28%), podczas gdy tylko jedna zgłosiła mieszkanie samotnie, z partnerem lub z przyjaciółmi.

Wykres 5 wskazuje częstość występowania różnych wyzwań i słabości wśród uczestniczących dziewcząt. Wśród uczestniczek 34,8% znajdowało się w systemie opieki z powodu nakazów opieki nad dziećmi, podczas gdy 4,5% było zaangażowanych w system opieki z powodu konfliktów z prawem. Siedemdziesiąt dwa procent uczestniczek pochodzi z rodzin znajdujących się w niekorzystnej sytuacji. Wśród matek uczestniczek widoczny jest zróżnicowany zakres wykształcenia. Większość z nich uzyskała co najmniej wykształcenie podstawowe (30,9%) lub średnie (27,9%), a znaczna część ukończyła studia wyższe (16,2%). Jednak znaczna mniejszość matek nie miała formalnego wykształcenia (8%), co wskazuje na zróżnicowane możliwości edukacyjne i pochodzenie w próbie. Rozkład poziomów wykształcenia wśród ojców jest bardzo podobny.

Czterdzieści sześć procent dziewcząt ma pochodzenie migracyjne (68 dziewcząt). Wśród uczestniczek widoczny jest zróżnicowany zakres krajów pochodzenia. Największą reprezentację miała Somalia z dziewięcioma uczestniczkami, następnie Nigeria z siedmioma i Irak z sześcioma. Inne znaczące kraje pochodzenia to Maroko (pięć dziewcząt), Rumunia (trzy dziewczęta) oraz Wyspy Świętego Tomasza i Książęca (dwie dziewczęta). Ponadto mniejszy odsetek uczestników pochodzi z różnych innych krajów, takich jak Jemen, Algieria, Republika Zielonego Przylądka, Dżibuti, Niemcy, Indie, Kurdystan, Sierra Leone, Szwajcaria i Ukraina. Ta różnorodność podkreśla wielokulturowy skład uczestników.

Rysunek 5. Uczestniczki według profilu

Ponadto 5,3% zgłosiło niepełnosprawność, a 85,1% stwierdziło, że doświadcza problemów zdrowotnych i psychicznych. Ponadto 28,7% wskazało, że padło ofiarą przemocy i/lub molestowania seksualnego, a 30,9% zgłosiło, że padło ofiarą dyskryminacji, a 50,0% wskazało, że padło ofiarą zastraszania.

Podsumowując, profil społeczny i cechy uczestniczących dziewcząt, mimo że są heterogeniczne, ujawniają istnienie i rozpowszechnienie wielu warstw podatności na zagrożenia, które powinny się przecinać, kumulować i mieć wpływ na ich warunki życia, doświadczenia, postrzeganie i możliwości.

Wiele z tych słabości jest bezpośrednio powiązanych z płcią, szczególnie te związane z wiktymizacją, narażeniem na przemoc, dyskryminacją, a także kwestiami zdrowotnymi i psychicznymi. W kolejnych sekcjach zagłębimy się w doświadczenie płci wynikające z tych pozycji społecznych, rzucając światło na zniuansowane sposoby, w jakie płeć przecina się z tymi słabościami.

3.2 Doświadczenie życia jako dziewczyna

Dążenie do odpowiedniej i pożądanej kobiecości

Okres dojrzewania to intensywny okres (re)konfiguracji tożsamości. Czas *par excellence* dla "konstruowania siebie"³³, negocjowanie tożsamości płciowych jest szczególnie aktywne i dynamiczne na tym etapie życia³⁴. Dziewczęta i chłopcy stosują praktyki i dyskursy, które w ich rozumieniu odpowiadają wyznacznikom *odpowiedniej*, *normalnej* i *pożądaney* kobiecości i męskości³⁵. Niewywiązywanie się z oczekiwanej płci lub prezentowanie nieodpowiedniej męskości lub kobiecości może prowadzić młodych ludzi do sytuacji sankcji, podatności na zagrożenia i wykluczenia społecznego.

Większość dziewcząt biorących udział w badaniu SPACE4US odwołuje się do praktyk i dyskursów, które umieszczają je w zrozumiałej kobiecej pozycji podmiotowej. Bycie kobietą jest dla uczestniczek czymś, co wiąże się z byciem prawnie sklasyfikowaną jako kobieta.

"Bycie kobietą to bycie dziewczyną, posiadanie cymblików, waginy, bycie kobietą".
(Uczestniczka, 13 lat, Portugalia)

Dziewczyna to ktoś, kto "ma kobiecą płć" (uczestniczka, Chorwacja), "kobiece ciało i umysł" (uczestniczka, 16 lat, Hiszpania). Przenikanie się kategorii *płci* i *seksu* w dyskursie uczestników podkreśla, w jaki sposób "procesy nadawania płci (feminizacji lub maskulinizacji) tożsamości rozpoczynają się od oznaczenia ciała jako płciowego w oparciu o pojęcia wywodzące się z nauk biologicznych".³⁶

Specyficzna kobieca anatomia wydaje się, dla uczestniczących dziewcząt, dawać dostęp do zestawu umiejętności, które różnicują kobiecą tożsamość: "my [dziewczynki] rodzimy dzieci i tworzymy życie" (uczestniczka, 13 lat, Hiszpania). W rzeczywistości odniesienia do zdolności reprodukcyjnych kobiecego ciała są liczne w dyskursach dziewcząt na temat tego, czym jest dziewczyna i co jest dobrego w byciu dziewczyną. Dziewczynki "mogą być matkami i tworzyć nowe żywe istoty w swoich brzuchach" (uczestniczka, 13 lat, Hiszpania),

³³ Pappámikail, L. & Vieira, M. M. (2017). A (in)disponibilidade dos sujeitos como objetos de estudo: reflexões a partir de duas pesquisas com adolescentes. Em V. S. Ferreira (org.), *Pesquisar Jovens. Caminhos e Desafios Metodológicos*, (pp.33-35). Lisboa: ICS. s.34.

³⁴ Pereira, M. M. (2012) *Fazendo gênero no recreio: a negociação do gênero em espaço escolar*. Lisboa: ICS. s. 61.

³⁵ Francombe-Webb, J. & Silk, M. (2016). Ucieleśnione doświadczenia kobiecości i klasy społecznej młodych dziewcząt. *Socjologia*, 50(4), 652-672. s. 657.

³⁶ Willis, J. L. (2009). Girls Reconstructing Gender: Agencja, hybrydowość i transformacje "kobiecości".

Girlhood Studies, 2(2), 96-118, s. 101.

Portugalia); to oni "mają zdolność do posiadania dzieci" (uczestnik, 14 lat, Hiszpania).
i "tchną nowe życie w świat" (uczestniczka, Chorwacja).

"Bycie dziewczyną to dar od Boga, dlaczego? Ponieważ wszystkie jesteśmy wyjątkowe, każdy jest wyjątkowy, ale to my dajemy życie, wiemy, kiedy jest dobrze, wiemy, kiedy jest źle, jesteśmy potężne i silne".

(Uczestniczka, 14 lat, Cypr)

Ta reprodukcyjna natura kobiecego ciała jest rozumiana przez dziewczęta jako podstawa - rzekomo naturalnej - kobiecej skłonności do opiekowania się innymi. W narracjach dziewcząt kobiecość jest definiowana nie tylko przez zdolność kobiecego ciała do rodzenia dzieci, ale także przez zdolność do opieki i "bycia matką". Dziewczęta wychowują "dzieci z miłością" (uczestniczka, Chorwacja), wiedzą "jak komunikować się z dziećmi" (uczestniczka, 14 lat, Włochy), a także mają "supermoce", takie jak gotowanie i sprząatanie. Ta projekcja oczekiwań co do tego, jakie są dziewczęta i kobiety, oparta na strukturze płciowego podziału pracy, który przypisuje mężczyznom produktywną arenę, a kobiety skazuje na domową i reprodukcyjną domenę domu, poważnie wpływa na sposób, w jaki młode dziewczęta starają się *osiągnąć* właściwą kobiecość. Nasze wyobrażenia na temat płci - kobiecości, ale także tego, co myślimy o męskości - są powiązane z tym podziałem: z tej "struktury różnic" wypływają "charakterystycznie różne doświadczenia mężczyzn i kobiet".³⁷

Estetyzacja ciała zgodnie ze standardami piękna w sferze społecznej i medialnej stanowi kolejny sposób, w jaki niektóre dziewczęta, które wzięły udział w badaniu SPACE4US, starają się wykonywać odpowiednią i uzasadnioną kobiecość. "Robienie" piękna jest istotnym elementem robienia kobiecości".³⁸ Każdego dnia szereg kobiecych wizerunków jest prezentowanych młodym dziewczętom za pośrednictwem postów na Instagramie, filmów TikTok lub reklam z branży modowej. Chociaż spektrum kobiecości dostępnych w tego typu treściach znacznie się poszerzyło w ciągu ostatniej dekady, "dziewczęca", "seksowna" i "(hetero)seksualnie pożądana"³⁹ wersja kobiecej podmiotowości nadal wydaje się dominować. Uczestniczki podziwiają międzynarodowe osobowości, takie jak Kendal Jenner, Kim Kardashian, Karola G, Bella Hadid czy Rihanna, za ich piękno i sposób, w jaki *realizują* kobiecość.

Na przykład dwie uczestniczki, obie w wieku 13 lat, z Polski, mówią, że podziwiają amerykańską modelkę Bellę Hadid, ponieważ jest "ładna" i "szczupła". Dziewczęta mają również tendencję do identyfikowania opalonych ciał, z krągłościami i zdefiniowanymi mięśniami brzucha jako pożądanym. Według innej uczestniczki, 17-latkę z Portugalii, dziewczęta widzą w mediach społecznościowych "ludzi o pięknych ciałach, nie grubych, seksownych, pięknych".

³⁷ Connell, R. (2002). *Gender*. Cambridge e Malden: Polity Press. s.61

³⁸ Lazar (2011, s. 37).

³⁹ Jackson, S. & Vares, T. (2011). Media 'Sluts': 'Tween' Girls' Negotiations of Postfeminist Sexual Subjectivities in Popular Culture. Em R. Gill e C. Scharff (eds.), *New Femininities: Postfeminism, Neoliberalism and Subjectivity*, (s. 134-146). Hampshire i Nowy Jork: Palgrave Macmillan.

"Chcę być taką osobą, chcę mieć takie ciało", piękne ciało "z dużymi piersiami, dużym tyłkiem, szczupłą talią, bez śladów skóry".

"[Media społecznościowe] wpływają na moje myśli. Jeśli widzę ładną dziewczynę, zadaję sobie pytanie, dlaczego nie mam takich oczu lub włosów. Dlaczego nie mogę mieć tych markowych ubrań. Kiedyś zobaczyłem, że dziewczyna ma określone włosy i styl, i zacząłem się tak ubierać".
(Uczestniczka, 15 lat, Cypr)

Obrazy te informują dziewczęta o tym, co stanowi odpowiednią kobiecość; o tym, jak dziewczyna powinna się prezentować, aby była rozumiana jako dziewczyna. Choć nie wszystkie badane dziewczęta przyznają, że treści medialne wpływają na ich codzienne praktyki, prawie wszystkie wydają się być zaangażowane w rytuały estetyzacji ciała. Aby sprostać medialnym reprezentacjom kobiecości, dziewczęta inwestują w szereg działań, które sprawiają, że czują się dobrze jako dziewczęta: nakładanie makijażu, używanie kremów i kosmetyków, chodzenie do fryzjera lub do centrum handlowego w celu zakupu nowych ubrań.

W tym sensie kobiecość jest nieodłącznie związana z aktem konsumpcji.⁴⁰ Uczestnictwo w rytuałach i praktykach upiększania zależy od tego, czy dziewczęta stać na określone produkty i usługi - takie jak markowe ubrania, nowy produkt do makijażu czy wizyta u fryzjera. Możliwość konsumpcji jest zatem istotnym czynnikiem dyskryminującym w dostępie do kobiecości. Dziewczętom takim jak te biorące udział w badaniu SPACE4US, które doświadczają sytuacji trudnej sytuacji społecznej i których rodziny mają zwykle mniejsze możliwości finansowe, może być trudniej realizować estetycznie cenioną i legitymizowaną kobiecość.

Ten wymiar ekonomiczny jest określany przez uczestniczące dziewczęta jako coś, co zwiększa ich pole możliwości w zakresie bycia dziewczyną lub jako przeszkoda, która może ograniczać ich inwestycje w kobiecość. Dla 14-letniej uczestniczki z Polski posiadanie pieniędzy sprawia, że dziewczęta czują się dobrze, ponieważ pozwala im to "kupować dużo kosmetyków i ubrań"; chorwackie dziewczęta, gdyby mogły wybrać "supermoc", byłyby to "zawsze ładnie pachnieć", nawet jeśli "nie mają pieniędzy na zakup perfum" i pomagać innym dziewczętom, gdy "nie mają pieniędzy, aby być pięknymi lub mieć ładne paznokcie"; podczas gdy inna 13-letnia uczestniczka z Portugalii wspomina o tym, jak smutno się czuje, gdy zdaje sobie sprawę, że nie może sobie pozwolić na zakup ubrań w stylu, który lubi i który widzą inni ludzie.

Rodzaj warunków, jakie dziewczęta muszą spełnić, aby uzyskać dostęp do pożądanego kobiecości, jest szczególnie istotny, ponieważ "kobiecość jest w dużej mierze publicznym przedstawieniem zależnym od walidacji przez innych".⁴¹ Sposób, w jaki dziewczyna prezentuje kobiecość, podlega ścisłej ocenie i monitorowaniu. Jeśli bycie "gorącą i ładną" (uczestniczka, Portugalia), zawsze "piękną w umyśle i wyglądzie"

⁴⁰ Francombe-Webb i Silk (2016, s. 657).

⁴¹ Skeggs, B. (1998). *Formacje klasy i płci*. London, Thousand Oaks & Nova Deli: SAGE Publications. P. 107.

(uczestniczka, 14 lat, Włochy), to korzyści płynące z bycia "właściwą dziewczyną", ciągła ocena ciała wydaje się być jednym z najtrudniejszych dziedzictw kobiecości. Bycie obrażanym "brzydkimi imionami" za "ciało i wygląd" (uczestniczka, Chorwacja) lub "bycie ocenianym na podstawie wyglądu" (uczestniczka, Litwa) jest jedną z najtrudniejszych części bycia dziewczyną. Negatywne i obraźliwe komentarze innych powodują niepewność w sposobie, w jaki dziewczęta ucieleśniają kobiecość i sprawiają, że ich relacje z ciałem są niezwykle wymagające. Znajduje to odzwierciedlenie w pragnieniach dziewcząt dotyczących ich wyglądu. Gdyby dziewczęta mogły wybierać, chciałyby być "piękne na zawsze", "jeść i nie tyć" (uczestniczka, Chorwacja), zawsze "być lubiane przez chłopców" i "nie być oceniane" (uczestniczka, 14 lat, Włochy).

Chorwacki uczestnik komentuje również, jak trudno jest zostać nazwanym "niską moralnością" tylko dlatego, że "dziewczyna ubiera się bardziej elegancko". Jest to powszechna obelga, szczególnie w przypadku dziewcząt i kobiet z klasy robotniczej. Ograniczone możliwości finansowe, a także różnice w kapitale kulturowym mogą utrudniać dziewczętom, które doświadczają trudnej sytuacji społecznej, dostęp do kobiecej podmiotowości, która jest postrzegana jako pożądana i odpowiednia.

Podejmowanie działań: inne kobiecości

Ustalenia dotyczące płci są "źródłem przyjemności, uznania i tożsamości", ale także "źródłem niesprawiedliwości i krzywdy"⁴². Nawet jeśli dziewczęta, które wzięły udział w badaniu SPACE4US, inwestują w praktyki pożądanej i cenionej kobiecości, zdają sobie sprawę, że idea odpowiedniej kobiecej podmiotowości wiąże się z zestawem stereotypów, które wynikają z dyskryminującej struktury różnic między kobietami i mężczyznami. Uczestniczka, lat 13, z Cypru, mówi o tym, jak "mężczyźni i kobiety nie mają takich samych ról" w społeczeństwie; jak oczekuje się, że kobiety będą "rodzić dzieci", "sprzątać", "pracować w salonach kosmetycznych" i być "nauczycielkami w przedszkolu". "Mężczyźni uważają, że kobiety muszą ubierać się w spódnice", zauważa inny 13-letni uczestnik z Włoch.

"Bardzo nie podoba mi się to, że społeczeństwo oczekuje od dziewczyn, by ładnie się ubierały, dbały o swój wygląd, były szczupłe. Ja na przykład bardzo lubię jeść i denerwuje mnie, gdy słyszę komentarz, że nie powinnam dużo jeść. Nie rozumiem tego ograniczenie ze względu na płeć, chłopcy mogą coś zrobić, a dziewczynki nie".
(Uczestniczka, 14 lat, Polska)

Wpływ tej dyskryminującej struktury na sposób, w jaki dziewczęta doświadczają i realizują swoją kobiecość, jest szczególnie widoczny w dyskursach porównujących życie chłopców z życiem dziewcząt. Nie podlegając strukturze uwarunkowań opartych na płci, chłopcy wydają się cieszyć większą wolnością i autonomią w narracjach dziewcząt. Myśląc o sobie jako o chłopcu, 12-letnia uczestniczka z Cypru "nosiła chłopięce ubrania", "grała w piłkę nożną jak szalona", uprawiała "boks" i "karate", "impreszowała i kończyła o pierwszej w

nocy" i "miała dziewczynę, która miała 14 lat". Inne dziewczęta, w wieku 16 i 15 lat, pochodzące z Włoch, "uczęszczały do szkoły mechanicznej" i "nie wychodziły z domu przez całą noc". Męskość jest rozumiana jako dająca dostęp do zestawu doświadczeń, do których kobiecość nie ma dostępu.

---

⁴² Connell (2009, s. 6).

pozwalają. Ta sama struktura, która ogranicza doświadczenia dziewcząt, skazując je na esencjalistyczne role i poddając je silnej przemocy, nie wydaje się wpływać na sprawczość chłopców w decydowaniu o ich życiu.

"Chciałam zachowywać się jak chłopak, ale być dziewczyną. To bardzo dziwne, ale tak naprawdę nigdy nie chciałam być chłopcem. Chciałam być chłopcem tylko dlatego, że oni mogą robić, co chcą. A ponieważ jestem dziewczyną, to "jak możesz się tak zachowywać, przecież jesteś dziewczyną!".
(Uczestniczka, 16 lat, Chorwacja)

Ważne jest jednak, aby uznać, że nie wszystkie dziewczęta, które wzięły udział w badaniu SPACE4US, pozycjonują się biernie w stosunku do tej nierównej struktury płci. Niektóre dziewczęta twórczo pracują nad swoją tożsamością, wprowadzając liberalne wartości, takie jak indywidualność, samorealizacja i wybór, do bardziej konserwatywnego dyskursu płci, w pozycji, którą możemy nazwać "hybrydową kobiecością".⁴³ Tę hybrydową tożsamość dobrze obrazuje niejednorodny wybór przymiotników, których używa jedna z chorwackich uczestniczek do opisanego tego, czym jest dziewczyna: bycie "ładną" i "emocjonalną" nadal jest cechą kojarzoną z byciem dziewczyną, ale cechy takie jak "inteligentna", "silna" i "odważna" również pojawiają się w dyskursie definiującym kobiecość. Cechy takie jak bycie "silną i niezależną" (uczestniczka z Litwy), "zdolną" (uczestniczka z Cypru) lub "wojowniczką" (uczestniczka z Hiszpanii) również pojawiają się jako wyznaczniki zliberalizowanej kobiecości. Ponadto, osobowości takie jak Greta Thunberg, Emma Watson czy Billie Eilish pojawiają się w dyskursach jako odniesienia ze względu na ich inteligencję i lekceważenie.

Inne dziewczęta biorące udział w badaniu aktywnie poszukują alternatywnych sposobów realizowania kobiecości, wykorzystując transgresyjną sprawczość w odniesieniu do społecznych i kulturowych wyobrażeń, które kształtują właściwą kobiecość. "Kobiecość nie często mnie reprezentuje, nie często reprezentowała mnie wcześniej i nie często reprezentuje mnie teraz", pisze 14-letnia uczestniczka z Włoch w krytycznym ćwiczeniu poetyckim. Z pozycji *dysydenckiej kobiecości* dziewczęta rzucają wyzwanie dyskursom odpowiedniej kobiecości i ucieleśniają ten opór. Historia Ari (patrz sekcja 4) jest być może najlepszym przykładem tego typu pozycjonowania: "Przez cały okres szkolny dokuczano mi ze względu na moją sylwetkę i sposób ubierania się. Niektórzy moi koledzy z klasy myśleli, że jestem lesbijką, ponieważ ubieram się jak chłopak, ubieram się w stylu hip-hop, który jest gatunkiem tańca, który uprawiam od kilku lat. Kilka lat temu byłam tym zdenerwowana, ale teraz już mnie to nie obchodzi. Czuję się pewna siebie i tego kim jestem (...)". Również w innym momencie projektu Ari wspomina, że nie jest "taka jak dziewczyny", ale czuje się komfortowo w swoim ciele - "to ja", podsumowuje.

Znacznie bardziej niż ich babki i nieco bardziej niż ich matki, dzisiejsze dziewczęta cieszą się względną przestrzenią sprawczości, która pozwala negocjować subiektywną pozycję w stosunku do tej oferowanej przez "odpowiednią" kobiecość.⁴⁴ Projekty takie jak SPACE4US

oferują uczestniczącym dziewczętom mechanizm

---

⁴³ Tam, gdzie dziewczęta starają się "zrekonstruować swoją genderową podmiotowość, wykorzystując, negocjując i przeformułując

dominujące dyskursywne konstrukcje "kobiecości" (Willis, 2009, s. 103).

⁴⁴ Budgeon (2011, s. 61).

do zbiorowej refleksji nad sposobem, w jaki dziewczęta doświadczają płci, narzędzie, które można wykorzystać do zawłaszczenia tej przestrzeni potencjalnej sprawczości. Jak ujęła to jedna z uczestniczek z Hiszpanii: "jeśli spotykamy się jako grupa silnych kobiet, dajemy sobie nawzajem więcej mocy".

3.3 Postrzeganie i przedstawianie siebie przez dziewczęta

Poniższe tematy badają sposób, w jaki dziewczęta postrzegają i przedstawiają siebie, poprzez badanie dynamiki związanej z wizerunkiem ciała, poczuciem własnej wartości i wszechobecnym wpływem mediów społecznościowych na uczestniczące dziewczęta. Zbadano mechanizmy radzenia sobie stosowane przez dziewczęta w celu radzenia sobie z presją społeczną, w tym strategie takie jak aktywność fizyczna, samoopieka i filtrowanie negatywnych opinii.

Obraz ciała, poczucie własnej wartości i wpływ mediów społecznościowych

Dane zebrane w dziennikach fotograficznych pozwoliły zrozumieć, jak uczestniczki czują się ze swoim ciałem. Przeprowadzone działania pokazują, że istnieje pozytywne i negatywne postrzeganie wizerunku ciała. Niektóre świadectwa pochodzą od dziewcząt, które twierdzą, że czują się dobrze ze swoim ciałem i niczego by nie zmieniły. Inne, pomimo ogólnie dobrego samopoczucia, przyznają, że chciałyby zmienić kilka rzeczy, stan skóry (trądzik), utratę lub przybranie na wadze, kolor włosów, kształty ciała (bardziej zdefiniowane, bardziej krągłe). Były też dziewczęta, które ogólnie czują się niekomfortowo ze swoim ciałem. Czują się niepewnie i nie są w stanie znaleźć w sobie żadnych pozytywnych cech.

"Większość ludzi patrzy na swoje wady i nie widzi pozytywów. Ja nie potrafię patrzeć na siebie".

(Uczestniczka, Polska)⁴⁵

"Patrzę w lustro i nie podoba mi się to... i wiele razy byłem poniżany".

(Uczestniczka,
Portugalia)

⁴⁵ Ze względu na różne zastosowane metody badawcze, ich specyficzne cechy i różne sposoby zgłaszania informacji, nie zawsze było możliwe zebranie wieku uczestników. Wiek jest podawany tylko wtedy, gdy informacje są dostępne.

Główne obszary dyskomfortu to: twarz, nos, brzuch, usta, rozmiar piersi i sprawność fizyczna. Ponadto uczestniczki uważały, że brak określonego typu ciała czyni je mniej kobiecymi. Jedna z uczestniczek powiedziała, że chociaż chciałyby zmienić coś w swoim ciele, są aspekty jej tożsamości, których nigdy by nie zmieniła, ponieważ nigdy nie zmieniłaby zdania.

"Zmieniłbym swoje usta. Ale to, czego nigdy bym nie zmienił, to mój umysł".

(Uczestniczka,
Portugalia)

Trzy uczestniczki uznały za oczywiste, że kobiety czują się źle ze swoim wizerunkiem ciała. Dla nich jest to naturalne i przewidywalne, że negatywne postrzeganie jest wspólne dla wszystkich kobiet. Stwierdziły, że dziewczęta zawsze myślą, że są grube i czują się niezadowolone ze swojego wyglądu.

Pomimo różnorodności postrzegania wizerunku własnego ciała, dziewczęta z Chorwacji i Cypru generalnie skłaniały się ku negatywnemu postrzeganiu, podczas gdy te z Litwy miały bardziej pozytywny obraz ciała.

Aby mieć dobre relacje ze swoim ciałem i samopoczuciem, uczestniczki stwierdziły, że ważne jest, aby uprawiać sport, dobrze się odżywiać, stosować dietę i dbać o siebie (dbać o włosy, skórę i dobrze się ubierać). Powiedziały również, że ważne jest, aby być w stanie odfiltrować opinie innych, mieć miłość do siebie i samoakceptację. Jedna z uczestniczek z Chorwacji uważa, że nic nie może sprawić, że kobiety/dziewczyny poczują się dobrze.

Na Litwie uczestniczki zwróciły uwagę na bardzo konkretne kwestie, które nie zostały poruszone w innych kontekstach pobytowych. Dla nich bardzo ważne jest dbanie o dobre samopoczucie psychiczne, promowanie pozytywnego nastawienia do ciała, dbanie o nawodnienie, priorytetowe traktowanie odpoczynku i wzajemne wspieranie się. Dziewczęta z Cypru uważają, że spędzanie mniejszej ilości czasu w mediach społecznościowych jest ważne dla zachowania zdrowia psychicznego, ponieważ są one nieustannie bombardowane armatami piękna.

Uczestnicy zgodzili się, że media społecznościowe mają ogromny wpływ na sposób, w jaki patrzą na siebie i swoje życie. Powiedzieli, że media społecznościowe utrwalają obrazy tego, co to znaczy być "pięknym" lub "doskonałym" i czują, że muszą podążać za tymi ideałami, chociaż są świadomi, że te obrazy są wysoce edytowane i nie odpowiadają rzeczywistości. W Portugalii jedna z uczestniczek powiedziała, że czuje presję, by dopasować się do stereotypów, ale jednocześnie uważa, że dziewczyny, które nie pasują do tych stereotypów, są piękne, takie jak kobiety o dużych ciałach lub z rozstępami. Postrzegają również media społecznościowe jako źródło inspiracji do osiągnięcia swoich celów, czy to związanych z wizerunkiem ciała, czy stylem życia.

Niektóre z dziewcząt uważają, że ponieważ nie mają ciała podobnego do ideału utrwalanego w mediach społecznościowych, nie są w stanie kontynuować pewnych karier, takich jak modeling. W mediach społecznościowych zawsze istnieje potrzeba ulepszania czegoś, bycia najlepszym we wszystkim - "tańcz lepiej", "całuj lepiej". Nawet sposób, w jaki dziewczęta mówią, może być pod wpływem osób, które obserwują.

W Portugalii, Chorwacji, Hiszpanii i na Cyprze uczestniczki stwierdziły, że doświadczyły nękania w Internecie, poprzez komentarze skierowane do ich ciał i stanu psychicznego, w komentarzach pisemnych i transmisjach na żywo. Negatywne komentarze wpłynęły na samoocenę niektórych dziewcząt i wywołały lub wzmocniły chęć zmiany. Inne stwierdziły, że ignorowały komentarze lub odpowiadały na nie w nieagresywny sposób.

"(...) Byłem zastraszany miesiąc temu. Nigdy wcześniej nie byłem zastraszana. Z powodu obecnej dziewczyny mojego byłego chłopaka powiedziała, że muszę chodzić na siłownię, że jestem gruba i że mam traumę".

(Uczestniczka,
Portugalia)

Postrzeganie wizerunku ciała przez uczestniczki jest zmienne. Nawet jeśli dziewczęta czują się dobrze, istnieje potrzeba, aby coś zmienić. Uważają, że dobre samopoczucie i pozytywne nastawienie do ciała można osiągnąć poprzez określone zachowania, takie jak ćwiczenia fizyczne, lepsze odżywianie lub dbanie o siebie. W tej kwestii aspekty związane ze zdrowiem psychicznym są wymieniane rzadziej. Dziewczęta uważają, że media społecznościowe mogą mieć wpływ na ich zachowanie, ponieważ dyktują wzorce społeczne. Jednak wpływ ten może być pozytywny lub negatywny, w zależności od sposobu korzystania z mediów społecznościowych.

Potrzeby dziewcząt: zrozumienie, wiedza i bezpieczeństwo

Główne potrzeby wyrażone przez dziewczęta koncentrują się na trzech konkretnych obszarach: (i) relacjach między nimi a nauczycielami dorosłych, (ii) wzmocnieniu zdobywania informacji i wiedzy oraz (iii) debatowaniu nad pomysłami dotyczącymi problemów, które najbardziej ich dotyczą.

Jeśli chodzi o dorosłych wychowawców (w ośrodkach recepcyjnych, w szkole lub w rodzinie), dziewczęta chcą być lepiej rozumiane, mniej oceniane, bardziej zaufane i podkreślają potrzebę lepszego przygotowania się na przyszłość. Uczestnicy twierdzą, że ważne jest przekazywanie dziewczętom wartości, które pozwolą im "stać na własnych nogach" bez polegania na kimś innym. Oprócz potrzeby nauczenia się niezależności, wymagają one większej swobody w codziennym życiu i mniejszej presji ze strony wszystkich wychowawców.

Innym aspektem wymienianym w różnych krajach była potrzeba zapewnienia dziewczętom stabilności i poczucia bezpieczeństwa, zwłaszcza w kontekście szkolnym. Potrzebują także ludzi, którzy pokażą im, że są wartościowe i mogą osiągnąć sukces.

"Nie chodzi o osądzanie ludzi. Chodzi o zrozumienie..."
(Uczestniczka,
Portugalia)

Kolejną potrzebą zgłaszaną przez dziewczęta jest więcej informacji i szkoleń w takich dziedzinach jak samoobrona i prawa człowieka (obejmujące zarówno prawa kobiet, jak i mężczyzn). Oni

Twierdzą, że powinna odbyć się ogólnoszkolna debata na temat poszanowania praw uczniów, praw dziecka, praw kobiet, praw człowieka, aby podnieść świadomość na te tematy wśród uczniów, rodziców, ale także nauczycieli.

Trzeci zestaw potrzeb jest związany z brakiem przestrzeni do debaty na temat takich kwestii jak stygmatyzacja, nierówności, dyskryminacja, problemy, które wpływają na codzienne życie młodych kobiet i sposoby radzenia sobie z nimi. Doświadczenie zdobyte podczas projektu jest podawane jako dobry przykład tego, co powinno się wydarzyć. Brakuje im możliwości dzielenia się doświadczeniami, aby podejmować bardziej świadome decyzje. Niektóre dziewczęta sugerują, że ważne byłoby poznanie kobiet, które doświadczyły problemów podobnych do ich własnych, a które odniosły sukces i zrealizowały swoje marzenia. Pomogłoby to zwiększyć ich pewność siebie.

"Na przykład to, co robimy teraz, jest w porządku, to ważne... w szkole nie rozmawiamy o tym zbyt wiele, tylko z niektórymi nauczycielami, jeśli coś się wydarzy. Nie mamy wielu okazji do porównań".

(Uczestniczka,
Włochy)

Marzenia, aspiracje i obawy

Poza kilkoma wyjątkami, wszystkie dziewczęta wyraziły chęć założenia rodziny w przyszłości, posiadania dzieci, domu i dobrej pracy. Aspiracje zawodowe różnią się pod względem wymaganych kwalifikacji. Albo mają nadzieję ukończyć szkołę średnią i rozpocząć pracę lub mieć własną firmę, albo aspirują do uzyskania wyższych kwalifikacji jako sposobu pracy w karierze, którą chcą wykonywać. W pierwszym przypadku oczekuje się, że zostaną fryzjerami lub będą prowadzić kwiaciarnię, a w drugim pragnie się zostać weterynarzem, prawnikiem, tłumaczem, nauczycielem przedszkolnym lub zrobić karierę w marketingu. W wyjątkowych przypadkach nie mają konkretnych planów na przyszłość lub są one nieokreślone.

Ci, którzy wspominają o małżeństwie jako celu, podkreślają, że chcą być kochani i szanowani przez swoich partnerów. Dziewczęta pragną być szczęśliwe i realizować swoje marzenia. W tym celu są świadome, że nauka w szkole jest decydująca i starają się zająć jak najdalej, unikając rezygnacji.

Dziewczęta dostrzegają znaczenie edukacji w osiągnięciu swoich celów i dążą do maksymalizacji swoich możliwości edukacyjnych. Podkreślają również dążenie do niezależności finansowej, choć uznają to za poważne wyzwanie i źródło obaw o przyszłość.

"Dziewczyny nie powinny rezygnować z tego, czego chcą, powinny zawsze szukać sposobu i nie poddawać się".

(Uczestniczka, Cypr)

"Chciałabym studiować marketing, jednak nie mam na to środków finansowych, więc mam nadzieję, że uda mi się dostać miejsce finansowane przez państwo. Z tego powodu w tym roku poświęcam dużo uwagi i czasu mojej szkole, ponieważ chcę mieć jak najlepsze wyniki w nauce. egzaminów".

(Uczestniczka, Litwa)

Obawiają się również, że nie będą w stanie zrealizować swoich marzeń, że zawiodą w dążeniu do ich osiągnięcia i, ogólnie rzecz biorąc, popełnią błędy. Oprócz tych obaw, które są wspólne dla większości młodych dziewcząt, w niektórych przypadkach istnieje obawa, że zostaną porzucone i nie będą miały dokąd pójść lub nie będą kochane.

"Kiedy dorosnę, chciałabym mieć rodzinę, męża i dzieci. Chciałabym mieć szczęśliwe małżeństwo i mężczyznę, który mnie szanuje. Co więcej, nie chciałabym mieć problemów finansowych i mieć dużo pieniędzy".

(Uczestniczka, Włochy)

"Obawiam się, że skończę mieszkając pod mostem".

(Uczestniczka, Hiszpania)

"Obawiam się, że w przyszłości będę sama".

(Uczestniczka, Polska)

Należy również podkreślić, że niektóre młode dziewczęta ze środowisk imigranckich deklarują chęć powrotu do kraju pochodzenia i/lub pomocy w rozwiązywaniu tamtejszych problemów.

Ogólnie rzecz biorąc, analiza ujawnia zniuansowany obraz nadziei, aspiracji i obaw młodych dziewcząt podczas przechodzenia do dorosłości, podkreślając bardziej uniwersalne pragnienie miłości, spełnienia i stabilności, wraz z wyzwaniem i niepewnością, z którymi mogą się zmierzyć po drodze.

3.4 Wartości i przekonania związane z dziewczętami

Ten temat raportu ma na celu rozwinięcie następującego pytania: jakie wartości i przekonania są związane z kobiecą tożsamością? Działania badawcze skłoniły uczestniczące dziewczęta do wyrażenia swoich spostrzeżeń i poglądów na temat płci, refleksji na temat znaczących kobiet w ich życiu oraz podziwianych przez nie celebrytek. Przyjmując bardziej introspektywne podejście, zidentyfikowały zarówno swoje istniejące mocne strony, określane jako "supermoce", jak i wyobrażały sobie pożądane. Dodatkowo, uczestnicy podzielili się spostrzeżeniami na temat tego, co zrobiliby inaczej, gdyby byli chłopcami, a także nakreślili działania i swobody, których nigdy nie kojarzyliby z byciem chłopcami. Proces ten pomógł określić pozytywne i negatywne cechy postrzegane w odniesieniu do dziewcząt i chłopców.

Przekonania i idealizacje związane z kategoriami płci i stereotypami dotyczącymi płci

Przekonania i idealizacje związane z kategoriami płci i stereotypami mają znaczący wpływ na sposób postrzegania męskości i kobiecości, znacząco kształtując oczekiwania, zachowania i możliwości jednostek w oparciu o ich płeć. W opisach i samoopisach uczestniczące dziewczęta często poruszają się w spektrum stereotypowych, złożonych, krytycznych i sprzecznych wyobrażeń.

Kluczowe atrybuty i wartości związane z kobiecością

Atrybuty związane z kobiecością ujawniają złożoną mieszaninę pozytywnych i negatywnych stereotypów oraz zróżnicowany i czasami sprzeczny zestaw przekonań na temat kobiecości. Obejmują one kilka różnych obszarów cech ludzi, takich jak wygląd fizyczny, cechy osobowości, zachowania, role społeczne i zawody. Podczas gdy niektóre atrybuty przedstawiają pozytywne i wzmacniające cechy związane z kobiecością, inne mogą utrzymywać tradycyjne role płciowe i stereotypy. Pozytywne atrybuty obejmują siłę, życzliwość, kreatywność i odporność, podczas gdy negatywne cechy obracają się wokół oczekiwań dotyczących wrażliwości, posłuszeństwa i ograniczeń. Inne atrybuty są opisywane jako zewnętrznie narzucone dziewczętom, takie jak wygląd fizyczny i zgodność z oczekiwaniami społecznymi.

Niektóre opisy opierają się na biologicznych reprezentacjach różnic między płciami: "dziewczynki to żywe istoty", "osoba, która jest bardziej dojrzała niż dziecko", "ktoś z płcią żeńską lub waginą", "te, które dają życie", "zdolne do bycia matką"; ale także bardziej płynne i współczesne rozumienie płci: "osoba, która czuje się kobieta".

"Człowiek, każda osoba, która czuje się człowiekiem. Jest także osobą, która zawsze musi się spotykać oczekiwania, jeśli nie je przekroczyć".
(Uczestniczka, Włochy)

Stereotypowo dziewczęta są często charakteryzowane przez konwencjonalne soczewki, podkreślające elementy upiększania i mody, a także cechy związane z biernością i uległością. Obejmuje to bycie opisywanym jako miły, piękny, miły, zabawny, próżny, wyjątkowy, uroczy, spokojny, ładny, elegancki, stylowy, wesoły, a nawet określany jako "dar od Boga". Istnieje portret człowieka, który "nosi dużo makijażu" i podkreśla dbałość o siebie i swój wygląd.

Inne narracje podkreślają atrybuty, które koncentrują się na upodmiotowieniu, asertywności, pewności siebie i samostanowieniu. Określenia takie jak wyjątkowe, potężne, silne, niepowstrzymane, ciężko pracujące, ważne, zdolne, inteligentne, wolne, odważne, kreatywne, zaradne, wytrwałe, zaciekle, odważne, sprytne, wspaniałe i nieposłuszne podkreślają bardziej dynamiczną i proaktywną perspektywę. Niektóre wizerunki koncentrują się również na pracach domowych i opiece, przedstawiając dziewczęta jako pomocnice, kucharki, przyjazne, uczciwe, wspierające, współczujące, zorganizowane, schludne i osoby, które wychowują dzieci z miłością i wspierają solidarność między kobietami.

"Dziewczyna jest istotą ludzką niepodobną do innych. Jest miła, piękna, silna. Czasami dziewczyny nie okazują tego, co naprawdę czują, ale jeśli dziewczyna jest zła, lepiej uciekaj... Ahahah...".

(Uczestniczka, Cypr)

W bardziej krytycznym ujęciu pojawiają się zdewaluowane atrybuty, w tym bycie określanym jako emocjonalny, nastrojowy, mściwy, poważny, zazdrosny, sprzeczny i zawstydzony. Bardziej krytyczne poglądy sugerują, że dziewczęta mogą być niezrozumiane, uległe, ignorowane, bardziej wrażliwe, oczekuje się, że nie będą miały chłopaka, słuchają rodziców, odnoszą sukcesy, nie są złymi osobami, potrafią ukrywać uczucia, mają "prawo" do bycia wrażliwymi i zawsze muszą spełniać oczekiwania, a nawet je przekraczać.

"Bądź kreatywny z makijażem i ubraniami. Można być pięknym i mieć kiepski charakter. Jeśli Jeśli się nie uśmiechasz, myślą, że masz depresję".

(Uczestniczka, Włochy)

Dziewczęta podzieliły się również znaczącymi **wyzwaniami**, przed którymi stają w codziennych doświadczeniach społecznych. Zgłaszane przez dziewczęta trudności można podzielić na różne kategorie tematyczne, podkreślając złożony i zróżnicowany charakter wyzwań, z którymi się borykają.

" Ciągłe udowadnianie komuś czegoś. Zmiany fizyczne i hormonalne. Oczekiwanie, że polegać na kimś".

(Uczestniczka,

Wyzwania emocjonalne i fizyczne:

- Stawianie czoła nieprzyjemnym komentarzom i nękaniam.
- Wyzwania związane z menstruacją.
- Brak poczucia bezpieczeństwa i bycie określanym jako zbyt emocjonalny.
- Radzenie sobie z wyzwaniami związanymi z ciążą.
- Stawianie czoła oczekiwaniom społecznym i kompleksom.
- Poczucie niezrozumienia i osąd zarówno ze strony mężczyzn, jak i innych dziewcząt.
- Walka o bycie wysłuchanym i posiadanie interesów bez osądzania.
- Presja, by być uprzejmym.

Nierówność społeczna i płciowa:

- Dyskryminacja i seksizm ze strony mężczyzn.
- Bycie uprzedmiotowionym dla przyjemności innych.
- Radzenie sobie z dużymi oczekiwaniami i uprzedzeniami.
- Nierówne prawa i wynagrodzenie w porównaniu z mężczyznami.
- Ograniczone możliwości zatrudnienia i oczekiwania społeczne.
- Walka o prawa i radzenie sobie z nieświadomością społeczną.
- Równoważenie kariery w "poważnych" zawodach i macierzyństwa jednocześnie.

Obraz ciała i wygląd:

- Otrzymywanie obraźliwych komentarzy na temat ciała i wyglądu.
- Presja bycia chudym dla akceptacji społecznej.
- Obowiązek dostosowania się do określonego typu ciała.
- Brak pewności co do cech fizycznych.
- Hiperwidoczność piersi.
- Zmianie siebie, aby sprostać społecznym standardom piękna.
- Obawy związane z wyglądem.

Bezpieczeństwo i wolność:

- Strach przed mężczyznami, zwłaszcza w nocy.
- Brak kontroli nad własnym ciałem w niektórych miejscach.
- Ograniczenia dotyczące opatrunku według uznania.
- Wyzwania związane z samotnym wychodzeniem o każdej porze dnia.

"Nie ma skutecznego sposobu, bez względu na to, co nosisz, z kim idziesz i gdziekolwiek jesteś.
może być nękany".
(Uczestniczka,

Trudności te rzucają światło na wszechobecny wpływ nierówności płci, oczekiwań społecznych i wyzwań stojących przed dziewczętami w różnych aspektach ich życia, obejmujących wymiar społeczny, fizyczny, emocjonalny i związany z bezpieczeństwem.

Kluczowe atrybuty i wartości związane z męskością

Działania, które dziewczęta wyobrażają sobie, gdyby były chłopcami, zapewniają cenny wgląd w ich postrzeganie ról płciowych i oczekiwań społecznych. Narracje te ujawniają żywą świadomość oczekiwań narzucanych dziewczętom i proaktywne pragnienie zakwestionowania tradycyjnych norm płciowych. Narracje te podkreślają zarówno przywłaszczenie pewnych aspektów męskości, takich jak odzież i zajęcia, zawody, bezpieczeństwo, wolność i niezależność, jak i zaangażowanie w odejście od męskich norm społecznych poprzez opiekę nad kobietami i podejmowanie obowiązków domowych przy jednoczesnym promowaniu pokoju.

W pierwszym scenariuszu dziewczęta wyrażają pragnienie noszenia chłopięcych ubrań i angażowania się w czynności tradycyjnie kojarzone z chłopcami, takie jak gra w piłkę nożną, boks, karate i imprezowanie. Wskazuje to na tęsknotę za wyzwoleniem się z ograniczeń związanych z płcią w modzie i wyborach rekreacyjnych. Wzmianka o samotnym chodzeniu nocą i podróżowaniu autostopem podkreśla pragnienie większego bezpieczeństwa i niezależności. Inną wyrażoną ideą jest chęć poruszania się po domu bez spodni, a dążenie do "nie martwienia się o włosy 24 godziny na dobę" oznacza pragnienie uwolnienia się od presji społecznej związanej z wyglądem i pielęgnacją. Wyrażanie ulgi od skurczów menstruacyjnych i odrzucanie obaw o włosy odzwierciedla pragnienie złagodzenia fizycznych dolegliwości i przeciwstawienia się społecznym oczekiwaniom związanym z kobiecością.

"Zrobiłbym szkołę mechaniczną. Traktowałbym dziewczyny tak, jak na to zasługują i zabierałbym je w najpiękniejsze miejsca. Dałbym dziewczynie, z którą jestem, jej czas i nie biegałbym za dużo. Sprawiałbym, że moi przyjaciele czuliby się bezpiecznie. Piłkę nożną postawiłbym na trzecim miejscu".
(Uczestniczka, Włochy)

W drugim scenariuszu wyartykułowano pragnienie posiadania dziewczyny, sygnalizując chęć zbadania romantycznych relacji z innej perspektywy. Zamiar szanowania i rozumienia dziewczyny dodatkowo podkreśla zaangażowanie w kultywowanie empatycznych i autentycznych związków. Podziwianie siły kobiet i uznanie wyjątkowego procesu narodzin wskazuje na potrzebę docenienia fizycznych i emocjonalnych aspektów związanych z kobiecością. Wyrażanie pragnienia posiadania wielu przyjaciółek, zaangażowanie w ochronę

i zrozumienie dziewcząt oraz odrzucanie szkodliwych zachowań odzwierciedla zaangażowanie w budowanie wspierających i pełnych szacunku relacji. Odrzucenie nękania ludzi na ulicach oraz

Unikanie bycia postrzeganym jako głupiec świadczy o zaangażowaniu w odpowiedzialne i pełne szacunku postępowanie.

Podsumowując, narracje te wspólnie wyrażają pragnienie dziewcząt, aby doświadczyć aspektów życia typowo kojarzonych z chłopcami, kwestionując stereotypy i opowiadając się za bardziej integracyjną i sprawiedliwą dynamiką płci. Narracje ujawniają zniuansowane zrozumienie złożoności ról płciowych i proaktywne podejście do redefiniowania ról społecznych i oczekiwań.

Inny temat badania dotyczył tego, czego **dziewczęta nigdy by nie zrobiły, gdyby były chłopcami**. Działania i wartości wyrażane przez dziewczęta ujawniają silne przywiązanie do zasad szacunku, równości i empatii, a także odrzucenie stereotypów związanych z tradycyjnymi rolami płciowymi. Niektóre z dziewcząt stwierdziły, że nigdy nie przyjęłyby seksistowskich postaw, zaniżając wynagrodzenie kobiet i obwiniając je za negatywne sytuacje.

"Gdybym był chłopcem, nigdy nie podniósłbym ręki na kobietę".
(Uczestniczka, Polska)

Nigdy nie pokazaliby nagich zdjęć partnera bez pozwolenia, nigdy nie uderzyliby kobiety i nigdy nie błagaliby o wyraźne zdjęcia, podkreślając silny nacisk na zgodę, szacunek i ochronę osobistych granic. Odrzucają również postrzeganie kobiety w kategoriach stereotypów, jako obiektu seksualnego lub obrażania dziewcząt. Wyrażenie zobowiązania do niewykorzystywania kobiet, niedotykania innych w celu wyrządzenia im krzywdy, niewykorzystywania małych dzieci oraz traktowania partnerów i rodzin z szacunkiem pokazuje zdecydowane stanowisko przeciwko szkodliwym zachowaniom i przemocy. Inne stwierdzenia obejmują nieporzucanie rodziny, nie bycie niewiernym, zaprzysiężanie się z dziewczętami, słuchanie ich, szanowanie ich opinii i niedyskryminowanie ich.

"Chciałbym być chłopcem przez jeden dzień, aby pokazać innym kolegom, jak nie należy zachowywać się z dziewczyną, ponieważ byłbym w stanie powiedzieć to z doświadczenia dziewczyny".
(Uczestniczka, Litwa)

Odrzucenie przemocy fizycznej i zastraszania (nie wyśmiewanie się z kobiet, nie dokuczanie i nie zastraszanie oraz zaprzysiężanie się z dziewczętami) jest wyrazem zaangażowania w budowanie pozytywnych i pełnych szacunku relacji.

Podsumowując, wyrażenia te odzwierciedlają głębokie zaangażowanie w wartości takie jak szacunek, równość, empatia, zgoda, przeciwdziałanie nękanii, życzliwość oraz odrzucenie krzywdy i nadużyć.

Brakuje rozwiniętych perspektyw dotyczących wielu wersji męskości, a portrety mężczyzn są zazwyczaj esencjalistyczne. W Polsce i Hiszpanii istnieją jednak marginalne odniesienia do wrażliwych męskości, które przeplatają się z reprodukcją hegemonicznych dyskursów.

Powiązania te można powiązać ze wzrostem antyfeministycznych i mizoginistycznych idei w środowisku cyfrowym.

"Demonizujemy mężczyzn".
(Uczestniczka,
Hiszpania)

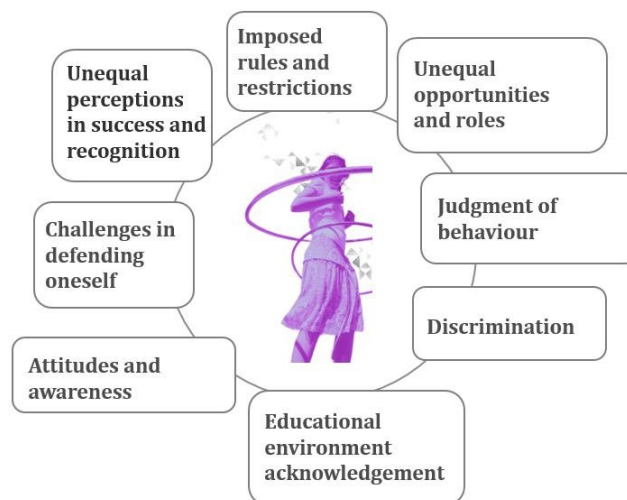
"Szala przechyliła się w drugą stronę. Mężczyźni mają obecnie trudniej niż kobiety".
(Uczestniczka,
Polska)

Główne różnice między dziewczętami i chłopcami

Zidentyfikowano postrzegane różnice między dziewczętami i chłopcami, które odzwierciedlają skupienie się na oczekiwaniach społecznych, traktowaniu i możliwościach (rysunek 9). "Życie w społeczeństwie ze stereotypami dotyczącymi płci" (uczestniczka, 20 lat, Hiszpania), z "dyskryminacją" (uczestniczka, Litwa), w którym kobiety "mogą wykonywać tylko niektóre prace" (uczestniczka, 16 lat, Włochy) i są narażone na "seksizm i wykorzystywanie" (uczestniczka, Litwa) wydaje się być dużym obciążeniem, które dziewczęta noszą od najmłodszych lat.

"Na przykład, zrobisz coś, co zrobił mężczyzna, ale kobiety będą bardziej karane. Mężczyźni dostaną prawie wszystko".
(Uczestniczka, Portugalia)

Rysunek 6. Główne różnice między dziewczętami i chłopcami w opinii dziewcząt

Kolejne tematy podsumowują dominujące założenia dotyczące tych różnic.

- Narzucone zasady i ograniczenia: dziewczęta mają do czynienia z większą liczbą zasad, ograniczeń i oczekiwań. Obejmuje to oczekiwania społeczne związane z zachowaniem, wyglądem i wyborem kariery.
- Nierówne szanse i role: od dziewcząt często oczekuje się pełnienia tradycyjnych ról gospodyń domowych i opiekunek. Deklaracje dziewcząt biorących udział w badaniu odzwierciedlają obawy dotyczące zbyt niskiego wynagrodzenia, ograniczonych możliwości w niektórych zawodach oraz postrzegania mężczyzn i kobiet jako nierówno traktowanych w miejscu pracy.
- Ocena zachowania: zachowanie dziewcząt, zwłaszcza w zakresie zachowań seksualnych, jest postrzegane jako surowiej oceniane niż zachowanie chłopców. Kładzie się nacisk na większą swobodę, jaką chłopcy mają w stosunku do swoich ciał.
- Dyskryminacja: postrzeganie, że poglądy społeczne nadal faworyzują chłopców w różnych aspektach. Przykłady obejmują przekonanie, że chłopcy są postrzegani jako ważniejsi w rodzinie. Dziewczęta odczuwają presję, by dostosować się do tradycyjnie "kobiecych" zawodów.
- Uznanie środowiska edukacyjnego: zauważono różnice w środowisku edukacyjnym, przy czym dziewczęta uważają, że nauczyciele mogą reagować bardziej negatywnie na chłopców; utrzymują się stereotypy dotyczące akceptowalnego zachowania i ubioru.
- Wyzwania związane z samoobroną: dziewczęta uważają, że trudno jest im się bronić, zarówno werbalnie, jak i fizycznie. Niektóre wyrażają potrzebę odbycia kursów samoobrony.
- Nierówne postrzeganie sukcesu i uznania: dziewczęta uważają, że osiągnięcia i wkład kobiet są czasami pomijane lub niedoceniane, co prowadzi do poczucia bezwartościowości i pragnienia uznania.
- Zmiana postaw i świadomości: istnieje potwierdzenie zmieniających się postaw, dyskusji na temat praw człowieka i twierdzeń, że dyskryminacja zmniejszyła się z czasem. Jednak większość dziewcząt uważa, że wyzwania nadal istnieją.

Role społeczne i cechy osobiste

Dzienniki fotograficzne dziewcząt dostarczyły wglądu w aspekty dotyczące ich postrzegania siebie i ról społecznych, które pełnią. Wśród najczęściej wymienianych są role relacyjne: córka, wnuczka, siostra, przyjaciółka, kuzynka, koleżanka. Role wybrane przez dziewczęta obejmują różnorodne aspekty ich tożsamości, ukazując wieloaspektowy charakter ich życia. Role te można podzielić na kilka kategorii tematycznych:

a) Role rodzinne: córka, wnuczka, siostra, kuzynka, jedynaczka.

b) Tożsamość kulturowa i narodowa: pochodzenie z miasta lub kraju.

c) Osobiste cechy i charakterystyka: introwertyk, lider, kreatywny; nieśmiały, przyjazny, namiętny, płacziwy, obżartuch (ktoś, kto dużo je), dziwak, egoista, agresor, kochający, zawsze chory.

d) Relacje: przyjaciel, dziewczyna.

e) Role zawodowe i aspiracyjne: student, korepetytor, artysta, wizażysta, tancerz, aktorka, piosenkarka.

f) Hobby i zainteresowania: pływak, harcerz, właściciel zwierząt lub psów, piłkarz, siatkarz, jeździec konny.

We Włoszech, na Cyprze i w Chorwacji wymieniano następujące zawody: wizażystka, stylistka paznokci, tancerka, asystentka. Na Cyprze uważają się za odnoszących sukcesy profesjonalistów. Ich płeć jest często wymieniana, co pokazuje, że większość z nich uważa bycie dziewczyną/kobietą za rolę społeczną.

W Hiszpanii i Portugalii pojawiły się odniesienia do tożsamości kulturowej poprzez wskazanie miejsca urodzenia lub pochodzenia, a mianowicie Wyspy Zielonego Przylądka lub "Latina".

"Jestem pół Portugalczykiem, pół Latynosem".

(Uczestniczka,
Hiszpania)

W Portugalii i Chorwacji zidentyfikowano role związane ze sportem - jazda konna, pływanie, piłka nożna, siatkówka. Uczestniczące dziewczęta z Cypru mają różne profile, wydają się być związane z podróżami i macierzyństwem. Różnią się także pod względem znaczenia przypisywanego karierze zawodowej.

W ich postrzeganiu siebie, ich role relacyjne są bardzo widoczne. Warto zauważyć, że dziewczęta z Cypru wyartykułowały role, które odróżniają je od innych, ze znaczącym powiązaniem z obowiązkami domowymi i opieką, prawdopodobnie pod wpływem faktu, że grupa ta obejmuje najstarszych uczestników.

Mieli również możliwość dalszego rozwinięcia swoich cech osobistych. Cechy te można pogrupować w kilka kategorii, odzwierciedlających zróżnicowany zakres umiejętności, zainteresowań i cech. Dziewczęta opisują:

- Zdolności twórcze: rysowanie ubrań, fotografia, kreatywne pisanie / opowiadanie historii, malowanie, zaprzyjaźnianie się ze zwierzętami, robienie na drutach, makijaż, tworzenie biżuterii, taniec, jazda na łyżwach, śpiew, szycie.
- Opieka i pielęgnacja: gotowanie, pieczenie ciast, praca w ogrodzie, sprzątanie, pielęgnacja, stylizacja, pielęgnacja twarzy, opieka nad dziećmi, opieka nad dziećmi, zakupy.

- Aktywność fizyczna: bieganie, piesze wycieczki, sport (siatkówka, piłka nożna, piłka nożna, pływanie), jazda na deskorolce.

- Umiejętności intelektualne: dobra znajomość języka angielskiego, dobre szacowanie, planowanie harmonogramów, dobra intuicja, ciekawość, uczenie się, łatwość adaptacji, dobra pamięć.
- Umiejętności społeczne: nawiązywanie przyjaźni, bycie duszą towarzystwa, asertywność, lojalność, życzliwość, wsparcie, dobra konwersacja, umiejętność słuchania, wierność i lojalność.
- Cechy osobowości: wesoły, ambitny, uczciwy, uparty, perfekcjonista, introwertyk, przyjazny, zdeterminowany, marzyciel, cierpliwy, zorganizowany, dramatyczny, hojny, opiekuńczy.

Cechy te pokazują wielowymiarowe osobowości dziewcząt, wskazując na ich różnorodne umiejętności i zainteresowania. W Portugalii była uczestniczka, która powiedziała, że nie jest w niczym dobra.

Inną metodą wykorzystaną do zbierania informacji było krytyczne badanie poezji, metoda badawcza oparta na sztuce, forma krytycznych badań jakościowych, która wykorzystuje poezję do krytycznej analizy subiektywnych doświadczeń. Służy ona jako podstawa do wyrażania przekonań i subiektywnych doświadczeń, umożliwiając uczestnikom wokalizację poprzez dobór słów.

Wychodząc od danego wiersza (rysunek 7), uczestniczki zostały poproszone o skonstruowanie osobistej narracji poprzez wybranie i dodanie słów (rysunek 8). Łącznie zarejestrowano około 4261 słów. Główne słowa i częstotliwość ich występowania dały w rezultacie następującą chmurę słów (rysunek 9). Lista słów wybranych przez dziewczęta oferuje wgląd w tożsamość, doświadczenia związane z płcią, wartości i perspektywy.

<p>Rozbudzam namiętność, otwieram przestrzeń w ramionach, nieposłuszna miłość, nieposłuszeństwo i zjednoczenie. Przekraczam swoje granice, cały czas rozpalam ogień. Wyznaczam kobiecość, którą biore, rozdzieram, przekraczam linie, zaprzeczam swojemu losowi. mówić to, czego nie słyszę Unikam tego, czego mnie nauczono Wymyślam Zmieniam Pozbywam się Odrzucam moje wnętrze na zewnątrz zabijając wszystko, o czym mogę marzyć, przeskakuję niemożliwe, lecę gdziekolwiek zechcę. Jestem czarownicą Jestem czarodziejem Jestem rozpadającym się poetą, piszę i pluć na płomienie</p>	<p>Nie zmienia j Miłość unikaj Nie leć Pasja Marzen ie Wynale źć Usłysz ć Chcieć Naucz ny Impossible Arms Wherever Fate Wiedźma Kobieca Sprzeczno ść Nieposłusz eństwo Czas Otwarty</p>
<p>Oryginalny wiersz Teresy Horty</p>	<p>Najczęściej używane 25 słów przez uczestniczące dziewczęta</p>

Rysunek 7. Oryginalny wiersz Teresy Horty zaproponowany w ramach badania poetyckiego, z zaznaczonymi najczęściej wybieranymi słowami i najczęstszymi 25 słowami używanymi przez uczestniczące dziewczęta

"Przesuwając granice / wyznaczam je".
(Uczestniczka, Polska)

"Odblokowuję swój limit, nigdy nie ma limitu / w moim życiu. Zawsze znajduję ciągłość w każdej /
ścieżce".
(Uczestniczka, Włochy)

Często identyfikują się jako "czarownice", "czarodziejki" i "poetki", zainspirowane odniesieniami w oryginalnym wierszu Teresy Horty. Słowa "czarownica" i "czarownik" sugerują:

a) ich związek z duchowością i przyjmowanie niekonwencjonalnych tożsamości, b) ich zdolność do latania na miotle czarownicy, c) ich związek z kobiecością, d) zła osoba, która kogoś krzywdzi. Słowo "poeta" odnosi się do: a) metafory pokazującej, że mają moc pisania własnego losu, b) faktu, że są poetami w sensie artystycznym / twórczym.

W wierszach dzielą się epizodami ze swojego życia, poruszając aspekty dotyczące związków emocjonalnych, relacji i wyzwiań. W Portugalii, Hiszpanii, Włoszech i Polsce napisano wiele wierszy poruszających tematy emocjonalne i sentymentalne. Włochy są szczególnie znaczące, z wypowiedziami dotyczącymi głównie stanu emocjonalnego uczestniczących dziewcząt. We wszystkich czterech krajach uczestniczki wyrażały strach przed cierpieniem. Strach ten prowadzi je do unikania rzeczy, które uważają za negatywne, do polegania na swojej wierze, do stawiania się zimniejszymi i zdystansowanymi, do unikania tego, czego je nauczono, do ucieczki przed torturami i poczuciem uwięzienia.

Słowa Not / Don't sugerują poczucie oporu lub negacji. Może to oznaczać reakcję na oczekiwania społeczne lub ograniczenia nałożone na dziewczęta, wskazując na chęć przeciwstawienia się ograniczeniom. Słowa Love, Passion / Dream / Invent odnoszą się do silnych i pozytywnych emocji. Jego włączenie sugeruje znaczenie związków emocjonalnych i relacji w życiu tych dziewcząt, a także sugeruje pragnienie samorealizacji, kreatywności i dążenia do własnych aspiracji. "Fly" często kojarzy się z wolnością i przełamywaniem barier. Może reprezentować dążenie do niezależności i realizację marzeń. "Want" odzwierciedla pragnienie i osobistą sprawczość. Wskazuje na poczucie, że wie się, czego się pragnie i być może determinację, by realizować te pragnienia. Termin "Niemożliwe" odzwierciedla wyzwania lub bariery. Może wskazywać na uznanie istniejących trudności lub uznanie ograniczeń społecznych. Unikanie / Nieposłuszeństwo / Sprzeczność wskazują na poczucie buntu lub sprzeciwu wobec narzuconych norm. Wskazuje na chęć przeciwstawienia się ograniczeniom i potwierdzenia indywidualności. "Los" może sugerować wiarę w przeznaczenie lub uznanie zewnętrznych sił, które wpływają na czyjeś życie, a "Czarownica" może mieć konotacje symboliczne lub kulturowe. Może reprezentować chęć zakwestionowania stereotypów lub przyjęcia niekonwencjonalnej tożsamości.

"Unikam tego, czego mnie nauczono / Aby później w miłości / Mężczyźni nie torturowali mnie i na /
Koniec ograniczają moje
skrzydła".
(Uczestniczka, Chorwacja)

Uczestniczki często wyrażały swoją otwartość na miłość i pasję, nawet jeśli uczucia te mogą powodować cierpienie. Stąd nacisk położony na słowo "miłość" i "pasja" w chmurze słów. W Portugalii, Hiszpanii i Chorwacji pojawiły się pytania i opinie na temat miłości i znaczenia podstawowych wartości. Wydaje się, że nie rozumieją, dlaczego miłość jest tak skomplikowana, ale jednocześnie chcą ją mieć. W Portugalii powiedzieli, że miłość nie ma granic i nie powinna być trzymana na półce, co oznacza, że nie powinna być "pustym" słowem bez praktycznego znaczenia. Jedna z uczestniczek wyraziła swoje stanowisko, twierdząc, że dopóki słowu "szacunek" nie zostanie nadane znaczenie i nie będzie potrzebne jego użycie, odmawia ona dobrych manier, czasu i szacunku. Wzmocnia to poczucie niepokoju, używając słów bez żadnego rzeczywistego znaczenia. W tych trzech krajach uczestniczące dziewczęta znajdują się w podobnych warunkach mieszkaniowych, wszystkie mieszkają w domach opieki.

Na Cyprze istnieją odniesienia do kwestii przynależności kulturowej, z odniesieniami do ich różnorodności językowej i chęci pokonywania/przekraczania granic. Wyrażają pragnienie wyeliminowania granic i konfrontacji z barierami językowymi. Na Cyprze dwujęzyczna uczestniczka napisała dwa różne wiersze, jeden po francusku, a drugi po angielsku. Wiersze przedstawiają ją na dwa różne sposoby: silną i pewną siebie w wierszu angielskim; wrażliwą i rozmarzoną w wierszu francuskim. Może to sugerować, że różnie postrzega siebie w zależności od języka, którego używa. Jeszcze na Cyprze inna uczestniczka opisuje swoje wewnętrzne konflikty i trudności w śnieniu, ponieważ czuje, że jej sny, myśli i uczucia są zanurzone na dnie morza. Odniesienia te mogą wynikać z sytuacji azyłowej, w jakiej znalazły się uczestniczki na Cyprze podczas trwania projektu.

"I try to refuse my inside/But it kills all that I may dream /all my thoughts/ dreams, feelings / are
wyrzucone do
morza". (Uczestniczka,
Cypr)

Ogólne wrażenie to odporność, pragnienie pozytywnych zmian i gotowość do kwestionowania społecznych oczekiwań i ograniczeń. Najczęściej pisane słowa odzwierciedlają mieszkankę osobistych aspiracji, emocjonalnej głębi i uznania zewnętrznych wpływów na swoją podróż.

Role społeczne

Uczestniczki podkreślają swoje role relacyjne, zwłaszcza te związane z rodziną. Często wspominają o emocjonalnych wyzwaniach, przed którymi stanęły, swoich lękach, wewnętrznych konfliktach i głębokich tęsknotach, przedstawiając siebie jako twórców zmian, odpowiedzialnych za swój los. Istnieje silna orientacja na sprawczość, z pozycjami, które mają na celu wprowadzenie pozytywnych zmian w ich osobistych i społecznych doświadczeniach. Są świadomi zewnętrznych wpływów na ich postrzeganie siebie, takich jak media społecznościowe, ale podkreślają, że wpływają one na ludzi na różne sposoby.

Poproszone o wskazanie **wzorców do naśladowania**, dziewczęta wskazały przede wszystkim członków rodziny - matki - oraz międzynarodowe gwiazdy, takie jak Kendall Jenner, Rihanna, Greta Thunberg, Bella Hadid, Katerina Kasanova, Angelika Trochonowicz, Matylda Szymczyk, Noel Fitzpatrick, Kim Kardashian, Luísa Sonza czy Bárbara Bandeira. Matki są podziwiane za swoją opiekuńczą naturę, umiejętności gotowania, siłę, wielozadaniowość, surowość wychowawczą dla dobra swoich dzieci i ciągłe wsparcie. Są opisywane jako superbohaterki, które żonglują wieloma obowiązkami, jednocześnie będąc przy swoich dzieciach. Celebryci są podziwiani za swój wygląd fizyczny, pracę artystyczną, sukces zawodowy, zaangażowanie w ochronę środowiska, wrażliwość, niezależność i cechy osobiste.

Do najważniejszych kobiet w ich życiu należą członkowie rodziny, tacy jak matki, siostry, ciotki, babcie i wielu przyjaciół. Wspomniano również o takich postaciach jak Marie Curie i Michelle Obama. Ogólnie rzecz biorąc, matki były konsekwentnie uznawane za znaczące i inspirujące postacie w ich życiu.

Atrybuty i cechy związane z podziwianymi kobietami obejmują opiekuńczość, siłę, sukces, odporność, miłość, bogactwo i pewność siebie. Ponadto podkreślono takie cechy jak życzliwość, pomocność, cierpliwość, wsparcie, przebaczenie i bycie zawsze tam dla innych. Podziwiane kobiety były opisywane jako cierpliwe, pracowite, odpowiedzialne, zaradne, przewidujące, zabawne, inteligentne, współczujące, emocjonalne, przyjazne, hojne, uczciwe, optymistyczne, zdeterminowane, kreatywne, godne zaufania, lojalne, troskliwe, charyzmatyczne, sprawiedliwe, tolerancyjne, szczere, racjonalne i wyrozumiałe. Ogólnie rzecz biorąc, wymienione cechy odzwierciedlają różnorodny zakres cnót, z których wiele wiąże się z hegemoniczną kobiecością.

Najważniejsi mężczyźni w ich życiu to ojcowie, bracia, partnerzy/chłopaki i przyjaciele. Dziadkowie byli wskazywani rzadko, a "nikt" był wymieniany kilka razy. Atrybuty i cechy związane z podziwianymi mężczyznami obejmują wsparcie emocjonalne i zaufanie, humor, ciepło, siłę, odporność, pracowitość, przygodę, mądrość, odwagę, pewność siebie, hojność, cierpliwość, racjonalność, pomoc, lojalność. Ogólnie rzecz biorąc, wskazane cechy rysują obraz mężczyzn, którzy nie tylko wspierają emocjonalnie i są godni zaufania, ale także wykazują szereg pozytywnych cech, w tym humor, siłę, odporność, inteligencję i życzliwość.

"Supermoce" i konstrukcje płciowe

Lista supermocy zadeklarowanych przez dziewczęta oferuje wgląd w wieloaspektowe i zniuansowane sposoby, w jakie dziewczęta postrzegają swoje mocne strony, umiejętności i role w społeczeństwie, podkreślając mieszankę tradycyjnych i nowoczesnych ideałów. Lista obejmuje takie cechy jak odwaga, piękno i posłuszeństwo, a także niezależność, kreatywność i zdolność do wykonywania zadań zwykle kojarzonych z mężczyznami. Można je uporządkować w wymiarach takich jak cechy, umiejętności, opieka, więzi, biologia i przywileje.

Cechy takie jak: odwaga, cierpliwość, wola, siła, kreatywność, wytrwałość, szczęście, wytrwałość, uczciwość, posłuszeństwo, zaradność, zdolność adaptacji, nieustrasżoność, miłość do jedzenia, życzliwość, chęć bycia dobrym, kreatywność, dobra pamięć, pewność siebie, radość, niezależność, odpowiedzialność, kontrola, empatia, zaangażowanie, wiarygodność, odwaga, miłość, życzliwość, pracowitość, miłość do samego siebie, stawianie czoła oszustwom, umiejętność płaczu, pozostawanie pozytywnym nawet w trudnych sytuacjach, tolerancja na ból.

"Umiejętność stawiania czoła osądom i uprzedzeniom z prostotą i wdziękiem".

(Uczestniczka,
Włochy)

Druga najbardziej obszerna kategoria supermocy dotyczy umiejętności: tańca, piłki ręcznej, boks, różnych sportów, gotowania, komunikacji, sprzątania, wychowywania dzieci, posiadania szóstego zmysłu, bycia przekonującym, pamięci długoterminowej, nie pozwalania innym ludziom na wpływanie na siebie, udowadniania zdolności do robienia rzeczy, które robią mężczyźni, zachowywania spokoju w trudnych sytuacjach, zdolności do samoobrony.

Inny wymiar supermocy jest związany z opieką (miłość do zwierząt, powstrzymanie własnych potrzeb, pomaganie rodzicom w obowiązkach domowych, wiedza, jak dbać o każdą żywą istotę); łączność (łączenie się z innymi, flirtowanie, rozpoznawanie emocji u innych, uszczęśliwianie ludzi, zaskakiwanie innych); i biologia (menstruacja, rodzenie i przynoszenie nowego życia na świat, posiadanie dobrego węchu, szybszy rozwój, dłuższe życie).

Część opisanych supermocy dotyczy mody i estetyki: piękna, ubierania się, ładnego stylu, noszenia obcasów, sukienek, dobrego wyglądu, swobody ubierania się, atrakcyjności, bycia gorącą i ładną.

"Mieć siłę, by obudzić się rano i wyprostować włosy".

(Uczestniczka,
Włochy)

Wreszcie, niektóre są deklarowane jako przywileje: pierwszeństwo, preferencyjne traktowanie, brak zadań bojowych i przewaga liczebna.

Inną wymaganą listą była lista **pożądanych supermocy**, która może zapewnić wgląd w oczekiwania społeczne, wpływy kulturowe i sposoby, w jakie dziewczęta postrzegają i poruszają się w swoich rolach płciowych, ograniczeniach i możliwościach w życiu społecznym.

Deklarowane supermoce obejmują umiejętności i działania w zakresie wzmacniania pozycji i samodoskonalenia (samoakceptacja, sprawianie, że ludzie wierzą w siebie; natychmiastowe zrozumienie w nieznanych sytuacjach; zawsze bądź sobą; ufaj wszystkim), wykazując pragnienie pewności siebie i zdolności adaptacyjnych, autentyczności i miłości własnej.

Odzwierciedla również pragnienie pozytywnego wpływu i transformacji społecznej, z życzeniami związanymi ze sprawiedliwością społeczną i solidarnością (zmień świat; uczynь rzeczy sprawiedliwymi; pomagaj ludziom w jakikolwiek sposób; redystrybucja zasobów) oraz wzmocnieniem pozycji kobiet (przekształcanie złych mężczyzn; dawanie głosu wykorzystywanym kobietom: zaangażowanie w walkę z przemocą ze względu na płeć i wzmacnianie głosów ocalałych).

"Daj głos każdej maltretowanej kobiecie, aby mogła zostać wysłuchana i wiedziała, że to nie jej wina".
(Uczestniczka, Litwa)

"Gdybym mógł wybrać swoją supermoc, byłbym najodważniejszą osobą na świecie, najodważniejszą w całym świecie. umysł. Nie muszę więc słuchać "pięknych komplementów" od mężczyzn".
(Uczestniczka, Chorwacja)

Inne życzenia odnoszą się do manipulacji czasem i wskazują na chęć naprawienia lub powrotu do przeszłych wydarzeń oraz niepokój związany z kontrolowaniem przyszłości (przywrócenie zagubionych ludzi; zatrzymanie i cofnięcie czasu; przejście do przyszłości; lub nieśmiertelność). Wreszcie, magia i fantazja wyrażają kreatywność i pragnienie wszechstronności i zdolności adaptacyjnych (niewidzialność; transformacja w cokolwiek; przejście na księżyc/bycie słońcem; widzenie przez ściany; latanie/telepatia/telekineza; klonowanie rzeczy; rozmawianie ze zwierzętami; widzenie w ciemności; oddychanie pod wodą; natychmiastowe podróżowanie; natychmiastowe tworzenie jedzenia).

"Niewidzialność, kiedy ktoś cię zawstydza, możesz zniknąć".
(Uczestniczka, Włochy)

Te pożądane supermoce wskazują na głęboką tęsknotę za rozwojem osobistym, wzmocnieniem pozycji, sprawiedliwością społeczną i pragnieniem kształtowania pozytywnego, harmonijnego świata. Ujawniają gobelin aspiracji obejmujących

samoskonalenie, odpowiedzialność społeczną, manipulację czasem i fantastyczne zdolności.

3.5 Konteksty i relacje

W tej części omówiono sposoby kształtowania doświadczeń dziewcząt w różnych przestrzeniach fizycznych i kulturowych. Odnosi się do rodzajów możliwości i systemów wsparcia, które dziewczęta postrzegają jako dostępne, oraz do tego, jak tożsamość płciowa jest zarządzana w rodzinie, instytucji, szkole, społeczności, a także w środowisku wirtualnym. Postrzeganie przez dziewczęta doświadczeń związanych z płcią jest analizowane poprzez trzy główne tematy: i) Bezpieczeństwo i dostęp do przestrzeni publicznej i usług; ii) Dyskryminacja społeczna, zastraszanie i stygmatyzacja; iii) Media i technologia.

Bezpieczeństwo i dostęp do przestrzeni i usług publicznych

Wśród dziewcząt uczestniczących w badaniu panuje ogólne przekonanie, że miejsca publiczne są mniej bezpieczne i/lub niewygodne dla dziewcząt/kobiet niż dla chłopców/mężczyzn, ze względu na seksistowskie wartości, przekonania oraz praktyki grupowe lub indywidualne. Dziewczęta zasygnalizowały kilka przestrzeni publicznych, w których czują się niebezpiecznie lub niekomfortowo, co czasami może być bezpieczniejsze dzięki obecności godnych zaufania dorosłych, jak ma to miejsce w szkołach, lub dzięki dużej liczbie osób, na przykład w centrach handlowych.

Dziewczęta ze wszystkich krajów uczestniczących w badaniu wskazały epizody, w których one lub inne dziewczęta były nękaną, dyskryminowane lub zastraszane w miejscach publicznych przez rówieśników, znanych i nieznaną dorosłych. Dziewczęta przyznają, że zachowania dziewcząt są surowiej oceniane, co powoduje mniej odczuwalne uczucie niepokoju w miejscach publicznych, które nasila się w nocy. W rzeczywistości większość dziewcząt uważa, że aby uniknąć nękania lub dyskryminacji, należy nie wychodzić wieczorem lub wychodzić z kimś, nie ufać ludziom, nie przechodzić przez niektóre miejsca, zaplanować strategię na wypadek, gdyby ktoś cię zaatakował i użyć gazu pieprzowego. W niektórych krajach wspomniano, że dziewczęta powinny uczyć się samoobrony. W jednym z krajów zalecono, aby w miarę możliwości nagrywać akty nękania, zastraszania lub dyskryminacji, a następnie publikować je w mediach społecznościowych.

Niektóre uczestniczki stwierdziły, że dziewczęta są postrzegane jako delikatne, pozbawione ochrony i zależne od kogoś innego, jeśli chodzi o szczęście i ochronę. Jednocześnie są świadome, że nie mają wpływu na to, czy uda im się przewidzieć lub uniknąć nękania, dyskryminacji i zastraszania. Z jednej strony dziewczęta mówią o strategiach, które wynikają ze strachu i braku zaufania, co prowadzi do samoograniczenia wolności dziewcząt, a z drugiej strony pokazują, że są świadome, że nieprzyjemne lub agresywne sytuacje mogą

zdarzyć się przypadkowo, wszędzie i z powodów, na które nie mają wpływu.

"Zawsze wychodź z kimś i nie w nocy. Widziałem film na TikTok z eksperymentami społecznymi na temat przemocy (chłopak udaje, że gwałci dziewczynę), ludzie przechodzili obok, ale nikt się nie zatrzymał".
(Uczestniczka, Hiszpania)

"Nie ma skutecznego sposobu, bez względu na to, co nosisz, z kim idziesz i gdziekolwiek jesteś, może być nękaną".
(Uczestniczka, Hiszpania)

Sprzeczności występujące w wypowiedziach dziewcząt sugerują, że są one świadome tego, że przewyższenie nierówności płci i przemocy ze względu na płeć jest wyzwaniem społecznym, które musi angażować wszystkich członków społeczeństwa, a nie tylko indywidualne zmagania dziewcząt i kobiet. Jednak dziewczęta zdają sobie sprawę, że istnieją strategie, których można się nauczyć, aby do pewnego stopnia poprawić sytuację osobistą, i sugerują, że można zrobić więcej, aby promować wiedzę i bezpieczeństwo dziewcząt wszędzie, w domu, w szkołach, w placówkach opiekuńczo-wychowawczych, za pośrednictwem mediów itp.

"Spraw, by dziewczyny poczuły, że mają wolność, że mają prawo decydować o sobie".
(Uczestniczki, Cypr)

"Uważam, że ludzie, którzy szerzą nienawiść i dyskryminują innych, powinni mieć zapewnione z niezbędną pomocą i konsekwencjami za takie zachowanie. Ponieważ jeśli nie ma konsekwencji, będą nadal to robić, a inni będą nadal cierpieć".
(Uczestniczka, 16 lat, Litwa)

Doświadczenie i zarządzanie bezpieczeństwem i przemocą w miejscach publicznych

Jeśli chodzi o bezpieczeństwo i przemoc w miejscach publicznych, uczestniczące dziewczęta wspomniały o kilku przypadkach przemocy fizycznej i / lub psychicznej oraz dyskryminacji; czy to wobec nich, czy wobec osób, które znały, i w których interweniowały jako osoba docelowa, osoba postronna lub agresor. Odnosiły się głównie do agresji ze względu na płeć, ale także rasowej, etnicznej i klasowej, czasami obejmującej więcej niż jeden aspekt.

"W szkole narysowali kiedyś obrazek przedstawiający mnie przybywającego statkiem do Włoch, ale urodziłem się we Włoszech".
(Uczestniczka, Włochy)

Dzieląc się swoimi historiami na temat przemocy i stygmatyzacji, dziewczęta odniosły się do sposobów radzenia sobie z nimi. Ogólnie rzecz biorąc, uważają, że niemożliwe jest uniknięcie i bardzo trudno jest poradzić sobie z sytuacjami przemocy i stygmatyzacji, nie mając konkretnej strategii ich powstrzymania.

Jednak w większości zgadzają się, że ważne jest, aby móc polegać na sieci wsparcia, zarówno ze strony dorosłych, jak i rówieśników, oraz zgłaszać to dorosłym i rodzicom. Jako najczęstszą formę interwencji dziewczęta wymieniły aktywne zachęcanie i wspieranie innych: "Zachęciłam inną dziewczynę, aby zabrała głos i nie milczała ze strachu" (uczestniczka, Hiszpania). Dwie uczestniczki z Hiszpanii wymieniły edukację jako najskuteczniejszy sposób radzenia sobie z przemocą i stygmatyzacją, stwierdzając, że "muszą istnieć warsztaty i szkolenia, aby uczyć o tym, co może powodować zastraszanie od najmłodszych lat" oraz że "edukacja jest sposobem zapobiegania zastraszaniu" (uczestniczka, Hiszpania).

Niektóre dziewczęta zgłaszały, że po tym, jak były zastraszane, albo zaprzyjaźniły się z prześladowcami, same stając się prześladowcami, albo stały się agresywne i zaczęły zastraszac prześladowców. Dziewczęta zgłaszały, że reagują obojętnością, jako oznaką siły, która ich zdaniem powstrzyma agresorów lub stworzy tarczę ochronną. Jednak z ich wypowiedzi jasno wynika, że ma to na nie wpływ.

"Tak, interweniowałem w sprawie dokuczania. W klasie naśmiewają się z dziewczyny, mojej koleżanki z klasy, a ja staram się jej bronić. ale nie jest to łatwe".
(Uczestniczka, Włochy)

Doświadczenia dziewcząt w szkołach i społeczności

Istnieją trzy główne przestrzenie publiczne, w których dziewczęta albo zgłaszały doświadczenie molestowania seksualnego, albo wskazywały, że są one bardziej niebezpieczne dla dziewcząt niż dla chłopców: przystanki kolejowe/autobusowe, zatłoczone środki transportu publicznego i szkoły. Szkoły zostały opisane jako nieco bezpieczniejsze ze względu na mechanizmy zgłaszania i obecność niektórych, choć nie wszystkich, godnych zaufania dorosłych. Jednak dziewczęta ogólnie uważają, że "w szkole nie szanują dziewcząt" (uczestniczka, Hiszpania).

Warto zauważyć, że podczas gdy na ulicach lub w transporcie publicznym molestowanie seksualne było zgłaszane głównie przez dorosłych nieznaną mężczyzn, podczas gdy w szkole opisane incydenty były popełniane tylko przez rówieśników płci męskiej. Szkoły były wskazywane jako ogólnie bezpieczniejsze dla chłopców niż dziewcząt ze względu na dyskryminację ze względu na płeć i molestowanie. Dziewczęta dzieliły się przypadkami dotykania ich pup na lekcjach wychowania fizycznego, fotografowania i wysyłania do

szkolnej grupy wirtualnej. Nie zawsze zgłaszają to władzom szkoły, ponieważ obawiają się reakcji kolegi z klasy za donoszenie na koleżankę. Sugeruje to, że szkolne mechanizmy zgłaszania nie są skuteczne same w sobie, a działania mające na celu rozwiązanie problemu molestowania seksualnego i innych form agresji muszą wykraczać poza karanie jednostek i obejmować uczenie się grupowe i

strategię transformacji, angażujące rówieśników do ochrony osób będących celem ataku, a nie agresorów.

Należy podkreślić, że są to przestrzenie publiczne, których dziewczęta nie mogą uniknąć i w których nie zawsze można mieć godne zaufania towarzystwo. To dodatkowo poddaje w wątpliwość skuteczność i uczciwość najbardziej rozpowszechnionej wśród dziewcząt strategii walki z przemocą i stygmatyzacją w przestrzeni publicznej, poprzez unikanie niektórych miejsc uznanych za niebezpieczne. Interesującym faktem jest to, że z wyjątkiem Polski, wszystkie uczestniczące dziewczęta stwierdziły, że nie ma niebezpiecznych miejsc tylko dla chłopców.

"Jechałem autobusem do dentysty, a mężczyzna siedzący obok mnie ciągle ocierał się kolaniem moje. Moja matka trochę się pokłóciła. Wysiadł i przesiadł się do innego autobusu. Chciałam wstać, ale wstydziłam się, nie wiedziałam co zrobić. Powiedziałem to mamie moimi oczami".
(Uczestniczka, Hiszpania)

"Byłem na przystanku autobusowym, a jakiś dżentelmen ciągle mnie zaczepiał. 'Daj mi swój numer'. Gdziekolwiek poszłam, śledził mnie, byłam w autobusie, a on był coraz bliżej. Czułam się bardzo niekomfortowo. Nic nie zrobiłam, Po prostu wstałem i poszedłem usiąść w innym miejscu, gdzie nie mógł siedzieć".
(U c z e s t n i c z k a , Portugalia)

Relacje o dyskryminacji ze względu na płeć i innych rodzajach dyskryminacji i zastraszania, opowiadane przez dziewczęta uczestniczące w badaniu, były albo związane z ciałem, albo z odmiennym zarządzaniem zachowaniami dziewcząt i chłopców przez dorosłych. Dyskryminacja i znęcanie się nad ciałem odbywały się poprzez zawstydzanie ciała, odrzucanie umiejętności fizycznych dziewcząt, niewłaściwą ekspresję płciową lub osądzanie z powodu ubioru uznanego za niewłaściwy lub niemoralny. Zgłoszona przemoc miała miejsce głównie w szkołach, wśród rówieśników wszystkich płci, ale nauczyciele byli również wymieniani jako agresorzy lub osoby umożliwiające; w mediach społecznościowych wśród rówieśników i nieznanymi kont; oraz w przestrzeniach publicznych zdominowanych przez mężczyzn.

"Kiedyś przyłapałam dziewczynę z mojej klasy na cięciu się, ponieważ cierpiała z powodu rasizmu. Wyśmiewali się z niej bił ją, znęcał się nad nią. Czarnych ludzi".
(U c z e s t n i c z k a , Portugalia)

"Na siłowni, na którą chodzi większość mężczyzn (dorosłych lub starszych). Wyśmiewają się ze mnie i z mojej fizyczności i często żartobliwie nawiązują do seksu, chcąc zawstydzić dziewczyny. Wykluczają mnie bo jestem dziewczyną i próbują na siłę zaburzyć moją samoocenę".
(Uczestniczka, Polska)

Uczestniczące dziewczęta uważają, że nie są postrzegane w taki sam sposób jak chłopcy i często są uważane za mniej zdolne, słabsze i niekompetentne do wykonywania pewnych zadań, co utrudnia dziewczętom dostęp do niektórych zajęć. Wspomniały o upokarzających i oczerniających komentarzach, uważaniu dziewcząt za mniej wykwalifikowane i stosowaniu agresywnych działań przez chłopców.

rówieśnicy i dorośli wypychają dziewczęta ze zmaskulinizowanych przestrzeni i aktywności. Na przykład brak możliwości gry w piłkę nożną w szkole, ponieważ chłopcy wyrzucają je z boiska, jak w przykładzie podanym przez jedną z dziewcząt.

W przypadku jednej z instytucji mieszkalnych o mieszanej populacji, taras, na którym znajduje się boisko sportowe, był jedną z przestrzeni jednogłośnie wskazanych jako niebezpieczne dla dziewcząt, "ponieważ to tam dochodzi do większości bójek" (uczestniczka, Portugalia). Niektóre dziewczęta uważają, że w porównaniu z chłopcami/mężczyznami mają ograniczony dostęp do możliwości uprawiania sportu, zarówno w szkole, jak i zawodowo. Takie postrzeganie wynika z pewnych praktyk szkolnych i dydaktycznych, takich jak nieodpowiedni przydział czasu na zabawę dla dziewcząt, brak żeńskich drużyn w sportach międzyszkolnych lub otrzymywanie ostrych komentarzy na temat ciała i umiejętności dziewcząt, co może zniechęcać je do uczestnictwa i pełnego rozwijania swoich umiejętności.

"Bardzo lubię siatkówkę, ale oficjalna drużyna naszej szkoły składa się tylko z chłopców, więc my, dziewczyny, byliśmy tylko tam grając w gry towarzyskie. Chodzi o to, że mówili lepiej o chłopakach, ale potem przegrali, i wygraliśmy".
(Uczestniczka, Portugalia).

Niektóre dziewczęta uważają również, że działania są oceniane w różny sposób, w zależności od tego, czy są wykonywane przez dziewczęta czy chłopców. Mówią, że dziewczęta są oceniane w ostrzejszy sposób i zawstydzane bardziej niż chłopcy za swoje zachowania, zwłaszcza jeśli są one związane z seksualnością, wolnością ciała, wyrażaniem gniewu, a także gdy zachowują się złośliwie lub zabawnie. Na Litwie dziewczęta wspomniały, że niektórzy nauczyciele usprawiedliwiają agresywne zachowanie chłopców wiekiem i hormonami, które dają chłopcom trudny czas i ganią dziewczęta za reagowanie na prowokacje chłopców, zaczepki i molestowanie seksualne. Dziewczęta doszły do wniosku, że "chłopcy nadal to robią, ponieważ społeczeństwo łatwo ich traktuje" (uczestniczka dziewczęca, Litwa). Wzmianki o praktykach nauczania opartych na ich przekonaniach i oczekiwaniach dotyczących płci rzucają światło na potrzebę szkolenia w zakresie płci skierowanego do wszystkich osób, bezpośrednio i pośrednio, pracujących z młodymi ludźmi.

"Nauczyciel wskazał mój sposób ubierania się jako dziwny i alternatywny, podczas gdy ubiór Bruna był również alternatywny i w starym stylu, i nigdy mu nic nie powiedziała".
(Uczestnik, 16 lat, Chorwacja)

Doświadczenia dziewcząt w rodzinie

Jeśli chodzi o ich szersze doświadczenia w kontekście rodzinnym, niektóre dziewczęta wspomniały o trudnościach związanych z warunkami materialnymi oraz aspektami psychicznymi i emocjonalnymi związanymi z ich rodzicami, takimi jak brak pieniędzy, złe warunki mieszkaniowe, godziny pracy rodziców, niewystarczająco dobrzy ojcowie, co doprowadziło do rozwodów, a rodzice obciążali je swoimi obowiązkami.

problemy. Jednakże, wiele dziewcząt w krajach uczestniczących w badaniu odnosiło się do rodziny (która w wielu przypadkach odnosi się tylko do matki i rodzeństwa) jako źródła miłości i opieki. Ważne jest, aby wspomnieć, że większość dziewcząt odczuwa i ma rodzinę jako wielki emocjonalny punkt odniesienia w swoim życiu, nawet będąc świadomym aspektów, które należy poprawić. Pomimo uprzedzeń i różnic kulturowych, wiele z nich postrzega ją jako ważną i wspierającą. Rodzina była wskazywana przez wiele dziewcząt jako pierwsze osoby, o których myślą, gdy przychodzi do rozwiązywania problemów i dzielenia się dobrymi rzeczami.

"Moja mama jest bardzo zniszczona i nie może sama funkcjonować, potrzebuje kogoś, jest zależna od kogoś. mężczyzn."
(Uczestniczka, Chorwacja)

Dzielenie się doświadczeniami związanymi z płcią w rodzinie zostało zebrane głównie od dziewcząt, które nadal mieszkają z rodziną i dlatego nie jest tak szczegółowe. Udało się jednak zebrać istotne pomysły. Na przykład na Cyprze uczestniczące dziewczęta ogólnie zgodziły się, że chłopcy cieszą się większą swobodą, ponieważ rodzice mają tendencję do większej ochrony i kontrolowania dziewcząt, które są postrzegane jako bardziej wrażliwe niż chłopcy. Dziewczęta wyjaśniły, że w porównaniu z chłopcami, dziewczynkom może przytrafić się wszystko, co złe, więc często słyszą: "Nie możesz tego zrobić".

"Ponieważ coś złego przytrafiło się jednej dziewczynce, rodzice nie powinni generalizować, że przytrafi się to również innej dziewczynce.
ich córki też."
(Uczestniczka, Cypr)

Jeśli chodzi o oczekiwania dotyczące płci, w niektórych przypadkach dziewczęta wskazywały, że istnieją różne oczekiwania wobec chłopców i dziewcząt, przy czym "rodzice oczekują więcej od swoich córek, zarówno pod względem wyników w nauce, jak i opieki nad domem" (uczestniczka, Włochy). Oczekuje się od nich więcej w zakresie prac domowych, gotowania i sprzątnięcia, czego nie wymaga się od jej braci: "Zawsze proszą mnie i moją siostrę o sprzątnięcie, ale nigdy mojego brata" (uczestniczka, Włochy). W większości krajów dziewczęta omawiały obowiązki związane z opieką i pracami domowymi dotyczące kobiet, wykazując świadomość różnic między płciami w zakresie obowiązków opiekuńczych. Niektóre dziewczęta doświadczające w domu traktowania według płci czują, że jest to niesprawiedliwe, ale nadal uważają, że jest to normalne. Inne dziewczęta stwierdziły, że nie doświadczają oczekiwań związanych z płcią w swoich domach. Na przykład w Portugalii dziewczęta stwierdziły, że ich rodziny oczekują od nich jedynie "dobrych manier", bycia odpowiedzialnymi, wojowniczymi i pracującymi ludźmi. W Polsce niektóre dziewczęta stwierdziły, że we wszystkich rodzinach oczekuje się, że dziewczęta i chłopcy będą się uczyć

i zdobywać dobrą pracę i zawody, takie jak lekarz lub prawnik.

"Jestem tylko ja i moja mama, nic bym w niej nie zmieniła, jest dla mnie jak przyjaciółka. Jedynym oczekiwaniem, jakie ma wobec mnie, jest odniesienie sukcesu, który może być w jakikolwiek sposób; może to być mój wybór".
(Uczestniczka, Cypr)

"Kiedy dostaję niską ocenę, są wściekli, ale kiedy to samo dzieje się z moim bratem, to już nie".
(Uczestniczka, Włochy)

W Polsce niektóre dziewczęta wspominały, że oczekuje się od nich bardziej dziewczęcego i kobiecego wyglądu i zachowania, takiego jak "długie włosy", "brak makijażu", "noszenie sukienek", "wybieranie kolorów odpowiednich dla dziewcząt" i "dziewczęta nie powinny się głośno śmiać". W Chorwacji niektóre dziewczęta wspomniały, że oczekuje się od nich pracy dla dziewcząt, a ich rodziny nie byłyby zadowolone, gdyby wykonywały pracę męską. Ich zachowania seksualne były również pod większą kontrolą, ponieważ wspomniały, że oczekuje się od nich, że nie będą miały chłopaka. Jedna z dziewcząt w Portugalii, która jest biseksualna, skarżyła się, że jej rodzina jest pejoratywna - "Są bardzo homofobiczni" - sugerując, że jej orientacja seksualna może być nieakceptowana przez jej rodzinę.

"Moi rodzice oczekują, że wybiorę kobiecą pracę. Fryzjerka jak moja siostra. A ja chciałam wziąć nad warsztatem mojego taty, który jest stolarzem".
(Uczestniczka, Chorwacja)

Doświadczenia dziewcząt w domach opieki (RC)

W kontekście projektu istotne było uchwycenie poczucia bezpieczeństwa/komfortu i niepewności/dyskomfortu związanego z opieką w placówkach opiekuńczo-wychowawczych. Ze względu na lokalne warunki, szczegółowe dane dotyczące tego punktu zostały zebrane głównie od dziewcząt w Portugalii, z wglądem od dziewcząt z innych organizacji. Należy wspomnieć, że wszystkie grupy dziewcząt mieszkających obecnie w placówkach opiekuńczych wskazały je jako ogólnie bezpieczne dla dziewcząt. Dziewczęta z Cypru, mieszkające w obozie dla osób ubiegających się o azyl, stwierdziły, że we wczesnych godzinach porannych, kiedy jest jeszcze ciemno, dziewczęta nie czują się bezpiecznie, ponieważ nie znają wszystkich osób mieszkających w obozie, ale poza tym określiły go jako bezpieczne miejsce dla nich.

W Portugalii i Hiszpanii, w obu RCI o mieszanej populacji, dziewczęta podzieliły się swoimi spostrzeżeniami na temat bezpieczeństwa w różnych częściach obiektów. W Portugalii wspólne przestrzenie zostały sklasyfikowane jako niebezpieczne, co w większości przypadków oznaczało niewygodne, z powodu bałaganu stworzonego przez inne

dzieci/nastolatki. Z wyjątkiem łazienki dla dziewcząt, która była miejscem wielkiego niepokoju dla dziewcząt, bałagan był robiony głównie przez chłopców, co czyniło je bezpiecznymi/komfortowymi przestrzeniami dla nich. Ich uczucie niepokoju wynika głównie z braku prywatności oraz złych nawyków higienicznych i nieporządku innych dziewcząt/chłopców. Niektóre dziewczęta wspominały o uczuciu niepokoju i nieufności w swoich pokojach, ponieważ inne dziewczęta donoszą na nie lub zostawiają otwarte drzwi, nie dbając o ich prywatność. Podczas gdy w Hiszpanii dziewczęta wspomniały tylko o pokoju bez mebli, do którego chodzą, gdy mają epizod złości, pokoje chłopców i toalety chłopców jako niebezpieczne.

W obu krajach gabinety wychowawców zostały wskazane przez dziewczęta jako bezpieczne miejsce. W Portugalii dziewczęta kojarzą je z miejscem, w którym "mogą się wyładować i są wysłuchane, otoczone opieką, zaufane i mogą zaufać" (uczestniczki dziewczęta, Portugalia). Chociaż było to najbardziej dominujące odczucie, pojawiły się również uczucia niepokoju w stosunku do biur wychowawców, w zależności od tego, który z nich przebywał. Wśród powodów, dla których dziewczęta czuły się bezpiecznie w RCI, wymieniły pozytywne wzmocnienie ze strony wychowawców, które motywuje je do nauki i doskonalenia się, a także wsparcie i towarzystwo zapewniane przez personel i niektóre dziewczęta/chłopców oraz oferowane zajęcia. Podkreśla to znaczenie zdrowych i zrównoważonych relacji z wychowawcami i innymi specjalistami w RCI, a także jakość usług oferowanych przez RCI dla konstruktywnych kontekstów opieki domowej.

Dziewczęta w Portugalii uważają, że dziewczęta i chłopcy powinni mieszkać w oddzielnych jednostkach, aby zachować prywatność. Podzieliły się opinią, że obecność w domu pracowników płci męskiej i nastolatków płci męskiej sprawia, że czują się niekomfortowo z powodu kwestii seksualnych. Również w Polsce niektóre dziewczęta stwierdziły, że idealna instytucja (szkoła) byłaby tylko dla dziewcząt. W tym miejscu ważne jest, aby zastanowić się, dlaczego dziewczęta czują się w ten sposób, co może być wynikiem osobistych doświadczeń lub racjonalnych i irracjonalnych obaw, które należy skonfrontować i zdekonstruować. Oznacza to, że chociaż w pewnych momentach należy tworzyć bezpieczne miejsca, systematyczne strategie na rzecz bezpieczeństwa dziewcząt/kobiet w RCI i instytucjach edukacyjnych muszą mieć charakter strukturalny i angażować chłopców i mężczyzn, aby tworzyć alternatywne męskości, które są opiekuńcze i godne zaufania, tak samo jak kobiecość.

"Podoba mi się wiele rzeczy. Podoba mi się bezpieczeństwo tutaj; lubię wychowawców i personel. Nie powiem, że podoba mi się atmosfera, bo czasami jest trochę ciężka. Ale ok, to wszystko. Podoba mi się dom, podobają mi się ludzie".
(Uczestniczka, Portugalia)

"Zanim tu trafiłem, nie chodziłem do szkoły, nie obchodziło mnie to. Ale po wejściu tutaj zacząłem się uczyć, zacząłem myśleć o tym, czego chcę i miałem wsparcie ze strony nauczycieli. To jest coś, co sprawia, że jestem bardzo szczęśliwy każdego dnia. Na przykład, idę do szkoły, robię test, przynoszę notatkę i otrzymuję od nich wsparcie i to jest coś, co sprawia, że jestem bardzo szczęśliwy".
(Uczestniczka, Portugalia)

Doświadczenia dziewcząt w mediach społecznościowych

Większość dziewcząt korzysta z mediów społecznościowych, aby (i) komunikować się ze swoją lokalną siecią kontaktów, a te ze środowisk migracyjnych również ze swoimi sieciami

kontaktów za granicą; (ii) doskonalić lub uczyć się nowych umiejętności; (iii) uczyć się o tematach, którymi się interesują, od makijażu po politykę; (iii) być na bieżąco ze sprawami światowymi i lokalnymi oraz wydarzeniami kulturalnymi; (iv) rozrywka; (v) czerpać inspirację od ludzi; oraz

vi) wypełnić nudę. Robią to poprzez "śledzenie" swojej rodziny i znajomych oraz sławnych i mniej sławnych osób, które podziwiają, a także poprzez wymianę informacji między przyjaciółmi i rówieśnikami. Niektóre z zastosowań wskazanych przez dziewczęta to "komunikowanie się z przyjaciółmi i rówieśnikami".

rodzina", "znajdowanie randek online", "bycie na bieżąco i łączenie się ze światem zewnętrznym", "dowiadwanie się o nowych rzeczach", "wypełnianie nudy", "bycie poinformowanym, nie bycie ograniczonym", "odkrywanie nowych rzeczy, odkrywanie swojej seksualności", "odkrywanie nowych pasji i hobby, rozrywka i znajomość nowych informacji", "bycie na bieżąco ze znajomymi z naszego kraju", uczenie się wielu rzeczy w mediach społecznościowych, takich jak taniec, sztuka, angielski i arabski".

"Być poinformowanym i nie mieć wąskich horyzontów. Obejrzałbym film i zobaczyłbym coś sprzecznego z czymś, w co wierzę. Odkrywasz nowe pasje, hobby i zainteresowania. Rozwijasz swoje seksualność. Stajesz się bardziej świadomy. Uczysz się wyznaczać granice".
(Uczestniczka, Chorwacja)

Prawie wszystkie dziewczęta zgodziły się, że media społecznościowe wpływają na myśli i zachowanie, jeśli nie w teraźniejszości, to w przeszłości. Inne stwierdziły, że nie mają na nie wpływu, "ponieważ wszystko, co widzisz w mediach społecznościowych, jest fałszywe" (uczestniczka Dziewczyna, Włochy). Niektórzy twierdzą, że można wybrać, gdzie kierować swoje zainteresowania w taki sposób, aby media społecznościowe wpływały na nas pozytywnie, a nie negatywnie. Bardzo niewiele dziewcząt stwierdziło, że nie korzysta z mediów społecznościowych, ponieważ nie można się z nich nauczyć niczego dobrego.

"Media społecznościowe mogą sprawiać, że ludzie czują się źle, ponieważ pokazują idealne ciała, idealne twarze, idealne życie. Kiedy to widzimy, myślimy: dlaczego moje życie tak wygląda? Mogłoby być lepiej. To właśnie stąd biorą się kompleksy pochodzą".
(Uczestniczka, Polska)

Dziewczęta opowiedziały o tym, jak ich zdaniem przeciwdziałać wpływowi mediów społecznościowych, na przykład mając świadomość, że nie wszystko, co tam widzisz, jest prawdziwe i pamiętając, że to, co masz, jest również dobre i doceniając to. Na przykład dziewczyna z Portugalii mówi: "Ale wiesz wystarczająco dobrze, że to, co publikują na YouTube lub Instagramie, nie jest takie jak ich życie. Ponieważ filmy, które nagrywają, jeśli coś pójdzie nie tak, nie pokażą tej części". Inna dziewczyna z Litwy wyjaśnia, że korzysta z "mediów społecznościowych, ponieważ pomagają mi uczyć się wielu rzeczy, wiem, że nie wszystko jest tam prawdziwe, ale staram się oglądać więcej pozytywnych rzeczy, zamiast skupiać się na nienawiści".

"Ubierają się tak ładnie, mają wypełnione usta. Zawsze myślę, że chciałabym być taka jak one. Ona jest piękna. Ale tak naprawdę to ja sama jestem piękna, tylko czasami siebie nie doceniam".

(Uczestniczka,
Chorwacja)

Dziewczęta są świadome, że media społecznościowe mogą narażać je i młodsze dzieci na przemoc lub informacje nieodpowiednie dla ich wieku oraz że mogą być wykorzystywane przez sprawców do atakowania, zwłaszcza dzieci, młodzieży i młodych kobiet. Niektóre uczestniczki wspomniały

bycie nękanym lub zastraszonym w mediach społecznościowych, gdzie możesz być bezpośrednio atakowany ze względu na swoje upodobania, wygląd lub zachowanie, lub ze względu na zachowania swojej rodziny, które są bardziej dostępne za pośrednictwem mediów społecznościowych. Jak wyjaśnia jedna z polskich dziewcząt: "Negatywnym aspektem mediów społecznościowych jest nienawiść, ludzie w Internecie stają się emocjonalnie wyczerpani, nienawistni, zazdrośni. Ludzie szerzą mowę nienawiści i mogą nawet czerpać z tego przyjemność". W wielu przypadkach cyberprzemoc i nękanie rozprzestrzeniają się na miejsca fizyczne i mogą stać się bardziej niebezpieczne lub trudne do pokonania. Dziewczyna z Hiszpanii podzieliła się, że była "nękana przez osobę dorosłą w sieciach społecznościowych przez długi czas, która nie przestawała ze mną rozmawiać, a kiedy go zablokowałam, nadal rozmawiał ze wszystkimi moimi kontaktami, a nawet przyszedł szukać mnie osobiście".

"Jedno słowo może zniszczyć czyjeś życie. W drugiej klasie obcięto mi włosy, bo miałam chłopięce imię i lubiłam chłopięce rzeczy. Śmiali się z tego, jak się ubierałam. Innym przykładem była dziewczyna z rodziny zastępczej, która zrobiła zdjęcia swoich części intymnych na moim telefonie. Następnego dnia wrzuciła je do internetu. w mediach społecznościowych i powiedział, że to ja".
(Uczestniczka, Chorwacja)

Jeśli chodzi o strategie ochronne, dziewczęta we wszystkich krajach uczestniczących w badaniu stwierdziły, że najlepiej jest mieć prywatne profile, tylko z bliskimi przyjaciółmi i osobami, które dobrze znasz, nie przyjmować zaproszeń od nieznajomych, blokować i zgłaszać osoby na platformach w przypadku podejrzanych lub jednoznacznych zachowań. Uczestnik z Portugalii zwraca również uwagę na treść swoich postów: "Musisz się chronić, nie publikować rzeczy, o których wiesz, że mogą ci zaszkodzić, bądź ostrożny w publikowaniu". Inny przykład: "Kiedyś opublikowałam swoje zdjęcie w bikini, a potem dowiedziałam się, że koleżanka z mojego domu poszła pokazać moje zdjęcie facetowi po trzydziestce. Potem dostałam komentarz do tego zdjęcia i musiałam je usunąć". Niektóre dziewczęta uważają również, że jeśli zaobserwują, że inne osoby są nęcane w Internecie, powinny to zgłosić, w przeciwnym razie staną się współwinne.

"Najlepszym sposobem na ochronę siebie jest nie dodawanie osób, których nie znamy i które są podejrzane, a nie aby pobierać podejrzane aplikacje, a nie udostępniać swoje dane. Jeśli zauważymy nękanie, powinniśmy je powstrzymać od razu, w przeciwnym razie jesteśmy łobuzami".
(Uczestniczka, Chorwacja)

Podsumowując, dziewczęta wykorzystują media społecznościowe do różnych celów, w tym do komunikacji z lokalnymi i międzynarodowymi sieciami, nauki, bycia na bieżąco, rozrywki i inspiracji.

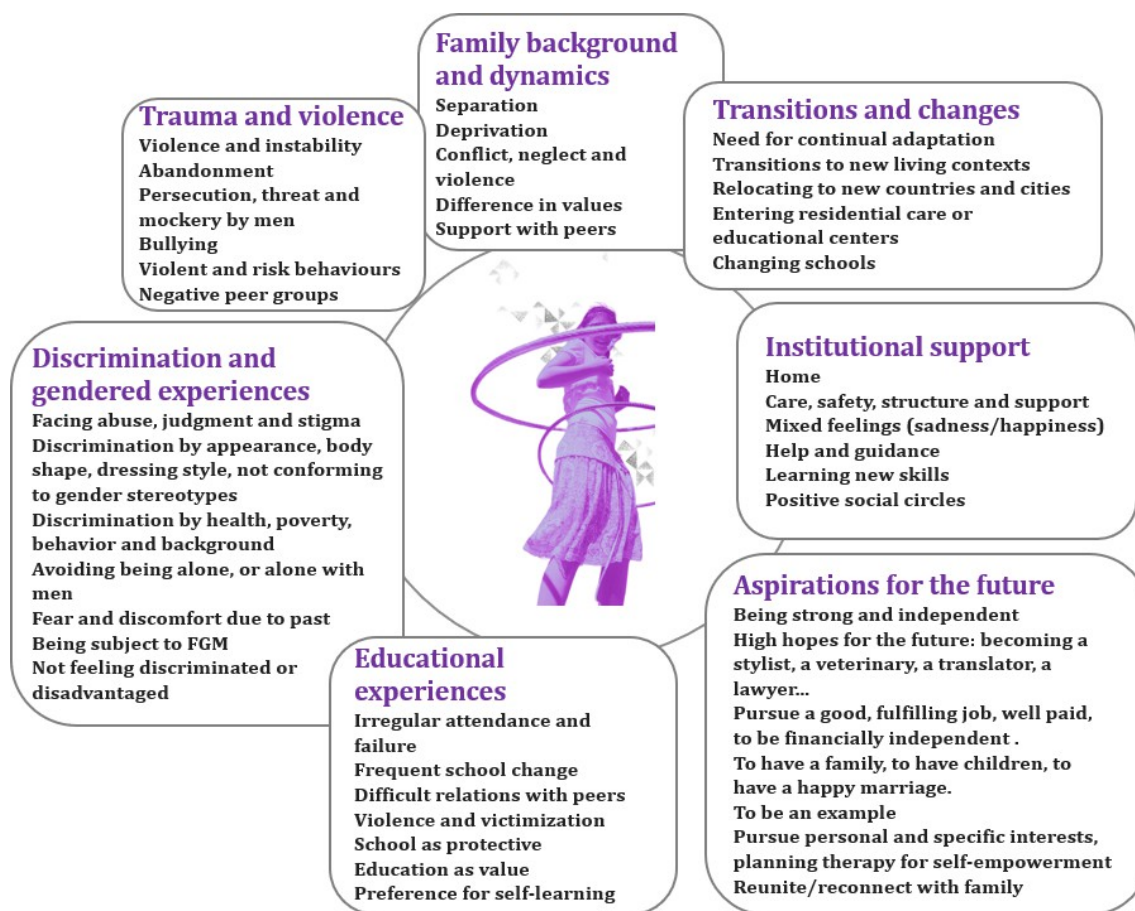
Uznając wpływ mediów społecznościowych na myśli i zachowanie, opinie na temat ich wpływu różnią się wśród dziewcząt. Niektóre uznają, że mogą one wpływać na nie pozytywnie lub negatywnie, podczas gdy inne uważają, że mogą kontrolować ich wpływ, koncentrując się na pozytywnych treściach. Chociaż niewiele dziewcząt całkowicie powstrzymuje się od korzystania z mediów społecznościowych, wiele z nich stosuje strategie łagodzenia ich negatywnych skutków, takie jak zwracanie uwagi na autentyczność treści i utrzymywanie prywatnych profili.

Jednak dziewczęta są również świadome zagrożeń związanych z mediami społecznościowymi, w tym narażenia na przemoc, nieodpowiednie treści i cyberprzemoc. Zgłoszono przypadki nękania i zastraszania na platformach mediów społecznościowych, których negatywne skutki wykraczają poza sferę cyfrową. Podkreślają również znaczenie interwencji, gdy są świadkami nękania online, aby zapobiec jego eskalacji.

4. Historie o kruchości i sile

W ramach badania zebrano narracje w formie historii z życia 15 dziewcząt ze wszystkich krajów europejskich uczestniczących w projekcie. Historie te ilustrują typowe przykłady, które podkreślają wyzwania utrudniające dziewczętom uzyskanie podstawowych praw, możliwości i zasobów niezbędnych do integracji społecznej. Pięć z tych historii życia zostało przedstawionych w tej sekcji, a pozostałe 10 znajduje się w Załączniku B.⁴⁶

Spośród dziewcząt, których historie życia zostały przedstawione w kolekcji, 11 mieszka w placówkach instytucjonalnych: siedem w domach opieki, dwie w ośrodkach edukacyjnych i dwie w ośrodkach dla osób ubiegających się o azyl. Pozostałe cztery mieszkają ze swoimi rodzinami. Ich wiek waha się od 12 do 26 lat, a siedem z nich ma pochodzenie migracyjne.

Rysunek 10. Wspólne doświadczenia i główne wymiary historii życia

⁴⁶ Historie, początkowo ukształtowane przez lokalne zespoły badawcze z silnym naciskiem na prywatność uczestników, są prezentowane w całości anonimowym formacie. Zbiór został ujednolicony i poddany lekkiej edycji przez główny zespół badawczy w celu

zapewnienia spójności.

Analiza historii życia ujawnia kilka wspólnych doświadczeń i głównych wymiarów związanych z ich słabościami i mocnymi stronami jako młodych dziewcząt (rysunek 10). Jest to złożone i delikatne ćwiczenie, które wymaga starannej i pełnej szacunku analizy. Pomimo zróżnicowanego pochodzenia, mają one wspólne słabe strony, w tym trudną dynamikę rodzinną, przeszkody edukacyjne, doświadczenia traumatyczne i nadużycia. Ponadto wykazują mocne strony, takie jak znaczna zdolność adaptacji, refleksyjne podejście do wyzwań, pragnienie niezależności i ambitne aspiracje na przyszłość.

Opisują siebie w złożony i czasami paradoksalny sposób, z takimi cechami jak lojalność, pokojowość, duma, prawdomówność. Istnieje jednak również wymiar buntu i upor. Ustanowienie granic i limitów, wraz z uznaniem złożonych charakterów, dodatkowo zwiększa wielowymiarowość ich tożsamości.

Uczestniczące w badaniu dziewczęta wykazywały wspólne cechy koncentrujące się na przejściach, obejmujących zmiany i potrzebę ciągłej adaptacji do nowych i wymagających środowisk. Wiele z nich stanęło w obliczu poważnego wstrząsu związanego z przeprowadzką do nowych szkół, co oznaczało zmianę środowiska edukacyjnego. Co więcej, znaczna liczba przeszła przejście do zupełnie nowych kontekstów życiowych, z niektórymi przenoszącymi się do różnych krajów, innymi do nowych miast, a niektórymi do ośrodków opieki lub ośrodków edukacyjnych. Zmiany te uwypukliły złożony charakter ich doświadczeń, obejmujących znaczące transformacje w środowiskach kulturowych i życiowych.

Kilka dziewcząt wykazało zmiany w swoich perspektywach, obejmujące zmiany w ich poglądach na istotne aspekty ich przeszłego, obecnego i przyszłego życia. Zmiany te przypisywano różnym czynnikom, w tym ścieżkom migracji, wpływowi emocjonalnego i znaczącego wsparcia otrzymywanego w ośrodkach mieszkalnych i edukacyjnych, a także procesowi dorastania. Zmiany perspektywy obejmowały takie obszary, jak relacje z rodziną oraz rozważania na temat roli pracowników opieki i warunków życia w placówce opiekuńczej.

Zasadnicze i kluczowe tematy, służące jako elementy organizujące osobiste biografie i trajektorie życiowe - takie jak rodzina, edukacja, wsparcie instytucjonalne, trauma i przemoc, dyskryminacja i doświadczenia związane z płcią, aspiracje na przyszłość i warunki wzmocnienia pozycji - zostaną teraz zbadane bardziej szczegółowo.

Tło i dynamika rodziny

Historie z życia wzięte naświetlają wyzwania, przed jakimi stają dziewczęta w obliczu deportacji, separacji i deprivacji od swoich rodzin. Rodzina pojawia się jako kluczowe źródło wsparcia, jednocześnie stanowiąc potencjalne przeszkody. Są to najczęstsze aspekty występujące w tych historiach:

- Usunięcie z rodziny
- Rozłąka z rodziną
- Deprivacja
- Konflikt, zaniedbanie i przemoc
- Brak możliwości
- Różne wartości i normy wśród członków rodziny
- Rodzina jako wsparcie przed wyzwaniami w relacjach z rówieśnikami

Historia życia Ba jest ilustracją tych wyzwań.

Historia życia 1. Ba - Bycie chłopcem byłoby takie samo

Ba ma 14 lat. Urodziła się w stolicy kraju położonego w południowo-zachodniej części Europy, podobnie jak jej matka i ojciec. Obecnie uczęszcza do 8 klasy, uważając się za pilną i punktualną uczennicę. Nie zaliczyła jednego roku, w 3 klasie, z powodu swojej babci.

Jako dziecko, wraz z braćmi, mieszkała najpierw z rodzicami, a następnie z dziadkami, po tym, jak uznano, że ci pierwsi nie mają niezbędnych warunków do opieki nad nią. Z dziadkami mieszkała w domu, który uważała za dobry: "To był blok mieszkalny, dom był dobry, ale był pełen robaków. Karaluchy, szczury i tak dalej". Ba nie ma dobrych wspomnień z czasu, gdy mieszkała w domu dziadków, gdzie doświadczyła przemocy ze strony babci i wujków. Pamięta powrót do domu rodziców w asyście policji po wezwaniu pomocy z powodu agresji ze strony babci. W "ostatnią noc", którą spędziła w domu dziadków, pamięta, że została kilkakrotnie zaatakowana: "babcia złamała mi kij od miotły na moich plecach".

Dla Ba powrót do domu rodziców w dzielnicy socjalnej był momentem powrotu do normalności; to znaczy do życia "z radością, bez dyskusji", w którym "smutek zniknął". Pamięta jednak inne epizody smutku, które nastąpiły po tym momencie, takie jak kiedy jej brat został zabrany od rodziny do placówki opiekuńczej lub kiedy jej matka została zabrana do schroniska dla ofiar przemocy domowej w innej części kraju.

Ba przybyła do ośrodka opieki, w którym obecnie mieszka, gdy miała około 12 lat. Mieszkając z rodzicami, "w domu zaczął się robić bałagan, każdego dnia, każdej nocy", a sąd zdecydował o ostatecznym usunięciu Ba i jej braci z rodziny. W tym momencie "przygnębianie powoli wracało".

Ba przyznaje jednak, że jej integracja z ośrodkiem opieki przyniosła jej nie tylko smutek, ale także "wiele radości". Chociaż jest "smutek" z powodu nieobecności rodziców, jest też "radość" z "poznawania nowych ludzi, wyładowywania złości, kiedy tego potrzebowałam i posiadania większej pomocy". Przez pomoc rozumie opiekę i troskę - "kiedy tego potrzebowałam, kiedy byłam w domu dziadków, dziadkowie nie dbali o mnie".

Ba nie dostrzega, że bycie dziewczyną dało jej jakiegokolwiek zalety lub wady w życiu. Uważa, że jej historia "byłaby taka sama" - wspomina na przykład, że jej brat "jest chłopcem" i nie przeszkodziło mu to być celem przemocy takiej jak jej. Uznaje jednak, że dla dziewczyny doświadczającej sytuacji podobnej do jej, konieczne jest naleganie, walka o studia i marzenia oraz dużo uczucia i miłości.

W przyszłości Ba chce "mieć dzieci", "być nauczycielką w przedszkolu" oraz "mieć dobrą pracę i dobrze zarabiać". Aby to osiągnąć, wie, że musi kontynuować naukę i "nie poddawać się". Niepoddawanie się oznacza dla Ba większą koncentrację i dbanie o siebie.

Źródło: Ba (14), Projekt SPACE4US

Doświadczenia edukacyjne

W kontekście edukacji dziewczęta wykazują wzorce nieregularnego uczęszczania do szkoły, powolnych postępów w nauce i częstych zmian szkoły, co odzwierciedla zakłócenia w ich życiu. Wyzwania związane z tworzeniem znaczących relacji rówieśniczych idą w parze z tymi kwestiami. Szkoła zajmuje paradoksalną pozycję, zarówno chroniąc, jak i promując doświadczenia przemocy i wiktymizacji. Pomimo silnego ukierunkowania na naukę, niektóre dziewczęta postrzegają szkołę jako nieciekawą, co prowadzi je do preferowania samodzielnego uczenia się. Niemniej jednak istnieje głębokie przekonanie, że edukacja jest czynnikiem ochronnym, kluczowym dla budowania statusu społecznego i zapewnienia stabilnej przyszłości. Te wzorce są najczęściej spotykane w historiach życia:

- Nieregularna frekwencja
- Spadek liczby lat szkolnych
- Częsta zmiana szkoły
- Trudności w nawiązywaniu znaczących relacji z rówieśnikami
- Epizody przemocy i wiktymizacji
- Szkoła uznana za instytucję ochronną i pierwszą instytucję uznającą ryzyko
- Postrzeganie szkoły jako nieinteresującej lub niemotywuującej
- Preferowanie samodzielnego uczenia się
- Silne ukierunkowanie akademickie
- Wiara w edukację jako ochronę, jako ważną dla budowania statusu i stabilnej przyszłości lub dla realizacji marzeń.
- Kontynuacja studiów jako wspólna aspiracja
- Autoprezentacja jako punktualnych i regularnych

studentów Historia życia Wi służy jako portret niektórych z tych wzorców.

Historia życia 2. Wi - Czuję się komfortowo we własnym towarzystwie

Wi jest obecnie uczennicą szkoły średniej. Ma 15 lat. Mieszka w małym miasteczku na wsi wraz z siostrą i rodzicami. Przeprowadzili się na wieś, gdy była małym dzieckiem. Do szkoły dojeżdża sama, autobusem. Nie czuje się bardzo związana z miejscem, w którym mieszka, chociaż woli wieś od zatłoczonego miasta. Jej przyjaciele i znajomi mieszkają w mieście. Oboje rodzice Wi pracują i są aktywni zawodowo. Nie mają dla niej zbyt wiele czasu. Obecnie ważną osobą w rodzinie jest jej siostra. Od pewnego czasu jednak jej kontakt z rodzicami jest lepszy, ma to związek z pewnymi trudnymi wydarzeniami w jej życiu.

Wi jest bardzo skryta, niechętnie dzieli się swoimi doświadczeniami i opiniami nawet z przyjaciółmi. Jednak, jak mówią jej przyjaciele, ma w sobie coś, co sprawia, że ludzie do niej lgną. Lubią ją. Nawet jeśli, jak sama mówi, nie lubi ludzi. Kiedy wychodzi z domu, lubi spędzać czas z przyjaciółmi, chodzić do kina, do sklepów, do parku. Niekoniecznie do szkoły. Większość nauczycieli w szkole nie jest ludźmi, których szanuje. Jednak dobrze radzi sobie z nauką. Uczy się tylko tego, na co ma ochotę. Ma swoje ulubione przedmioty. Jest w nich bardzo dobra. Często opuszcza lekcje. Bywały miesiące, kiedy była w szkole tylko sporadycznie, aby zdać testy. Uważa, że chodzenie do szkoły to strata czasu, a spotkania z rówieśnikami są dla niej stresujące. Woli przebywać sama. Mówi, że najlepiej czuje się we własnym towarzystwie.

Kiedy jest sama w domu, uczy się, rysuje i uczy się grać na pianinie. Mówi, że chciała grać na pianinie, kiedy była mała. Ale instrument nie był łatwy. A nauczyciele byli surowi. Więc jej się nie udało. Teraz rysowanie jest czymś, co bardzo ceni.

Wi niewiele mówi o sobie. Uważa, że jest introwertyczką. Ceni sobie szczerość. Wi doświadczyła w swoim życiu traumy. W dzieciństwie była dwukrotnie molestowana. Za pierwszym razem powiedziała o tym rodzicom, ale oni jej nie uwierzyli. Za drugim razem już się nie podzieliła. Od tego czasu Wi boryka się z trudnościami i ma negatywne nastawienie do swojego ciała. "Nie mogę na siebie patrzeć" - mówi. Później rodzice przyjęli sytuację do wiadomości i otoczyli córkę troską. Wi odbudowała więź i zaufanie z rodzicami. Dziś Wi mówi, że ma z nimi dobre relacje. Z drugiej strony, przez cały ten czas, aż do teraz, odmawiała wizyty u specjalisty, który mógłby pomóc jej poradzić sobie z traumą. Wi nie chce rozmawiać o zaleceniach dotyczących wzmocnienia pozycji dziewcząt lub młodych kobiet. Być może jednak ma nadzieję na wzmocnienie swojej pozycji. Rozpoczęła terapię. Obecnie jest przekonana, że jej potrzebuje. Nie planuje swojej przyszłości ze szczegółami.

Prawdopodobnie pójdzie na uniwersytet.

Źródło: Wi (20), Projekt SPACE4US

Wsparcie instytucjonalne

Spośród zebranych historii życiowych dziewcząt 11 przypadków dotyczyło pobytu w placówkach instytucjonalnych. Dziewczęta te podkreślały pozytywne doświadczenia w ramach wsparcia instytucjonalnego, podkreślając znaczenie pobytu w ośrodkach opieki, korzystania z profesjonalnego poradnictwa, zdobywania nowych umiejętności. Doświadczają mieszanych emocji podczas przejścia, smutku połączony z docenianiem opieki, bezpieczeństwa, struktury i wsparcia oraz docenianiem bardziej pozytywnych kręgów społecznych zapewnianych przez nowe instytucjonalne konteksty życia. Opieka ze strony wychowawców, nauczycieli i wsparcie społeczne są ogólnie uważane za pozytywną stronę ich życia. W związku ze wsparciem instytucjonalnym warto zwrócić uwagę na następujące cechy i wzorce:

- Mieszane uczucia (smutek i szczęście) po przeniesieniu do domu opieki

- Korzystanie z pomocy i wskazówek profesjonalistów
- Nauka nowych umiejętności
- Docenianie otrzymywanej opieki, bezpieczeństwa, struktury i wsparcia (oraz pewnej surowości).
- Zrozumienie, że nowe kręgi społeczne mogą być

pozytywne, historia życia Ma służy jako ilustracja tych doświadczeń.

Historia życia 3. Ma - Dziewczyny potrzebują wsparcia, a nie osądzania

W wieku 14 i pół roku Ma mieszka w ośrodku opieki w małym mieście położonym na styku Europy Środkowej i Południowo-Wschodniej. "To była trudna podróż, ale odnajduję swoją drogę" - mówi z nadzieją. Ma pochodzi z miasta portowego w innym miejscu tego samego kraju. Jej wczesne nastoletnie lata były naznaczone konfliktem w domu. "Nie zgadzałam się z moimi rodzicami. W domu zawsze była burza" - wspomina. Ma związała się z grupą, która poprowadziła ją w złym kierunku. "Myślałam, że są fajni, ale mieli zły wpływ", zastanawia się nad swoimi przeszłymi związkami.

W domu opieki znalazła strukturę i wsparcie. Ma przyznaje, że jej obecne środowisko życia ma pozytywny wpływ - "Jest tu surowo, ale tak jest najlepiej. Czuję się bezpieczniej". Doświadczenie Ma w systemie opieki było transformujące. "Na początku byłam zła, ale teraz widzę, dlaczego tu jestem". Dziś Ma jest introspektywna i bardziej świadoma siebie. "Nauczyłam się cenić uczciwość i ciężką pracę" - stwierdza. Jej aspiracje koncentrują się wokół pasji do gotowania i fotografii. "Chcę połączyć te pasje w karierę" - mówi, marząc o przyszłości, w której będzie mogła się rozwijać.

Omawiając swoje doświadczenia związane z pcią, Ma zauważa: "Bycie dziewczyną w mojej sytuacji było trudne. Ludzie oceniali mnie bardziej surowo". Spotkała się z napiętnowaniem ze względu na swoje wcześniejsze zachowanie. "Zostałam nazwana "kłopotem", co utrudniło sprawę" - mówi o dyskryminacji, z którą się spotkała. Jej zaleceniem dotyczącym wzmocnienia pozycji dziewcząt jest zrozumienie i cierpliwość.

"Dziewczyny potrzebują wsparcia, a nie osądzania. Musimy czuć się wysłuchane", podkreśla Ma.

Patrząc w przyszłość, Ma koncentruje się na ukończeniu szkoły średniej. "Mam plany i nie zamierzam się poddawać

na nich" - zapewnia z przekonaniem, patrząc w przyszłość.

Źródło: Ma (14), Projekt SPACE4US

Trauma i przemoc

Historie życia ujawniają narażenie na różne formy przemocy, zarówno w rodzinie, jak i w społeczeństwie, w tym doświadczenia przemocy i niestabilności w rodzinie, porzucenia przez rodzinę, prześladowania, gróźb i wyśmiewania, zastraszania, angażowania się w agresywne i ryzykowne zachowania oraz angażowania się w negatywne grupy rówieśnicze. W związku z traumą i przemocą warto podkreślić następujące cechy i doświadczenia:

- Przemoc i niestabilność w rodzinie
- Porzucenie przez rodzinę

- Przemoc fizyczna i seksualna
- Prześladowania, groźby i kpiny ze strony mężczyzn z powodu bycia kobietą
- Doświadczenie nękania

- Zaangażowanie w zachowania agresywne i ryzykowne
- Zaangażowanie w negatywne grupy rówieśnicze

Narracja życia EH służy jako ilustracja konkretnych wzorców wspomnianych wcześniej.

Historia życia 4. EH - Historia, którą opowiem mojej córce

EH mieszka w ośrodku recepcyjnym dla osób ubiegających się o ochronę międzynarodową. Wciąż czuje się zszokowana swoją obecną sytuacją, często jest jej smutno, wszystko jest inne - język, kultura. Teraz bardziej się do tego przyzwyczaja, jest lepiej niż na początku. W obozie czuje się dobrze, bezpiecznie i komfortowo. "Ale jeśli chodzi o mnie, w głębi serca chcę zobaczyć moją rodzinę w domu". W domu ukończyła pierwszą klasę liceum, ale obecnie nie uczęszcza do szkoły. Powiedziano jej, że liceum nie ma wolnych miejsc dla kolejnych uczniów, więc ma nadzieję kontynuować naukę w przyszłym roku. Ma 16 lat i pochodzi z kraju Azji Zachodniej. Obecnie przebywa w kraju europejskim ze swoją rodziną (rodzicami, siostrami i kuzynką). Jej kraj pochodzenia był dla niej dobrym i szczęśliwym miejscem. Miała przyjaciół, kota i bliską rodzinę. Jednak jest to również powód, dla którego musieli uciekać z kraju. W pewnym sensie czuje się osobiście odpowiedzialna za wykorzenie swojej rodziny, mimo że nie była to jej wina. Powodem, dla którego musieli uciekać, było to, że "ktoś mnie śledził, pewnego dnia po szkole. Szłam do domu, a on próbował wepchnąć mnie do swojego samochodu - ale krzyczałam i narobiłam hałasu, więc ludzie się zebrali, a on mnie puścił. To był członek rodziny. Często się upija; jest dużo starszy ode mnie. Od kiedy się urodziłam, pragnął mnie. Kiedy byłam mała, przyjechał w odwiedziny ze swoją rodziną, a oni powiedzieli mojemu tacie, że chcą mnie, bo jestem piękna i że kiedy będę starsza, będą mnie mieli (...). Więc kiedy podrosłam, ciągle prosił tatę, żeby się ze mną ożenił. Ale mój tata mnie bronił, mówił mi, że jestem jeszcze młoda i że chcą, żebym skończyła szkołę itp. Kiedy zdał sobie sprawę, że tata nie pozwoli na ślub, próbował mnie porwać. Moi rodzice zdali sobie sprawę, że nigdy nie przestanie próbować, więc zdecydowali, że musimy wyjechać". Wraz z rodzicami, siostrami i kuzynem opuścili swój dom i udali się do sąsiedniego kraju. Od rodziny i przyjaciół dowiedzieli się jednak, że sprawca w jakiś sposób dowiedział się, gdzie się znajdują i ze strachu zdecydowali, że powinni wyjechać dalej.

Mówi, że "w ośrodku dla uchodźców jest wielu mężczyzn, ale nigdy nic mi nie zrobili. Po prostu czuję się niekomfortowo i boję się tylko dlatego, że są mężczyznami". Mówiąc o sobie, podkreśla, że "często czuję się smutna i chcę być sama. Pomagają mi spacerować z mamą poza obozem. Chodzę z mamą; boję się iść sama. Czuję się wtedy bardziej komfortowo niż w obozie. W tej chwili to, co sprawia, że czuję się dobrze ze sobą, to pielęgnacja skóry - mam różne rodzaje produktów i lubię dbać o swoją skórę.

Kiedy wychodzę z obozu, zawsze jest to, co chcę kupić. Ale nie lubię makijażu". Uważa, że ważne jest, aby wierzyć w siebie - "moja mama zachęca mnie do bycia silną i niezależną. Wiele dla mnie poświęciła. Moja mama i ja jesteśmy jak jedna osoba. Jest moim wzorem do naśladowania. Moja babcia jest również taka sama, moja mama i ona również miały silny związek. Pewnego dnia chcę móc opowiedzieć swoją historię mojej własnej córce". EH uważa, że kobiety powinny być dla siebie wzorem - "Trudno jest stać się silną kobietą bez strachu i bez bycia pod wpływem". Z jej perspektywy matka jest ich źródłem wzmocnienia, odgrywając kluczową rolę, pomagając w jej sile i służąc jako pozytywny wzór do naśladowania. Uznaje znaczenie edukacji i przewiduje zaangażowanie się w różne zajęcia w miarę dojrzewania, potencjalnie w tym karierę szefa kuchni. Woli być zająta, unikając nadmiaru wolnego czasu, aby zapobiec rozpamiętywaniu przeszłości.

Wyraża pragnienie, by nie uczęszczać do szkoły w kraju europejskim, w którym obecnie mieszka; zamiast tego planuje wyjechać do innego kraju europejskiego, aby ukończyć szkołę średnią. Jej aspiracją jest uczęszczenie na uniwersytet z zamiarem zostania tłumaczem. Obecnie świadczy usługi tłumaczeniowe dobrowolnie, ale jej celem jest przekształcenie tego w zawód, potencjalnie pracując dla firmy lub organizacji. Biegła włada już trzema językami.

EH radzi innym dziewczynom, mówiąc: "Nie wstydź się. Nie bądź nieśmiała. Powinnaś dostać nawet małą pracę lub coś, z czego możesz być dumna. Na początku może być trudno. Ale powinnaś wierzyć w siebie, a pomocne może być również posiadanie kogoś, kto będzie cię zachęcał, ale poza tym popychaj siebie".

Źródło: EH (16), Projekt SPACE4US

Dyskryminacja i doświadczenia związane z płcią

W swoich historiach dziewczęta opowiadały o różnych epizodach dyskryminacji. Epizody te obejmowały dyskryminację związaną z płcią, taką jak znęcanie się, osądzanie i piętnowanie związane z byciem kobietą lub "niewłaściwym" rodzajem kobiety. Ponadto doświadczenia te obejmowały dyskryminację ze względu na kwestie zdrowotne, ubóstwo, zachowanie, pochodzenie i przebywanie w systemie opieki. Doświadczenia związane z płcią obejmują poczucie samotności, wstydu i strachu, jak opisano poniżej. Tylko niewielka liczba młodszych dziewcząt nie postrzega siebie jako dyskryminowanych ze względu na płeć, co wskazuje, że doświadczenia związane z dyskryminacją ze względu na płeć zmieniają się wraz z dojrzewaniem dziewcząt. Oto niektóre z wzorców występujących w historiach życiowych:

- Stawianie czoła znęcaniu się, surowemu osądowi i piętnowaniu za bycie kobietą
- Bycie dyskryminowanym ze względu na wygląd, kształt ciała, styl ubierania się, niezgodność ze stereotypami dotyczącymi płci
- Bycie dyskryminowanym z powodu problemów zdrowotnych, ubóstwa, zachowania i pochodzenia, z powodu przebywania w systemie opieki.
- Unikanie samotności lub przebywania sam na sam z mężczyznami
- Strach i dyskomfort spowodowany przeszłością
- Poddawanie się okaleczaniu żeńskich narządów płciowych
- Brak poczucia dyskryminacji lub bycia pokrzywdzonym z powodu bycia kobietą (młodsze dziewczęta)

Historia życia Ari może pomóc nam zrozumieć doświadczenia związane z płcią.

Historia życia nr 5. Ari - Kobiety również mogą być silne i niezależne

Ari ma 16 lat i pochodzi z kraju w Afryce Zachodniej. Mieszka w mieszkaniu w kraju europejskim z matką i młodszym bratem. Uczęszcza do szkoły średniej. Przez cały okres szkolny dokuczano jej z powodu jej "kształtu ciała" i sposobu ubierania się - "Niektórzy koledzy z klasy myśleli, że jestem lesbijką, ponieważ ubieram się jak chłopak, ubieram się w stylu hip-hop, który jest gatunkiem tańca, który uprawiam od kilku lat. Kilka lat temu byłam tym zdenerwowana, ale teraz już mnie to nie obchodzi. Czuję się pewna siebie i tego, kim jestem, nawet jeśli to nie w porządku, że są ludzie, którzy oceniają cię na podstawie twojego wyglądu".

Nigdy nie była w związku, nawet jeśli byli "faceci", którzy jej się podobali, ale "nigdy nic nie było".

W przyszłości chciałaby być niezależna finansowo, mieszkać sama i mieć dobrą pracę, która pozwoli jej "dużo zarabiać".

Ari uważa się za ambitną - "Mam dużo szacunku dla mojej rodziny, zwłaszcza dla mojej matki, ale chciałabym zrobić coś więcej, stać się kimś". Chciałaby zostać prawnikiem, aby pokazać, że "kobiety również mogą być silne i niezależne".

Źródło: Ari (16), Projekt SPACE4US

Aspiracje na przyszłość

Historie życiowe dziewcząt odzwierciedlają różnorodne aspiracje na przyszłość, obejmujące tematy siły i oporu, pragnienie niezależności, w tym życie w pojedynkę, założenie rodziny oraz duże nadzieje i marzenia na przyszłość, jak wymieniono poniżej.

- Bycie silnym, stawanie się niezależnym, życie w pojedynkę
- Dążenie do satysfakcjonującej pracy, dobre zarobki, niezależność finansowa
- Duże nadzieje i marzenia na przyszłość: mieć dobrą pracę, zostać weterynarzem (zadeklarowane przez trzy dziewczyny), stylistą, "psychologiem", pracować w wydawnictwie, tłumaczem, prawnikiem, nauczycielem przedszkolnym, marketingowcem, połączyć pasje do gotowania i fotografii w karierę, studiować nauki ścisłe lub pomóc systemowi opieki zdrowotnej w kraju ojczystym.
- Realizowanie osobistych i konkretnych zainteresowań, planowanie terapii w celu usamodzielnienia się lub ponownego połączenia się z rodziną.
- Mieć rodzinę, mieć dzieci, mieć "szczęśliwe małżeństwo"
- Jako przykład.

Wzmocnienie pozycji i doradztwo

Na zakończenie swoich historii życiowych niektóre z dziewcząt udzieliły porad dotyczących wzmocnienia pozycji innych dziewcząt, takich jak one. Dziewczęta radziły więcej zrozumienia i systemów wsparcia, podkreślając edukację w celu wzmocnienia pozycji, potrzebę determinacji w dążeniu do studiów i marzeń, opowiadając się za zrozumieniem, cierpliwością i wsparciem, promując prezentowanie talentów,

zachęcając do wytrwałości, skupienia i dbania o siebie, dzieląc się prawdziwymi historiami sukcesu i opowiadając się za siłą i niezależnością.

- Bądź silny i niezależny, nie wstydź się i walcz o studia i marzenia.
- Nie poddawaj się, pozostać skupionym i dbać o siebie.
- Więcej zrozumienia, cierpliwości i systemów wsparcia dla dziewcząt, poza dyscypliną.
- Znaczenie uczucia i miłości
- Skupienie się na edukacji jako sposobie wzmocnienia pozycji dziewcząt
- Nie boi się prezentować talentów i pasji.
- Spotykane się z ludźmi, którzy cenią i szanują dziewczyny i nie akceptują braku szacunku.
- Dzielenie się prawdziwymi historiami sukcesu w celu wzmocnienia pozycji i wysłuchanie historii sukcesu kobiet o podobnym pochodzeniu.
- Koncentracja na indywidualnym rozwoju i dążenie do celu, wiara w swoje możliwości.

Zbiór historii życiowych zapewnia cenny wgląd w zniuansowane i dynamiczne doświadczenia dziewcząt.

Wnioski i zalecenia

Badanie oferuje kompleksowe zrozumienie życia dziewcząt z różnych krajów europejskich, ujawniając żywe narracje, które przedstawiają wyzwania utrudniające im dostęp do podstawowych praw, możliwości i zasobów kluczowych dla integracji społecznej. Narracje te wyjaśniają złożone, a czasem paradoksalne doświadczenia i cechy, podkreślając różnorodne formy dyskryminacji i niekorzystnej sytuacji, z jaką borykają się młode dziewczęta z różnych środowisk. Tematy takie jak trauma, nadużycia i intensywna dynamika zmian są powszechne, podkreślając znaczenie ciągłej adaptacji do nowych środowisk w ich życiu. Badanie podkreśla skomplikowany charakter doświadczeń dziewcząt, obejmujący znaczące transformacje w środowiskach kulturowych i życiowych. Co więcej, zmiany perspektyw dziewcząt odzwierciedlają zmiany w różnych aspektach ich życia. Wrażliwość społeczna pojawiła się w kilku przypadkach: trudności w wyrażaniu siebie, w wyrażaniu swoich uczuć i byciu wysłuchanym, w poczuciu bezpieczeństwa, w potępieniu przemocy i nękania, w wykonywaniu estetycznie cenionej i legitymizowanej kobiecości.

Dyskursy dziewcząt pokazują, że dziewczęta są ogólnie świadome nierówności płci i dyskryminacji w całym społeczeństwie. W trakcie badań dziewczęta ze wszystkich krajów dzieliły się swoimi historiami, odczuciami i spostrzeżeniami na temat tego, jak płęć jest rozumiana, narzucana i realizowana w niezliczonych miejscach, od kontekstów i relacji publicznych po prywatne. Epizody dyskryminacji obejmują, powiązane ze sobą, dyskryminację ze względu na płęć, stygmatyzację związaną ze zdrowiem, ocenę opartą na ubóstwie oraz uprzedzenia w rodzinie, szkole i systemie opieki. Co ważne, badanie pokazuje, że doświadczenia dyskryminacji ze względu na płęć mają tendencję do ewoluowania wraz z dojrzewaniem dziewcząt, przy czym tylko niewielka liczba młodszych dziewcząt nie postrzega siebie jako narażonych na dyskryminację ze względu na płęć. W niektórych przypadkach dziewczęta wspominały o strachu przed zgłaszaniem przypadków nękania lub dyskryminacji osobom odpowiedzialnym lub konfrontacją z agresorami w miejscach publicznych, obawiając się, że nie uwierzą lub spotkają się z reakcją rówieśników. Dziewczęta opowiadały o poczuciu samotności, wstydu i strachu, podkreślając złożony i intersekcyjny charakter swoich doświadczeń.

Rodzina wyłania się jako złożone źródło zarówno wsparcia, jak i potencjalnych przeszkód, wpływając na doświadczenia dziewcząt związane z separacją i deprywacją. W środowisku edukacyjnym wzorce nieregularnego uczęszczania do szkoły, powolne postępy w nauce i częste zmiany szkoły odzwierciedlają zakłócenia w ich życiu, którym towarzyszą wyzwania w tworzeniu znaczących relacji rówieśniczych. Widoczna jest paradoksalna natura szkoły, która zarówno chroni, jak i promuje przemoc i wiktymizację. Edukacja jest powszechnie uznawana za klucz do przezwyciężenia doświadczanych słabości.

Mieszkańcy instytucji podkreślają pozytywne doświadczenia, takie jak wsparcie, wskazówki i nabywanie nowych umiejętności. Życie w instytucjach opiekuńczych wywołuje mieszane emocje, w których smutek współistnieje z wdzięcznością za opiekę, bezpieczeństwo i wsparcie zapewniane w nowych placówkach.

instytucjonalnych kontekstach życia. Opieka ze strony wychowawców i nauczycieli jest ogólnie uważana za pozytywny aspekt ich życia.

Ogólnie rzecz biorąc, badania rzucają światło na wieloaspektowe wyzwania i doświadczenia tych dziewcząt, podkreślając znaczenie zrozumienia ich różnorodnego pochodzenia i podróży dla skutecznego wsparcia i interwencji.

Zalecenia dotyczące przyszłych interwencji z udziałem dziewcząt

---

W oparciu o wyniki badań zaproponowano następujące zalecenia dotyczące interwencji i praktyk, które nauczyciele, osoby pracujące z młodzieżą i inni specjaliści w dziedzinie edukacji i opieki mogą wdrożyć, aby wspierać młode dziewczęta. Przyjmując te zalecenia, mogą tworzyć wspierające środowiska, w których dziewczęta czują się doceniane, wzmacniane i zdolne do rozwoju pomimo nierównowagi płci i specyficznych wyzwań interseksjonalnych, które mogą napotkać.

Edukacja wrażliwa na **płeć** - Włącz programy edukacyjne i uświadamiające wrażliwe na płeć, aby pomóc dziewczętom i chłopcom rozpoznać i zakwestionować nierówności płci i dyskryminację w społeczeństwie. Obejmuje to promowanie umiejętności krytycznego myślenia i umożliwienie dziewczętom obrony siebie i innych w obliczu dyskryminacji i nękania. Chłopcy muszą zostać włączeni do działań i praktyk edukacyjnych uwzględniających aspekt płci.

Rozwój zawodowy dla nauczycieli - oferowanie możliwości rozwoju zawodowego dla nauczycieli w celu lepszego zrozumienia wyzwań stojących przed dziewczętami i budowania ich zdolności do zapewnienia skutecznego wsparcia i interwencji. Może to obejmować szkolenie w zakresie praktyk opartych na traumie, kompetencji kulturowych i wrażliwego na płeć podejścia do edukacji. Szkolenie dorosłych i nauczycieli w zakresie edukacji wrażliwej na płeć ma kluczowe znaczenie dla skutecznego włączenia edukacji wrażliwej na płeć i programów uświadamiających do szkół, ośrodków młodzieżowych i instytucji opiekuńczych. Nauczyciele muszą rozumieć złożoność dynamiki płci i sposoby, w jakie nierówności płci i dyskryminacja przejawiają się w społeczeństwie. Mianowicie, społeczną konstrukcję płci oraz to, w jaki sposób normy i stereotypy dotyczące płci wpływają na doświadczenia, zachowania i możliwości jednostek. Obejmuje to uznanie krzyżowania się płci z innymi aspektami tożsamości, takimi jak rasa, pochodzenie etniczne, niepełnosprawność i status społeczno-ekonomiczny lub orientacja seksualna oraz tożsamość i ekspresja płciowa. Nauczyciele powinni nauczyć się strategii promowania równości płci w klasie, szkole i środowiskach instytucjonalnych, a także wzmacniania pozycji dziewcząt i chłopców w rozpoznawaniu i zwalczaniu nierówności i dyskryminacji ze względu na płeć.

Polityki, praktyki i mechanizmy partycypacji - Opowiadanie się za politykami, praktykami i mechanizmami, które priorytetowo traktują słuchanie i angażowanie dziewcząt we wszystkie decyzje mające na nie wpływ, w szczególności w kształtowanie ich przyszłych przedsięwzięć życiowych, we wszystkich kontekstach życiowych i społecznych (domy kultury, szkoły, opieka społeczna).

Radzenie sobie z uprzedzeniami i stereotypami - Nauczyciele powinni zostać przeszkoleni w zakresie rozpoznawania i radzenia sobie z własnymi uprzedzeniami i stereotypami związanymi z płcią. Wiąże się to z refleksją nad własnymi postawami i zachowaniami, kwestionowaniem norm dotyczących płci u siebie i innych oraz tworzeniem środowiska, w którym wszyscy uczniowie czują się doceniani i szanowani. Ogólnie rzecz biorąc, szkolenie nauczycieli w zakresie edukacji wrażliwej na płeć ma zasadnicze znaczenie dla tworzenia integracyjnych i wzmacniających środowisk edukacyjnych, w których wszyscy uczniowie, niezależnie od płci, mogą się rozwijać i w pełni wykorzystywać swój potencjał.

Tworzenie sieci na rzecz zmian - Tworzenie sieci ze stowarzyszeniami kobiecymi, feministycznymi, LGBTI+ i stowarzyszeniami na rzecz równości płci w celu promowania, zrozumienia i zajęcia się równością płci w kontekście opieki, szkoły i społeczności.

Usługi wsparcia oparte na traumie - Zapewnienie usług wsparcia opartych na traumie dla dziewcząt, które doświadczyły przemocy, traumy lub niestabilności rodziny. Obejmuje to dostęp do poradnictwa, terapii i innych zasobów zdrowia psychicznego, aby pomóc im poradzić sobie z ich doświadczeniami.

Bezpieczne przestrzenie i mechanizmy zgłaszania - Tworzenie bezpiecznych przestrzeni w szkołach i społecznościach, w których dziewczęta czują się komfortowo zgłaszając przypadki nękania lub dyskryminacji. Wdrożenie jasnych mechanizmów i protokołów zgłaszania zapewnia dziewczętom poczucie wsparcia i wiary, gdy zgłaszają swoje doświadczenia. Wiąże się to z wdrożeniem jasnych zasad i procedur rozpatrywania skarg, wspierania ofiar i pociągania sprawców do odpowiedzialności, promując w ten sposób kulturę bezpieczeństwa i równości. Podejmując proaktywne działania w celu regulowania relacji oraz promowania bezpieczeństwa i równości, dorośli i nauczyciele mogą pomóc w tworzeniu środowisk, w których wszystkie osoby mogą się rozwijać i w pełni wykorzystywać swój potencjał.

Wsparcie i stabilność edukacyjna - Wdrożenie strategii wspierających sukces edukacyjny i stabilność dla dziewcząt doświadczających zakłóceń w nauce z powodu nieregularnego uczęszczania do szkoły, powolnych postępów w nauce lub częstych zmian szkoły. Może to obejmować zapewnienie dodatkowego wsparcia akademickiego, programów mentorskich i promowanie polityk, które zaspokajają potrzeby mobilnych uczniów. Ponadto, współpraca z podmiotami szkolnymi i społecznymi w celu budowania świadomości na temat szczególnych potrzeb dziewcząt, a zwłaszcza wrażliwych, rasistowskich i zagrożonych

wykluczeniem społecznym.

Budowanie i regulowanie relacji rówieśniczych - Ułatwianie dziewczętom nawiązywania znaczących relacji rówieśniczych i kontaktów społecznych, zarówno w szkole, jak i poza nią. Może to pomóc w zwalczaniu poczucia samotności i izolacji oraz promować poczucie przynależności i wsparcia. Ważne jest, aby dorośli i nauczyciele rozpoznawali i regulowali relacje, które są podatne na nadużycia i dyskryminację, szczególnie w kontekstach, w których młode dziewczęta mogą być podatne na zagrożenia. Ustanawiając jasne granice, egzekwując zasady i udzielając wskazówek, dorośli i nauczyciele mogą pomóc w tworzeniu bezpieczniejszych środowisk, w których dziewczęta czują się chronione i wspierane. Regulowanie relacji obejmuje promowanie zdrowej dynamiki opartej na wzajemnym szacunku, zgodzie i równości. Obejmuje to radzenie sobie z nierównowagą sił, zapobieganie zastraszaniu i nękanii oraz promowanie integracyjnej i wspierającej kultury, w której wszystkie osoby czują się cenione i szanowane. Nauczyciele odgrywają kluczową rolę w modelowaniu pozytywnych zachowań, zapewnianiu edukacji na temat zdrowych relacji i interweniowaniu w razie potrzeby w przypadkach nadużyć lub dyskryminacji.

Wsparcie kompetentne kulturowo - Zapewnienie kompetentnego kulturowo wsparcia i usług dla dziewcząt o różnej orientacji seksualnej, tożsamości płciowej, ekspresji płciowej i cechach płciowych, zdolnościach fizycznych i psychicznych, pochodzeniu etnicznym i migracyjnym. Obejmuje to rozpoznanie i zajęcie się wyjątkowymi wyzwaniem i barierami, z którymi mogą się one spotkać, takimi jak stygmatyzacja, dyskryminacja lub bariery językowe.

Budowanie poczucia własnej wartości - oferowanie programów i inicjatyw mających na celu budowanie poczucia własnej wartości i wzmocnienie pozycji dziewcząt. Mobilizowanie do dzielenia się doświadczeniami innych dziewcząt, które przeszły przez instytucje lub osoby publiczne, które stanęły w obliczu różnych sytuacji zagrożenia. Może to obejmować programy rozwoju przywództwa, zajęcia z samoobrony i możliwości dla dziewcząt, aby poznać wzorce do naśladowania oraz odkryć swoje zainteresowania i mocne strony.

Rzecznictwo polityczne i zmiany systemowe - rzecznictwo na rzecz zmian politycznych i reform systemowych w celu wyeliminowania pierwotnych przyczyn dyskryminacji i nierówności, z którymi borykają się dziewczęta w ich różnorodności. Obejmuje to promowanie polityki uwzględniającej płeć w edukacji, usługach społecznych i innych sektorach, a także usuwanie barier strukturalnych, które utrwalają nierówności.

Doradztwo i edukacja w zakresie korzystania z mediów społecznościowych - ocena nawyków, ułatwianie dyskusji na temat uczestnictwa w Internecie i oferowanie strategii użytkownika. Rozszerzenie rozmowy na temat aplikacji mediów społecznościowych i stworzenie bezpiecznych przestrzeni do dyskusji na temat wpływów i skutków dla dziewcząt.

Angażuj chłopców i pracuj w grupach mieszanych - angażowanie chłopców w pracę i

szkolenia dotyczące płci i polityki jest niezbędne. Konieczne jest angażowanie chłopców w pracę i szkolenia dotyczące płci i polityki, a także wdrażanie działań na rzecz transformacji płci ukierunkowanych na mężczyzn. Wrażliwe na płeć programy edukacyjne i uświadamiające mogą potencjalnie poprawić postawy i zachowania mężczyzn i chłopców w zakresie równości płci. Interwencje te obejmują takie obszary jak seksualność

i zdrowia reprodukcyjnego, rodzicielstwa, opieki oraz zwalczania przemocy ze strony partnerów i przemocy seksualnej. Korzystanie z tych procesów i ram, aby nie tylko wzmocnić praktykę pracy na rzecz równości płci z mężczyznami i chłopcami, ale także wzmocnić relacje i naukę z bieżącą pracą na rzecz praw kobiet, jest kluczową szansą.

Zaangażowanie interesariuszy i liderów: Zaangażowanie interesariuszy i wpływowych liderów w edukację wrażliwą na płeć oraz szkolenia i dyskusje uświadamiające. Aktywny udział kluczowych podmiotów w tym procesie będzie miał zasadnicze znaczenie dla opracowania kompleksowego podejścia do kwestii płci w organizacjach, społecznościach i polityce publicznej.

Referencje

- Alvarez, M. T. (2015), "Zwalczanie stereotypów związanych z płcią w systemie edukacji: historie sukcesu". *Równości Płci, Konferencja na temat zwalczania stereotypów związanych z płcią w edukacji i poprzez edukację*, Rada Europy, s. 28-34.
- Bourdieu, P. (2001), *Masculine Domination*, Stanford University Press.
- Connell, R. (2002). *Gender*. Cambridge e Malden: Polity Press.
- Connell, R. W. (1987). *Gender and Power*. Polity Press.
- Rada Europy (2018). Strategia Rady Europy na rzecz równouprawnienia płci na lata 2018-2023. <https://rm.coe.int/ge-strategy-2018-2023/1680791246>
- CYJ - Centre for Youth and Criminal Justice (2021), "Vulnerable Girls and Young Women", *A Guide to Youth Justice in Scotland: policy, practice and legislation*, www.cycj.org.uk.
- De Baerdemaeker, S. (2015), "School curricula and career guidance". W GEC - Komisja Równości Płci, *Konferencja na temat zwalczania stereotypów związanych z płcią w edukacji i poprzez edukację, Raport*, Rada Europy, s. 35-39.
- EIGE - Europejski Instytut ds. Równości Kobiet i Mężczyzn (2023). Publikacje i zasoby: Glosariusz i tezaurus.
- EIGE - Europejski Instytut ds. Równości Kobiet i Mężczyzn (2024). Wskaźnik równości płci: Unia Europejska. <https://eige.europa.eu/gender-equality-index/2023>
- Europejski Komisja (2021). Załóżmy umieścić koniec koniec
przemocy Przemoc przeciwko Women.
https://commission.europa.eu/system/files/2021-11/factsheet_let_s_put_an_end_to_violence_against_women_november_2021_en.pdf
- EUROSTAT (2020). Dziewczęta i kobiety wśród ICT studentów: co czy wiemy know?. <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/edn-20200423-1>
- EUROSTAT (2024a). Młodzi ludzie - włączenie społeczne. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Young_people_-_social_inclusion
- EUROSTAT (2024b). Statistics on young people neither in employment nor in education or training. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Statistics_on_young_people_neither_in_employment_nor_in_education_or_training#Young_women_are_more_likely_to_neither_be_in_employment_nor_in_education_or_training_than_young_men.
- FRA - Agencja Praw Podstawowych (2014). *Przemoc wobec kobiet: badanie ogólnounijne. Sprawozdanie z głównych wyników*. https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2014-vaw-survey-main-results-apr14_en.pdf
- Francombe-Webb, J. & Silk, M. (2016). Ucieleśnione doświadczenia kobiecości i społeczne młodych dziewcząt Klasa. *Sociology*, 50(4), 652-672. Doi: 10.1177/00380385|4568233.
- HGTC - Human Trafficking Collaborative (2024). <https://humantrafficking.umich.edu/about-human-trafficking/who-are-the-victims/>
- Jackson, S. & Vares, T. (2011). Media 'Sluts': 'Tween' Girls' Negotiations of Postfeminist Sexual Subjectivities in Popular Culture. In R. Gill e C. Scharff (eds.), *New Femininities: Postfeminism, Neoliberalism and Subjectivity*, (s. 134-146). Hampshire i Nowy Jork: Palgrave Macmillan.
- Lazar, M. M. (2011). Prawo do bycia piękną: Postfeministyczna tożsamość i konsumencka reklama piękna. In R. Gill e C. Scharff (eds.), *New Femininities: Postfeminism, Neoliberalism and Subjectivity* (s. 37-50). Hampshire i Nowy Jork: Palgrave Macmillan.

Malgesini, G., Sforza, L.C., & Babović, M. (2019). Przemoc ze względu na płeć i ubóstwo w Europie. EAPN Gender and Poverty WG - Briefing # 2. <https://www.eapn.eu/wp-content/uploads/2019/07/EAPN-Gender-violence-andpoverty-Final-web-3696.pdf>

Mateus, S., Santa-Marta, D., Saleiro, S. & Seabra, T. (2022). *Research Toolkit "Stories of fragilities": jakościowe i porównawcze badanie społeczne dotyczące ryzyka wykluczenia, na jakie narażone są dorastające dziewczęta w Europie*. Dokument. Projekt Space4Us.

O'Neill, T. (2005). Dziewczęta w kłopotach w systemie opieki nad dziećmi i systemie sądownictwa karnego. In G. Lloyd (Ed.), *Problem Girls: Understanding and Supporting Troubled and Troublesome Girls and Young Women*. Routledge.

O'Neill, T. (2008). Płeć ma znaczenie w stacjonarnej opiece nad dziećmi. Em Kendrick, A. (red.), *Residential Child Care: Prospects and Challenges*. (s. 93-106) Jessica Kingsley Publishers.

Pappámikail, L. & Vieira, M. M. (2017). A (in)disponibilidade dos sujeitos como objetos de estudo: reflexões a partir de duas pesquisas com adolescentes. In V. S. Ferreira (org.), *Pesquisar Jovens. Caminhos e Desafios Metodológicos*, (pp. 33-35). Lisboa: ICS.

Pereira, M. M. (2012) *Fazendo género no recreio: a negotiation do género em espaço escolar*. Lisboa: ICS.

Risman B.J. w Risman B. J., Froyum, C.M., Scarborough, & W.J. Redaktorzy (2018). Płeć jako struktura społeczna. *Podręcznik socjologii płci*. Wydanie drugie. Springer

Rodrigues, S., Leal, M., Martins, A., Ribeiro, R., Azevedo, S., Campos, J, Barbosa-Ducharne, M., Del Valle, J.F. & Dias, P. (2016). Acolhimento Residencial em Portugal. 3º Congresso Nacional da Ordem dos Psicólogos Portugueses. <https://repositorio-aberto.up.pt/bitstream/10216/111970/2/265923.pdf>.

Santa-Marta, D. B. (2023). *Educação i socialização plciowa mlodych ludzi w akademiku: Badanie przypadku w Casa Laranja* [Dissertação de mestrado, Iscte - Instituto Universitário de Lisboa]. Repositório Iscte. <http://hdl.handle.net/10071/30258>

Skeggs, B. (1998). *Formacje klasy i płci*. Londres, Thousand Oaks e Nova Deli: SAGE Publications.

Projekt Milenijny ONZ (2005). *Podjęmowanie działań: Osiągnięcie równości płci i wzmocnienie pozycji kobiet*. Zadanie Grupa zadaniowa ds. Edukacja i Równość płci Równości. http://content-ext.undp.org/aplaws_publications/1844034/Taking%20Action-%20Achieving%20Gender%20Equality%20and%20Empowering%20Women.pdf

UNWOMEN - Departament Spraw Gospodarczych i Społecznych Organizacji Narodów Zjednoczonych (2022). Postępy w zakresie zrównoważonego Rozwoju Rozwoju: The Płeć Migawka 2022.

https://www.unwomen.org/sites/default/files/2022-09/Progress-on-the-sustainabledevelopment-goals-the-gender-snapshot-2022-pl_0.pdf

West, C. & Zimmerman, D.H. (1987). Doing gender. *Gender and Society*, 1(2), 125-151

Wharton, A.S. (2005). *Socjologia płci: Wprowadzenie do teorii i badań*. Blackwell Publishing.

Willis, J. L. (2009). Girls Reconstructing Gender: Agencja, hybrydowość i transformacje 'Kobiecość'. *Girlhood Studies*, 2(2), 96-118. Doi:10.3167/ghs.2009.020207.

Zuckerman, M., Li, C., & Hall, J.A. (2016). Kiedy mężczyźni i kobiety różnią się samooceną i kiedy nie: metaanaliza. *Journal of Research in Personality*, 64, 34-51.

Załącznik A. Profil socjodemograficzny uczestniczek

Uczestnicy		Cypr	Chorwacja	Włochy	Litwa	Polska	Portugalia	Hiszpania	N	%
Uczestniczki (n)		25	22	14	10	17	14	10	112	100.0
Grupy wiekowe	11 do 14	48.0	31.8	78.6	0.0	88.2	42.9	30.0	54	48.2
	15 do 18	12.0	68.2	21.4	80.0	11.8	57.1	40.0	43	38.4
	19 do 25	24.0	0.0	0.0	20.0	0.0	0.0	30.0	11	9.8
	26 do 28	16.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	4	3.6
	Łącznie	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	112	100.0
Profil społeczny rodziny	Rodzina w niekorzystnej sytuacji	85.7	95.5	85.7	100.0	35.6	28.6	brak informacji	59	70.2
Tło migracyjne	Z pochodzeniem migracyjnym	100.0	4.5	92.9	10.0	5.9	35.7	60.0	52	46.4
Status zamieszkania	Mieszkanie z rodziną	0.0	0.0	100.0	0.0	100.0	0.0	0.0	31	27.7
	Mieszkanie w ośrodku opieki	0.0	100.0	0.0	90.0	0.0	100.0	0.0	45	40.2
	Mieszkanie w centrum edukacyjnym	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	100.0	10	8.9
	Życie w azylu centrum recepcyjnego	100.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	25	22.3
	Życie w pojedynkę, z partnerem lub przyjaciółmi	0.0	0.0	0.0	10.0	0.0	0.0	0.0	1	0.9
Łącznie	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	112	100.0	
Status edukacji	W szkole	40.0	100.0	100.0	70.0	100.0	100.0	70.0	91	81.3
Poziom wykształcenia	Brak formalnego wykształcenia	15.4	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	2	2.0
	Szkolnictwo podstawowe	38.5	45.5	14.3	0.0	76.5	14.3	10.0	33	33.0
	Wykształcenie średnie I stopnia	38.5	22.7	0.0	70.0	0.0	50.0	90.0	32	33.0
	Szkoła średnia II stopnia	7.7	31.8	85.7	30.0	23.5	35.7	0.0	32	32.0
	Łącznie	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100	100.0
Z niepełnosprawnością		12.5	4.5	7.1	0.0	5.9	7.1	0.0	5	5.3
Z problemami zdrowotnymi i psychicznymi		42.9	100.0	78.6	100.0	100.0	64.3	70.0	80	85.1
Ofiara przemocy i/lub molestowania seksualnego		42.9	59.1	21.4	20.0	0.0	0.0	60.0	27	28.7

Ofiara dyskryminacji		57.1	72.7	28.6	0.0	0.0	35.7	0.0	29	30.9
Ofiara zastraszania		42.9	95.5	14.3	10.0	47.1	35.7	70.0	47	50.0
W systemie opieki z powodu nakazu opieki nad dzieckiem		0.0	81.8	21.4	90.0	0.0	64.3	0.0	39	34.8
W systemie opieki pozew o konflikt z prawo		0.0	18.2	0.0	0.0	0.0	7.1	0.0	5	4.5
Status pracy	Nie działa	100.0	86.4	100.0	80.0	100.0	100.0	40.0	84	88.4
Uczestnicy		Cypr	Chorwacja	Włochy	Litwa	Polska	Portugalia	Hiszpania	N	%
Uczestniczki (n)		25	22	14	10	17	14	10	112	100.0
Matka Poziom wykształcenia	Brak formalnego wykształcenia	28.6	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	44.4	6	8.8
	Szkolnictwo podstawowe	28.6	26.7	37.5	0.0	0.0	88.9	44.4	21	30.9
	Wykształcenie średnie I stopnia	0.0	26.7	62.5	0.0	0.0	0.0	0.0	9	13.2
	Szkoła średnia II stopnia edukacja	28.6	40.0	0.0	40.0	53.3	11.1	0.0	19	27.9
	Szkoła policealna nie szkolnictwo wyższe	14.3	0.0	0.0	20.0	0.0	0.0	0.0	2	2.9
	Uniwersytet edukacja	0.0	6.7	0.0	40.0	46.7	0.0	11.1	11	16.2
	Łącznie	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	68	100.0
Status pracy matki	Niezatrudniony	100.0	86.4	100.0	80.0	100.0	100.0	40.0	84	88.4
Poziom wykształcenia ojca	Brak formalnego wykształcenia	28.6	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	37.5	5	8.2
	Szkolnictwo podstawowe	28.6	8.3	16.7	0.0	0.0	55.6	25.0	11	18.0
	Wykształcenie średnie I stopnia	0.0	41.7	83.3	0.0	0.0	22.2	0.0	12	19.7
	Szkoła średnia II stopnia edukacja	28.6	41.7	0.0	25.0	53.3	22.2	0.0	19	31.1
	Szkoła policealna nie szkolnictwo wyższe	14.3	0.0	0.0	75.0	0.0	0.0	12.5	4	6.6
	Uniwersytet edukacja	0.0	8.3	0.0	0.0	46.7	0.0	25.0	10	16.4
	Łącznie	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	61	100.0
Status pracy ojca	Niezatrudniony	14.3	100.0	100.0	100.0	100.0	92.9	100.0	43	86.0

Załącznik B. Zbieranie historii życia

[Historie życia od pierwszej do piątej są zawarte w sekcji czwartej].

Historia życia 6. Lu - Być "wielkim" i nie zależeć od nikogo

Lu ma 12 lat i obecnie się uczy. Uważa się za "szczęśliwą", "pomocną" i "miłą" dziewczynę. W szkole mówi, że jest "uważną i pilną" uczennicą, a jej ulubionym przedmiotem jest język angielski. Urodziła się w południowo-zachodniej Europie, ale jej matka pochodzi z Afryki Zachodniej. Nie jest pewna, czy jej matka kiedykolwiek pracowała, ale wie, że jej ojciec pracuje jako mechanik w innym afrykańskim kraju.

W 2022 r. Lu została odebrana rodzinie i umieszczona w ośrodku opiekuńczym wraz z czterema z siedmiu braci: "Czasami nie chodziliśmy do szkoły, a nasza matka nas do tego nie zmuszała, więc wydawało mi się, że ja i moje rodzeństwo nie radzimy sobie w szkole. W czwartej klasie oblałam dwa razy, ponieważ opuściłam zbyt wiele zajęć". Mieszkała z matką i ojcem.

Pamięta, że jej dom znajdował się w "bloku", "małym domu" z "3 sypialniami, dwiema łazienkami, salonem i kuchnią", a sąsiedzi byli "bardzo mili". Było to "małe miejsce, ale z wieloma ludźmi", niektórzy urodzeni w kraju, inni urodzeni za granicą, jak w jej rodzinie.

Lu opisuje ośrodek opieki, w którym obecnie mieszka, jako "bardzo duży" i "przyjazny dom". Gdyby miała opisać, co czuła w momencie przeprowadzki do ośrodka, powiedziała, że smutek, ale jednocześnie szczęście: "smutek, bo jestem z dala od rodziców i szczęście, bo poznałam nowych przyjaciół". Mieszkając w ośrodku, Lu poznała przyjaciół, chodzi do szkoły i na zajęcia z gimnastyki artystycznej. Obecność rodzeństwa daje jej "siłę". Utrzymuje kontakt z rodzicami, a jej matka odwiedza ją i jej braci w weekendy. Ze względu na jego pobyt za granicą, jej ojciec nie jest w stanie ich odwiedzić.

Lu przyznaje, że bardzo lubi siebie i nie ma problemu ze swoim ciałem. Nie sądzi, że jej życie wyglądałoby inaczej, gdyby była chłopcem - uważa, że "byłoby takie samo". Mówi również, że nigdy nie czuła się dyskryminowana lub niezdolna do zrobienia cegokolwiek tylko dlatego, że była dziewczyną. W domu jej rodzice zawsze dzielili się zadaniami związanymi z opieką nad dziećmi, a między jej rodzeństwem zawsze dzielono obowiązki domowe. Mówi młodym dziewczętom, aby "staraty się bardziej lubić siebie", "były bardziej pewne siebie" i "wierzyły w swoje marzenia". Aby to zrobić, mogą spojrzeć na siebie "w lustrze i powiedzieć rzeczy, które w sobie lubią". W przyszłości Lu chce być "dużą", "nie zależeć od nikogo" i "może zostać weterynarzem". Wierzy, że marzenia mogą się spełnić i że aby je spełnić "trzeba być w szkole".

Źródło: Lu (12), Projekt SPACE4US

Historia życia 7. Ali - Ludzie wykształceni są bardziej szanowani

Ali, 13 lat, jest uczennicą szkoły średniej. Urodziła się w dużym prowincjonalnym mieście w kraju Europy Środkowej, gdzie mieszkała z rodzicami przez 2 lata. Nadal odwiedza tam swoich dziadków. Ali nie lubi jednak dużych miast, czuje się tam "jak zwierzę w klatce", jak sama mówi. Obecnie mieszka w domu rodzinnym w mniejszym mieście w innej części kraju. Jest to "starzejące się miasto, z którego wyjeżdżają młodzi ludzie". Ali mówi również, że "nie ma tu atrakcji dla młodych, ani wystarczających perspektyw dla studentów". Jej rodzice mają wyższe wykształcenie i oboje pracują. Ali jest jedynaczką. Ma psa i kota. Jest miłośniczką zwierząt. Chciałaby mieszkać na wsi. Miasta ją przygnębiają. Ma grupę przyjaciół ze szkoły podstawowej, z którymi utrzymywała bliskie relacje przez ostatnie 2 lata szkoły. Obecnie nadal utrzymuje z nimi kontakt, ale stara się na nowo zdefiniować słowo "przyjaciel". Akceptacja rówieśników zawsze była dla Ali bardzo ważna. Jest to również coś, z czym zawsze miała największy problem. Mówi, że od przedszkola często była prześladowana przez rówieśników. Jej najtrudniejsze doświadczenie miało miejsce na obozie letnim, gdy miała 8 lat. Ali mówi, że to wydarzenie całkowicie zmieniło jej charakter. Stała się bardziej nieufna i agresywna.

Doświadczenia Ali w jej pierwszej szkole również nie były dobre. Tam również czuła się prześladowana. Niektórzy uczniowie z innych klas śledzili ją na przerwach i wyzywali. Po interwencji rodziców u nauczyciela sytuacja uległa poprawie. W klasie nie miała satysfakcjonujących kontaktów z rówieśnikami. Była jednak jedna osoba, z którą udało jej się zbudować coś na kształt przyjaźni, co było dla Ali bardzo ważne. W wieku 11 lat rodzice przenieśli ją do innej szkoły podstawowej w tym samym mieście, głównie na prośbę Ali. W nowej szkole sytuacja wyglądała jednak początkowo podobnie. Ali miała jedną bliską przyjaciółkę, ale jak teraz twierdzi, był to toksyczny związek. Ali twierdzi, że cała klasa była do siebie wrogo nastawiona. Ponownie trudno jej było się dopasować. Po roku zmiany szkoły rozpoczęła się pandemia Covid. Szkoła przeszła na nauczanie online. Ali lubiła ten okres, kiedy mogła zostać w domu. Gdy wszystko wróciło do normy, do jej klasy dołączył nowy uczeń, z którym Ali zaprzyjaźniła się i z którym znalazła zrozumienie. Przerwa w kontaktach spowodowana blokadą miała dobry wpływ na relacje w klasie. Ali mówi, że "wszyscy docenili możliwość interakcji, a przerwa uspokoiła negatywne emocje". Atmosfera w klasie poprawiła się, a Ali poznała więcej przyjaciół. Po raz pierwszy w życiu poczuła, że jest częścią grupy i że jest akceptowana. Jednocześnie zamknięcie przyniosło również negatywne zmiany. Zaczęła zauważać u siebie zwiększoną hipochondrię i lęk społeczny. Bal maturalny w szkole podstawowej był dla niej trudnym doświadczeniem. Czuła się przytłoczona "chaosem i hałasem". Szkoła nie jest dla niej bezpiecznym miejscem. Nigdy jednak nie opuszcza zajęć szkolnych, a jej frekwencja wynosi prawie 100%. Uważa, że chodzenie do szkoły jest jej obowiązkiem i jest bardzo obowiązkowa. Jest bardzo dobrą uczennicą. Od września 2023 r. Ali uczęszcza do nowej szkoły średniej i znów czuje się samotna. Podejrzewa, że jej trudności w znalezieniu przyjaciół wynikają z jej cech charakteru. Ali określa siebie jako osobę o złożonym charakterze. Sama mówi, że "gniew i zemsta to 1/5 jej charakteru". Zawsze chce pokazać, że nie może być "popychana".

Ceni sobie prawdę i prawdziwość. Uważa się za osobę ambitną, inteligentną, z dobrą pamięcią, a także zdeterminowaną. Jest wytrwała w dążeniu do celu, ale jeśli coś się nie udaje, potrafi odpuścić. Magia i fantastyka są ważną częścią jej życia. Pracuje nad książką o tematyce fantasy. Ali ma bogatą wyobraźnię. Ma również natłok myśli i obrazów, dlatego zdecydowała się napisać książkę. Ważne jest dla niej, aby się kształcić. Rodzice ją w tym wspierają. Chce ukończyć studia weterynaryjne, mieć satysfakcjonującą pracę i dobrze zarabiać. Rodzice namawiają ją na medycynę, ale ona uważa, że praca z ludźmi będzie zbyt trudna. Woli leczyć zwierzęta i ograniczać kontakt z ludźmi. Po studiach chciałaby zrobić doktorat - specjalizując się w chirurgii. Ali ma bardzo konkretne plany na przyszłość. Zalecenia Ali dotyczące wzmocnienia pozycji dziewcząt i kobiet dotyczą edukacji. Ali uważa, że wykształceni ludzie "są bardziej szanowani". Według niej ważne jest również określenie celu życiowego. Każdy powinien wyznaczyć sobie cel i dążyć do niego.

Źródło: Ali (13), Projekt SPACE4US

Historia życia nr 8. Flo - Poczucie mniejszej odmienności od innych

Flo ma 14 lat, a jej rodzina pochodzi z kraju Afryki Zachodniej. Urodziła się w kraju europejskim.

Mieszka z rodzicami, młodszym bratem i młodszą siostrą. Rodzina ma "pewne problemy ekonomiczne" i ma jest w systemie opieki od kilku lat. Dobrze dogaduje się z pracownikiem socjalnym - "pomaga mi i mojej rodzinie".

Rozpoczęła naukę w liceum; i naprawdę jej się to podoba - "Wybrałam modę, ponieważ kiedy dorosnę, chciałabym zostać stylistką i dużo podróżować". W porównaniu do zeszłego roku czuje się "mniej inna niż inni, a może bardziej akceptuję swoje różnice". Nosi ortezę, aby wyprostować plecy, co często uniemożliwia jej robienie tych samych rzeczy, które robią przyjaciele lub koledzy z klasy. W poprzednich latach był to dla niej problem - "często się ze mnie wyśmiewano, teraz bardziej to akceptuję".

Opisuje siebie jako "miłą i hojną dziewczynę". Nie przepada za szkołą, ale lubi do niej chodzić ze względu na jej przyjaciół. Nigdy nie była w związku.

Chciałaby rozpocząć pracę, choć wie, że "musi się jeszcze wiele nauczyć". Jeśli chodzi o przyszłość, deklaruje: "kiedy dorosnę, chciałabym mieć rodzinę, męża i dzieci. Chciałabym mieć szczęśliwe małżeństwo i mężczyznę, który szanuje mnie".

Źródło: Flo (14), Projekt SPACE4US

Historia życia 9. AT - Mam własny dom, pieniądze i mogę spełniać swoje zachcianki.

AT, 15 lat, mieszka w ośrodku wychowawczym dla młodzieży w konflikcie z prawem. Urodzona w kraju europejskim, pochodzi z rodziny z regionu Maghrebu. Jej rodzina i ona sama nie dogadują się zbyt dobrze, chociaż bardzo dobrze dogaduje się ze swoimi siostrami. Pochodząc ze społeczności Maghrebi, napotkała ograniczenia w wyborze odzieży w swoim domu.

Zasoby były ograniczone, a w domu było niewiele pieniędzy. Podkreśla: "Teraz mogę ubierać się tak, jak chcę, odkąd mieszkam w ośrodku". Spędziła lata od 4 do 12 mieszkając w takich ośrodkach, stwierdzając: "Nauczyłam się szacunku, ale kiedy odeszłam w wieku 12 lat, znowu go straciłam. Musiałam wrócić z powodu zażywania narkotyków, bójek itp.". Pomimo tych wyzwań postrzega siebie jako "empatyczną, życzliwą, a przede wszystkim szczerą i lojalną osobę". Była krytykowana ze względu na sposób, w jaki chodzi i ubiera się. Odczuwa to jako dyskryminację.

Jako dziecko "planowała przyszłość z czarującym księciem. Chciałam pracować jako stewardesa linii lotniczych i zawsze chciałam być szefem czegoś". Teraz jej plany na przyszłość to "być przykładem jako osoba, chcę pracować w wydawnictwie książkowym, mieć własny dom, pieniądze i samodzielnie kupować swoje zachcianki. Chcę mieć dzieci i męża". Jeśli chodzi o to, jak wzmocnić pozycję dziewcząt, AT zaleca, aby "spotykały się z ludźmi, którzy je cenią, szanują i są szczerzy".

Źródło: AT (15), Projekt SPACE4US

Historia życia 10. Peti - Jak równoległe linie, nigdy tak naprawdę się nie spotykające

Peti, obecnie 16-latką, mieszka w ośrodku opieki w małym mieście w kraju na rozdrożu.

"To miejsce jest dla mnie nowym początkiem" - mówi, zastanawiając się nad swoją podróżą w kierunku pozytywnych zmian. Pochodząca z innego miasta, wczesne lata Peti były trudne, naznaczone napiętymi relacjami z rodzicami. "Byliśmy jak równoległe linie, nigdy tak naprawdę się nie spotkaliśmy", opisuje dynamikę swojej rodziny w tamtych czasach. Miasto, w którym się urodziła, tętniło życiem, ale było dla niej przytłaczające. Teraz, w tym małym mieście, odnajduje spokój w jego spokojnych i zielonych przestrzeniach. "Ma cichą siłę, którą podziwiam" - zauważa Peti.

W ośrodku opieki warunki życia Peti są uporządkowane i wspierające, co stanowi wyraźny kontrast z jej wcześniej burzliwym życiem. "Panuje tu dyscyplina, ale tego właśnie potrzebowałam" - przyznaje. Jej doświadczenie w systemie opieki było transformujące. "Na początku byłam sceptyczna, ale naprawdę im zależy" - zauważa Peti, doceniając wsparcie i wskazówki, które otrzymała. Dzięki swojej podróży Peti stała się bardziej refleksyjną i empatyczną osobą. "Nauczyłam się na własnej skórze, jak ważna jest cierpliwość i życzliwość" - mówi, wskazując na swój osobisty rozwój. Peti marzy o zostaniu weterynarzem, kierując się miłością do zwierząt. "Zwierzęta były moimi nauczycielami; chcę poświęcić im swoje życie", wyraża swoje aspiracje.

Jako dziewczynka, Peti czuje, że jej wyzwania były często pomijane. "Oczekuje się, że dziewczęta będą zachowywać się w określony sposób, ale my mamy własne zmagania", wskazuje na uprzedzenia związane z płcią, które zaobserwowała. Peti przyznaje, że spotkała się z dyskryminacją ze względu na swoje zachowanie i pochodzenie. "Ludzie często osądzają, nie znając całej historii", zastanawia się nad piętnem, którego doświadczyła. Aby wzmocnić pozycję dziewcząt, Peti sugeruje więcej zrozumienia i systemów wsparcia. "Dziewczęta muszą być wysłuchane i wspierane, a nie tylko dyscyplinowane" - radzi. Patrząc w przyszłość, Peti koncentruje się na swojej edukacji i karierze weterynarza. "Przedemną długą drogą, ale jestem na nią gotowa" - mówi z nowo odkrytą pewnością siebie.

Źródło: Peti (16), Projekt SPACE4US

Historia życia nr 11. Yum - Bardziej realistyczny cel

Yum, 17 lat, przebywa w ośrodku dla nieletnich z problemami behawioralnymi z powodu kradzieży, zażywania narkotyków i handlu nimi, a także nieuczęszczania do szkoły. Urodziła się w innym kraju w północno-zachodniej Europie, ojczyźnie jej ojca. Jej matka pochodziła z kraju Europy Środkowej. Miała "bardzo złą sytuację rodzinną, kłóciła się z matką i bratem oraz była zła na ojca za to, że był alkoholikiem i nieobecny ojcem". Jej matka dorastała w mniejszościowej grupie kulturowej - "jedzenie jest zupełnie inne i są bardzo religijni. Nie rozumieją gejów, lesbijek ani noszenia krótkich ubrań". Teraz jej matka akceptuje ją taką, jaka jest, "chociaż trudno jej było mnie zrozumieć (...). Bardzo za sobą tęskniłyśmy, przeprowadzka z dala od niej sprawiła, że zaczęłam doceniać i ją, i siebie". Nigdy niczego jej nie brakowało, "ale nic nie zostało, moja matka poświęciła się, aby dać rzeczy mnie i mojemu bratu, bardzo ją podziwiam".

To pierwszy ośrodek, w którym mieszkała. Jej doświadczenia na początku były bardzo złe, ponieważ jest "bardzo zbuntowana i uparta, trudno było jej dostosować się do zasad. Jestem przytłoczona poczuciem zamknięcia z dala od mojej rodziny, więc jestem tylko częściowo wdzięczna za pomoc". Mówi jednak, że "dzięki ośrodkowi udało mi się zmienić mój sposób postrzegania rzeczy". Opisuje siebie jako "bardzo lojalną, bardzo nieproblematyczną, ale stawiam sobie wiele granic, ale staram się być spokojna". W dzieciństwie aspirowała do zostania prawnikiem po rozmowie z prawnikiem swojego ojca, gdy ten przebywał w więzieniu. "Chciałam być taka jak ona. Teraz chcę być fryzjerką, ponieważ wydaje mi się to bardziej realistycznym celem".

Yum przyznaje, że mężczyźni "próbowali mnie kilkakrotnie molestować, byłam ścigana na ulicy, żartowano ze mnie, że jestem kobietą". Nie czuje się jednak dyskryminowana ani pokrzywdzona: "Nie czuję się tak teraz, ale czułam się tak w przeszłości". Ma plany na przyszłość: "Skończę 18 lat i pojedę z mamą nadrobić stracony czas, albo do ojczyzny, albo tutaj. Później usamodzielnię się, założę własną firmę i będę spędzać czas z bratem i przyjaciółmi i zdobyć prawo jazdy na samochód".

Źródło: Yum (17), Projekt SPACE4US

Historia życia 12. Dei - Robię wszystko, co w mojej mocy, aby zakończyć ten rozdział mojego życia.

Dei, obecnie 18-letnia, obecnie przebywa w systemie opieki, mieszkając z pracownikami socjalnymi, "starając się jak najlepiej ukończyć szkołę średnią, nie jest to dla mnie łatwe, ponieważ nie mam tak dużej motywacji do nauki, ale robię wszystko, co w mojej mocy, aby zakończyć ten rozdział mojego życia".

Urodziła się w kraju bałtyckim w Europie. Z powodu problemów rodzinnych trafiła do systemu opieki. Wyjaśnia, że "mam młodszą siostrę, z którą mieszkam i oboje rodziców. Jednak nie mieszkam z nimi ani nie utrzymuję kontaktu". Lubi mieszkać w mieście, w którym obecnie przebywa - "Lubię tu mieszkać i na razie nie wyobrażam sobie innego lepszego miejsca, w którym mogłabym mieszkać, tutaj są wszyscy moi przyjaciele, siostra". Mieszka w mieszkaniu socjalnym, kończąc ostatni rok szkoły. Chociaż obecnie nie jest zatrudniona, planuje szukać pracy i "zarabiać własne pieniądze" po ukończeniu edukacji. Lubi pracowników, którzy się nią opiekują, uważając ich za "bardzo miłych i pomocnych".

Dei postrzega siebie jako "osobę uczciwą, ale czasami zbyt impulsywną". Pracuje "nad tym". Ceni swoich przyjaciół i "ludzi, którzy są dla mnie mili i dobrzy". Była krytykowana za swój wygląd, ale "nie zwraca uwagi na tego typu komentarze, ponieważ ci ludzie po prostu próbują mnie zranić". W przyszłości chciałaby mieć pracę, zarabiać własne pieniądze. Nie planuje dalszych studiów. Ponadto "oczywiście w przyszłości chciałabym mieć rodzinę i dzieci". Nie ma "bardzo długoterminowego planu", po prostu kończy szkołę, a następnie znajduje pracę: "potem będę mogła zaplanować kolejne kroki".

Poza tym chciałaby nadal angażować się w działania zorientowane na dziewczęta. Jeśli chodzi o to, jak wzmocnić pozycję dziewcząt, Dei uważa, że "każda dziewczyna nie powinna bać się pokazywać swoich talentów, pasji i wyrażać swojej opinii, a takie projekty bardzo pomagają uwierzyć w siebie, poczuć większą wartość".

Źródło: Dei (18), Projekt SPACE4US

Historia życia nr 13. Pli - Przykłady z życia wzięte zawsze przypominają mi, że wszystko jest możliwe.

Pli ma już 18 lat i obecnie mieszka w mieszkaniu socjalnym. Urodziła się w kraju w regionie bałtyckim Europy. Od piątego roku życia była objęta systemem opieki w wyniku zaniedbania ze strony rodziny. Jeśli chodzi o system opieki, podkreśla: "Czuję, że to moja rodzina, trudno będzie ją rozdzielić".

Opisuje siebie jako "osobę godną zaufania", która wie "jak dochować tajemnicy" i jest uparta. Jej wadą jest to, że nie dorastała w normalnej rodzinie - "jakiś czas temu czułam się z tego powodu dyskryminowana". Była prześladowana w poprzedniej szkole z powodu przebywania w systemie opieki. Jednak później została przeniesiona do innej szkoły, gdzie czuła się bezpiecznie i nawiązała przyjaźnie. Jej krąg przyjaciół jest dość mały, ale dla niej "to wystarczy".

O tym, jak wzmocnić pozycję dziewcząt, Pli mówi: "Osobiście dla mnie najlepszym wzmocnieniem jest wystuchanie innych historii sukcesu, zobaczenie, ile osiągnęły inne kobiety z podobnych środowisk, jak wyglądała ich podróż i tak dalej.

Przykłady z życia wzięte zawsze przypominają mi, że wszystko w życiu jest możliwe".

Pli jest pasjonatką mediów społecznościowych. Po ukończeniu studiów jej aspiracją jest podjęcie studiów w dziedzinie marketingu. Niestety, brakuje jej środków finansowych na ten projekt. Ma nadzieję, że uda jej się zapewnić sobie miejsce dzięki finansowaniu państwowemu. Z tego powodu w tym roku poświęca szkole dużo uwagi i czasu, ponieważ chce "mieć jak najlepsze wyniki na egzaminach".

Źródło: Pli (18), Projekt SPACE4US

Historia życia nr 14. UC - Szkoła mnie uratowała

UC, podobnie jak jej rodzice, urodziła się w południowo-zachodniej Europie i ma 20 lat. Przypomina sobie, że niektórzy dalecy członkowie rodziny pochodzą z mniejszościowej grupy kulturowej.

Od 6 lat mieszka w ośrodku opieki. UC doświadczyła przemocy fizycznej ze strony matki, gdy jej rodzice byli razem. Po ich rozstaniu UC zdecydowała się zamieszkać z ojcem, a jej siostra została z matką. Po pewnym czasie ojciec związał się z inną kobietą, a jej życie stało się "piekłem" - nie karmili jej odpowiednio, karali ją i bili. Jej oceny zaczęły wtedy spadać. Wtedy zamieszkała z matką, ale doszło do wielu epizodów przemocy, co doprowadziło do opieki domowej.

UC uważa, że pozytywnym aspektem pobytu w ośrodku było to, że "zmuszono" ją do bycia sobą: "I robią to do dziś". Jeśli chodzi o negatywne strony, wyjaśnia, że "dokładnie poczuła, jak to jest być porzuconym przez całą rodzinę. Rodzina czuła, że opiekują się mną inni ludzie, więc w zasadzie nie dbali o mnie i porzucili mnie. Poczułam więc porzucenie z bliska". Podkreśla: "Szkoła mnie uratowała. Ponieważ w szkole widzieli to, czego nikt inny nie widział. Myślę, że nie chodzi o to, że wszyscy widzieli, że cierpię, ale nikt nie miał możliwości ani odwagi, by zrobić krok naprzód. Więc szkoła zrobiła ten krok i umieściła mnie w domu opieki, gdzie jestem do dziś. Byłem tam zastraszany, ale poradziłem sobie z tym. I jestem tam do dziś".

Jeśli chodzi o przyszłość, UC widzi linię prostą, a nie rosnącą lub malejącą. "Myślę, że prosta jest zdrowa. Nie jest ani w górę, ani w dół. Myślę, że prosta jest w idealnej równowadze. Myślę, że teraz, na przykład, ponownie połączyłem się z dziećmi, ponownie połączyłem się ze starszymi, więc myślę, że to idealna równowaga".

UC uważa, że jej historia potoczyłaby się inaczej, gdyby była chłopcem - "Prawdopodobnie nie doświadczyłabym przemocy domowej, prawdopodobnie gdybym była chłopcem, zwróciłabym się przeciwko ojcu lub broniłabym się. Albo ojciec nie miałby odwagi uderzyć syna płci męskiej. Po drugie, ponieważ jedną z największych traum był proces między zamieszkaniem z ojcem i matką. Coś się stało i myślę, że gdybym był chłopcem... Nikt nie wie, prawda? W naszych czasach nie miałby takiego problemu". Uważa również, że w jej historii nie ma nic dobrego w byciu dziewczyną.

Źródło: UC (20), Projekt SPACE4US

Historia życia 15. Ad - Chcę pomóc w budowaniu systemu opieki zdrowotnej w moim kraju

Ad, 26 lat, urodziła się w kraju w Rogu Afryki, a obecnie mieszka w ośrodku recepcyjnym dla osób ubiegających się o ochronę międzynarodową w kraju europejskim. Uważa, że "obóz jest dobry i bezpieczny. Nie boję się już i nie myślę o ucieczce przez cały czas - czuję się trochę jak w domu. Ten kraj mnie przyjął, mam dostęp do lekarza, schronienia i jedzenia". Ma jedną siostrę i pięciu braci, wszyscy młodszy, wszyscy mieszkają w ojczyźnie. Trzy lata temu po raz pierwszy wyjechała z kraju. Wyjechała za granicę na leczenie. Po 2,5 roku leczenia wróciła do domu - "Konflikt rozpoczął się, gdy zaczęłam pracę daleko od domu. Pewnego dnia po pracy podeszli do mnie terroryści i powiedzieli, żebym pracowała dla nich jako lekarz. Poczułam się zagrożona. Powiedziałam im, że mam już pracę i że nie mogę dla nich pracować, ponieważ nie wierzę w to, w co oni wierzą. Gdy podeszli do mnie po raz trzeci, powiedzieli, że nie mam wyboru i że albo będę dla nich pracować, albo mnie zabiją. Powiedziałam rodzicom, co się dzieje, mój ojciec miał przyjaciela, który mieszkał w bezpieczniejszej okolicy i mieszkaliśmy z nim przez jakiś czas. Rodzice powiedzieli mi, że muszę wyjechać, moje życie jest w niebezpieczeństwie. Nie mogłem nikomu powiedzieć, nie wiadomo, kto dla nich pracuje; są wszędzie, nie można nikomu ufać. Kiedy mieszkaliśmy z przyjacielem mojego ojca, terroryści poszli do domu moich rodziców, mój ojciec ich zobaczył i dostał ataku serca. (...) Nie przeżył, zmarł. Potem wróciłem do kraju leczenia, ponieważ był to najszybszy sposób na wydostanie się z kraju, ponieważ miałem już pozwolenie na pobyt. Stamtąd niektórzy przyjaciele powiedzieli mi o tym europejskim kraju, o którym nic nie wiedziałem".

Uważa się za "silną dziewczynę, dobrze wykształconą. Mieszkałam w miejscu, które nie jest bezpieczne, byłam świadkiem zabójstw i bomb. Przez ostatnie dziesięć lat cierpiałam z powodu mojego stanu zdrowia. Opuściłam swój kraj, ale mam nadzieję, że zostanę lekarzem i wrócę do swojego kraju". Powrót do domu i pomoc swoim ludziom to jej marzenie. Jest pełna nadziei: "Jeśli masz ludzi, którzy cię kochają lub miłość od Boga - wtedy masz motywację i możesz osiągnąć wszystko". W ojczyźnie Ad praktykuje się okaleczanie żeńskich narządów płciowych (FMG) - spotkała się z tym, gdy miała sześć lat. "Nie możesz sama wychodzić na zewnątrz. Istnieje strach przed mężczyznami. Mam szczęście, bo moi rodzice są wykształceni. Ale zazwyczaj kobiety są dyskryminowane. Na przykład, jeśli jest sześciopersonowa rodzina, trzech chłopców i trzy dziewczynki, rodzice będą zachęcać chłopców do nauki i edukacji, ale nie pozwolą na to dziewczynkom. Ponieważ uważają, że i tak wyjdą za męża, więc nie ma w tym żadnego celu. Tutaj jest inaczej, nie ma wad - poza krajem jest inaczej. Tutaj jest lepiej, nie spotkałam się jeszcze z żadną niedogodnością, w obozie nie ma dyskryminacji. Jeśli już, to bardziej pomagają dziewczynom - to zaleta". W przyszłości chce zostać lekarzem psychologiem i skupić się na kobietach, biednych kobietach, bezdomnych dzieciach - "w domu jest ich wiele. Chcę pomóc mojej rodzinie. Chcę pomóc zbudować system opieki zdrowotnej w moim kraju. I pomagać ludziom, którzy mają takie same problemy zdrowotne jak ja". Reklama oferuje wskazówki dla innych dziewcząt, stwierdzając: "Wzmocnij dziewczęta: buduj siebie i doceniaj siebie. Upewnij się, że coś studiujesz, nawet jako mama musisz pomóc swojemu dziecku, to sprawi, że będziesz bardziej pewna siebie. Nie akceptuj braku szacunku. Nie daj się pokonać emocjom - myśl logicznie. Zaufanie - nigdy nie przestawaj walczyć - twoja szansa nadejdzie".

Źródło: Ad (26), Projekt SPACE4US